ตายแล้วไปไหน

สุรจิตโต ภิกขุ

ตายแล้วไปไหน
สุรจิตโต ภิกขุ

ตายแล้วไปไหน

สุรจิตโต ภิกขุ

ตายแล้วไปไหน : พระอาจารย์มหาวัฒนา สุรจิตโต วัดนรนารถสุนทริการาม

ISBN : 974-94604-7-2

พิมพ์ครั้งที่ ๒ : กรกฎาคม ๒๕๕๐ จำนวน ๑๐,๐๐๐ เล่ม

ปก-รูปเล่ม : บริษัท วิธีทำ จำกัด โทร. ๐-๖๗๘๗-๘๘๐๐

จัดพิมพ์และ : คุณพ่อวัชระ - คุณแม่ทองสุก โลหารักษ์พงศ์และครอบครัว

เผยแพร่โดย : คุณชัยสิทธิ์ - คุณธนวรรณ เอกสิทธิพงษ์และครอบครัว

๘๙/๖-๗ ซอยศึกษาวิทยา สาทรเหนือ สีลม

บางรัก กรุงเทพฯ ๑๐๕๐๐

โทร. ๐-๒๒๖๖-๘๒๔๕-๙, ๐๘-๕๙๐๕-๒๓๓๓

แยกสี : แคนนา กราฟฟิค โทร. ๐-๒๘๖๖-๕๑๗๐-๑

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์ขุมทองอุตสาหกรรมและการพิมพ์

๕๙/๘๔ ถ.ปิ่นเกล้า-นครชัยศรี ศาลาธรรมสพน์

เขตทวีวัฒนา กรุงเทพฯ ๑๐๑๗๐

โทร. ๐-๒๘๘๕-๗๘๗๑-๓

สัพพทานัง ธัมมทานัง ชินาติ

การให้ธรรมะเป็นทาน ชนะการให้ทั้งปวง

คำนำในการพิมพ์ครั้งแรก

เรื่อง **"ตายแล้วไปไหน"** เป็นปัญหาที่น่าคิดและน่าสนใจมากเรื่องหนึ่ง ที่มนุษย์ทุกชาติทุกภาษาค้นคิดกันมานานแล้ว ตั้งแต่สมัยโบราณถึงปัจจุบัน ว่าคนเราตายแล้วไปไหน ตายแล้วเกิดหรือเปล่า นรกสวรรค์มีจริงหรือเปล่า วิญญาณมีจริงหรือเปล่า ผีมีหรือไม่ ปัญหาเหล่านี้มีคนเป็นจำนวนมากที่อยากทราบ หนังสือเล่มนี้คงไขข้อข้องใจได้บ้าง สำหรับผู้ที่อยากทราบและผู้ที่สนใจ

แม้ผู้เรียบเรียงหนังสือเล่มนี้ แต่ก่อนก็ไม่ค่อยเชื่อ โดยเฉพาะ เรื่องบุญเรื่องบาปให้ผลจริงหรือไม่ เพราะเห็นคนที่ทำความชั่วกันมีความร่ำรวยมีฐานะดีขึ้นมีอยู่มากมายและบางครั้งคิดว่าทำบุญไปแล้วก็ไม่เห็นบุญให้ผลสักที โดยเฉพาะในชาติปัจจุบันความเห็น เหล่านี้คงมีหลายคนที่มีความเห็นเหมือนกับผู้เรียบเรียง จนกระทั่ง ได้ศึกษาธรรมะเพิ่มขึ้นหลังจากอุปสมบท ประสบกับตนเองบ้าง และเห็นผู้อื่นประสบบ้าง ความเห็นเหล่านี้จึงหมดไปเพราะว่าผลของบุญและบาปถ้ายังไม่ให้ผลในชาตินี้ ก็ให้ผลในชาติต่อไปและความร่ำรวยนั้นมิใช่เป็นเครื่องหมายแสดงว่าต้องเป็นคนดีเสมอไป คนจะดีจะชั่วอยู่ที่การกระทำเป็นสำคัญ พระพุทธเจ้าตรัสยืนยันไว้ว่า **"คนเราตายแล้วต้องไปตามผลกรรมของตน"** หัวข้อที่ยกขึ้นไว้ข้างต้นว่าตายแล้วไปไหน ก็เป็นอันทราบว่า ก็แล้วแต่ผลกรรมที่แต่ละคนสร้างไว้ ถ้าทำดีก็ไปสู่สุคติภพ ถ้าทำไม่ดีก็ไปสู่ทุคติภพ (สถานที่ไม่มีความเจริญ, ทรมาน) ซึ่งตรงกับคำสอนที่ว่า **"ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว"** เป็นคำสอนที่เป็นจริงและอมตะตลอดกาล แม้ว่าโลกจะเปลี่ยนแปลงอย่างไรไปสู่ยุคไหนก็ตาม ใครทำกรรมอันใดไว้ ก็จะได้รับผลกรรมเช่นนั้นตอบ ไม่ช้าก็เร็วแน่นอน

พระอาจารย์มหาวัฒนา สุรจิตโต

สารบัญ

ความตาย : ๙
ตายเกิด ตายสูญ จริงหรือไม่? : ๑๖
ปรากฏการณ์ทางจิตเมื่อใกล้จะตาย : ๑๘
อารมณ์ของจิตเมื่อใกล้จะตาย : ๑๙
กรรมที่ให้ผลตามลำดับ : ๒๐
พระพุทธศาสนายืนยันว่าคนเราตายแล้วเกิดจริง : ๒๒
จิตเป็นตัวสั่งสมบุญและบาป : ๒๔
ลักษณะของบุญและบาป : ๒๖
จิตเป็นตัวนำไปเกิด : ๒๙
นรก สวรรค์ ๓ ประเภท : ๓๑
ผู้ตกนรก-ขึ้นสวรรค์ : ๓๓
ภพภูมิที่สัตว์โลกไปเกิด : ๓๕
องค์ประกอบในการเกิดมนุษย์ : ๔๗
เหตุผลที่คนเกิดมาแล้วไม่เหมือนกัน : ๔๙
กำเนิด ๔ : ๖๙
โลกุตตระภูมิ : ๗๐
สาเหตุการเวียนว่ายตายเกิดตามหลักปฏิจจสมุปบาท : ๗๒
ข้อพิสูจน์เรื่องตายแล้วเกิดใหม่ : ๗๔
ปายาสิราชัญญสูตร : ๗๖
สามเณรสนทนากับเปรต : ๘๕
นางปฏิปูชิกา บูชาผัว : ๙๐
ผู้เห็นผิด : ๙๕
ห่วงหนี้ : ๙๗
ท่านพระอาจารย์มั่นตอบปัญหาผีมีจริงหรือไม่ : ๙๙
พุทธภาษิตเกี่ยวกับชีวิตและความตาย :๑๐๑
อาจาริโยวาทเกี่ยวกับความตาย :๑๑๑
ตารางบัญชีสำรวจเวลาของชีวิต :๑๒๒

ความตายเราก็มิได้ชื่นชอบ
ชีวิตเราก็มิได้ติดใจ
เรารอคอยเวลาเหมือนคนรับจ้าง
ทำงานเสร็จแล้วรอรับค่าจ้าง

พุทธวจนะ

ความตาย

ความตาย คือ อะไร

ใครเล่าที่ตาย อะไรตาย

ตายแล้วสูญ อะไรสูญ สูญแน่หรือ

ตายแล้วไปไหน ใครไปไหน

อะไรล่ะที่ไป

ชีวิตมนุษย์มีเพียงแค่นี้ ตายแล้ว แล้วกัน

คำถามดังกล่าว มีผู้สนใจกันมาก ถกเถียงกันมาก

เพราะยังเป็น "คนเป็น" กันอยู่
ยังไม่ได้ตาย !

รู้กันอยู่เพียงว่า ความตายของคนของสัตว์ คือ หมดลมหายใจ กระดุกกระดิกไม่ได้ พูดไม่ได้ คิดไม่ได้ ไม่มีความรู้สึกใดๆ ร่างกายเย็นแล้วก็แข็งทื่อ บวมแล้วก็เปลี่ยนสี มีกลิ่นเน่าเหม็น มีน้ำไหลออกมา น่าเกลียด น่ากลัว น่าสลดใจ ต้องใส่โลง ต้องเผาทิ้งไป หรือฝังจมดินไป

รู้กันอยู่ว่า เมื่อหัวใจหยุดเต้น ร่างกายหยุดทำงานในการเจริญเติบโต หยุดรับรู้ทุกอย่าง คือ ความตาย

โปรดหยุดคิดพิจารณาให้ละเอียดถี่ถ้วนกันก่อน

ความตาย คือ การเริ่มชีวิตใหม่ที่ยาวนานกว่าการดำรงชีวิตในคราบของมนุษย์หรือสัตว์ หลายพันเท่า

อย่าลืมว่า กายในกาย มีอยู่

กายทิพย์ที่ซ้อนภายในกายเนื้อมีอยู่

การเป็นคน เป็นเพียงการเอาหนัง เนื้อ กระดูก รูปร่างของคนที่ประกอบด้วยธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม และธาตุไฟ อันเป็นผลมาจากการกินอาหาร ดื่มน้ำ และหายใจ สวมใส่อยู่

ที่มนุษย์เข้าใจว่า มนุษย์ตายนั้น

เป็นเพราะร่างกาย เปรียบเหมือนโรงงานหยุดทำงานต่างหาก

กายในรูปร่างของมนุษย์ ย่อมผละออกจากร่างกายที่หยุดทำงาน

หมดลมหายใจ สลัดร่างกายเนื้อนี้ออก ไปสู่โลกที่มองด้วยตาเปล่าของคนธรรมดาไม่ได้

ใครเล่าที่ตาย ไม่มีใครตาย นอกจากร่างกายมันหยุดทำงาน จิต (อทิสมานกาย) ของร่างกายนั้นยังมีชีวิตอยู่ต่อไป

ถ้าจะเปรียบความตายให้ตรงจุด ความตายก็คือ การละร่างกายมนุษย์ สัตว์ ที่ประกอบไปด้วยเนื้อ หนัง เลือด กระดูก ผม ขน เล็บ ที่เป็นสสารนี้ต่างหาก

ชีวิตของความเป็นมนุษย์นี้สั้นจะตายไป หากเทียบกับชีวิตของพระอริยเจ้า ของพรหม ของเทวดา ของนางฟ้า ของสัตว์นรก จิต (อทิสมานกาย) ของทุกคน ของทุกสัตว์ ไม่มีคำว่า “ตาย”

อะไรที่สูญ ร่างกายที่คิดว่าเป็นตัวเรา เป็นของเรานี่แหละ สูญสลายเป็นเถ้าถ่าน จมดินไป

แต่จิต ไม่มีคำว่า สูญสลาย

กิเลส ตัณหา ต่างหากที่เป็นความสูญสลายจากจิตพระอรหันต์แต่จิตดวงเดิมไม่สูญ ยังคงมีอยู่ชั่วกัลปาวสาน จิตดีไปสู่ที่ดี จิตชั่วไปสู่ที่ชั่ว

จิตจะหนาจะบาง จิตจะมีรูปร่างอย่างไร สว่างหรือมืด เย็นหรือร้อน ลำบาก หรือสบาย แล้วแต่คุณภาพของจิตของแต่ละคน

กายทิพย์ของใครเป็นอย่างไร จะสวยหรือไม่สวย จะแต่งตัวมอซอหรือมีเครื่องประดับแพรวพราว มันขึ้นกับความดี ความชั่วของจิตผู้นั้น

กายในกายเป็นอย่างไร กายมนุษย์ตาย กายในกายก็มีสภาพตามนั้น

ไม่มีใครช่วยทำให้ดีได้ ตัวเองต้องทำเอง ชำระจิตตนเอง

ส่วนใหญ่ พอทราบว่า มีคนตาย จะรวยหรือจะจน จะมีความทุกข์หรือมีความสุขในทางโลก

มักจะพูดกันว่า “เขาไปสบายแล้ว”

อันความเป็นจริงแล้ว มันไม่แน่นอนเสมอไป ไม่ใช่ ตายแล้วหมดทุกข์ พ้นทุกข์ มันอาจจะทุกข์กว่า ตอนมีชีวิตเป็นมนุษย์หลายร้อยเท่าและมันก็อาจเป็นสุขกว่าหลายพันเท่า อยู่ที่กายภายในของคนๆ นั้นเป็นอย่างไรต่างหาก

กายในกายเป็นสัตว์นรก ให้รวยล้นฟ้า เกียรติยิ่งใหญ่ ก็ไปนรก

กายในกายเป็นคน ตายแล้ว ก็กลับมาเกิดเป็นคนใหม่อีก

กายในกายเป็นเทวดา, พรหม, เป็นพระอริยเจ้าก็ไปตามภพตามภูมิของกายในกายนั้นๆ

ไม่มีใครทำให้ใครเป็นอะไรได้ ตัวเองต้องทำเอง ไม่มีใครให้ใครไปไหนได้ ตัวเองไปเอง

ท่านพญายมราช ท่านไม่ลงโทษใคร ทุกคนลงโทษตัวเอง

ท่านเสียอีกที่เป็นผู้คอยเตือนสติให้จิตของผู้ตายไปแล้วระลึกถึงความดีที่ตนได้ทำไว้สมัยเป็นมนุษย์ จะได้ไม่ต้องลงนรก เพราะจิตคิดแต่ความชั่ว ลืมความดีที่ตนทำไว้

ท่านเป็นผู้ช่วยกันมิให้จิตผู้ที่ละกายมนุษย์ไปลงอบายภูมิ

ท่านมีแต่เมตตากรุณาสงเคราะห์ให้จิตผู้มีกายหยาบ ให้นึกถึงความดีเพื่อจะได้ไปสวรรค์ ด้วยการเตือนสติสอบถามสำหรับผู้ที่ทำดีเล็กน้อย ทำชั่วมากกว่า

สำหรับผู้ที่ทำแต่ชั่วมากๆ ไม่สามารถจะไปแวะให้ท่านพญายมราชเตือนสติหรอก

ไม่สามารถจะแวะสำนักของท่านพญายมราชได้ เพราะความชั่วมันล้นหลาม

ผู้ที่จะแวะสำนักของท่าน ก็คือผู้ที่จิตชั่วบ้าง ดีบ้าง พอประมาณ

สำหรับผู้ที่ทำแต่ความดีจริงๆ ด้วยใจบริสุทธิ์จริงๆ

ท่านเหล่านี้ไปสวรรค์ทันที

ท่านผู้มีฌานสมาบัติ ไปเป็นพรหมทันที

ท่านผู้ใดได้วิปัสสนาญาณ ก็ไปตามภูมิปัญญา ตามความบริสุทธิ์แห่งจิตของท่าน

ท่านที่จิตบริสุทธิ์ที่สุด หมดกิเลสตัณหา ท่านไปพระนิพพาน

กายในกาย ตอนเป็นมนุษย์ เป็นอย่างใด ไปอย่างนั้น

ทั้งนี้ต้องไม่ประมาทด้วย

ต้องมีสติสัมปชัญญะ มีปัญญาในพระธรรมด้วย

พระธรรม ก็คือ ร่างกาย กับระบบประสาท คำพระเรียกว่า ขันธ์ ๕ อันมี รูป, เวทนา, สัญญา, สังขาร, วิญญาณ กับจิต ที่มาอาศัยร่างกายนี้อยู่ชั่วคราวนี่แหละ

ขันธ์ ๕ รูป กับ นาม ตาย (รูป ก็คือ ธาตุ ดิน, น้ำ, ลม, ไฟ นาม ก็คือ ระบบประสาท)

แต่จิต (อทิสมานกาย) ไม่ได้ตาย พูดกันให้ละเอียดลงไป ร่างกายมนุษย์นี้มีเพียง รูป จิต เจตสิก นิพพาน คำพระเขาเรียกกันว่า ปรมัตถธรรม ๔

ท่านผู้ใดอยากรู้ละเอียด ให้ชัดเจน ต้องปฏิบัติกรรมฐานทั้งสมถภาวนา และวิปัสสนาภาวนา ควบคู่กันไป ทำอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้ ไม่มีผล

จิต เป็นตัวเราทั้งขณะนี้ และเมื่อร่างกายนี้ได้ตายไปแล้ว

จิตนี่แหละเป็นของเรา ชั่วนิรันดร

ความตาย จึงไม่เป็นความน่ากลัว หรือ สะทกสะท้าน สำหรับผู้ที่ประกอบแต่ความดีงามด้วยใจจริง

แต่ย่อมเป็นความน่ากลัว ของมนุษย์จิตเลวทราม ประกอบแต่ความชั่ว

ความตายเป็นเพียงการนอนหลับชนิดไม่ตื่นขึ้นอีก ของร่างกายมนุษย์แต่จิตไปตื่นขึ้นยังสถานที่อีกแห่งหนึ่ง

ชีวิตมนุษย์ สัตว์ มิได้มีเพียงเท่าที่ตาเนื้อเห็นเท่านั้น ยังมีอีกมากมายมหาศาลในจักรวาลที่เรายังไม่รู้

จะปล่อยชีวิตให้ไร้ความหมาย ไร้ความดีด้วยระยะเวลาประมาณ ๑๐๐ ปี นี่ละหรือ

คิดว่า ชีวิต เป็นเพียง แค่มนุษย์นี้หรือ

อย่าได้เสียเวลาอยู่เลย จงพิสูจน์กันเถิด

พิสูจน์ "สัจธรรม" ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้ทรงสั่งสอนพวกเราไว้นานแล้วกันเถิด

ตายเกิด ตายสูญ จริงหรือไม่?

ปัญหาเรื่องตายแล้วเกิด หรือตายแล้วสูญ เป็นเรื่องที่มีมานานแล้วดูจะก่อนพุทธกาลอีก ในบัดนี้ก็มีอยู่ และคงจักมีต่อไปอีกในอนาคต เรียกว่า เป็นปัญหาประจำโลกก็ได้ จึงมีคำ (ศัพท์) สำหรับเรียกความเห็นเหล่านี้ว่า **สัสสติทิฏฐิ** เห็นว่าเที่ยง ซึ่งหมายความว่าชาตินี้เกิดเป็นอย่างไรตายแล้วเกิดอีกต่อไป ก็เป็นเช่นนี้อีก ๑. **อุจเฉททิฏฐิ** เห็นว่าขาด ซึ่งหมายความว่าตายแล้วสูญ ๑, (แต่ทางพระพุทธศาสนาไม่รับความเห็นเช่นนี้ทั้ง ๒ อย่าง, เพราะแสดงกรรมและผลของกรรม และความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน), บางคนเห็นว่าส่วนรูปกาย คือ ธาตุดิน น้ำ ไฟ ลม หรือเติมอากาศเข้าด้วยเท่านั้นเป็นสำคัญเป็นใหญ่

ถ้าธาตุเหล่านั้นประชุมกันถูกต้องได้ส่วน ก็เกิดวิญญาณ เวทนา สัญญา สังขาร รวมเป็นนามและรูป เป็นกายอันนี้, เมื่อธาตุเหล่านั้นสลายแยกจากกันไป วิญญาณ เวทนา สัญญา สังขาร ก็ดับไปตาม แต่ไม่สูญไปทีเดียว เพราะธาตุเหล่านั้น ไม่สูญ อาจไปรวมกันเข้าถูกต้องตามส่วนอีก ก็เกิดวิญญาณ เวทนา สัญญา สังขารขึ้นอีก แล้วก็สลายไปอีก แต่ถึงเกิดใหม่ ก็ไม่ใช่เรา กรรมดีกรรมชั่วที่ทำไว้ในโลกนี้ ตลอดถึงพระอริยบุคคล ก็มีเพียงในโลกนี้เท่านั้น

เมื่อรูปกายสลายแล้ว ปุถุชนหรือพระอริยบุคคล ก็สูญสิ้นไปเหมือนกันหมด แต่บางคนแสดงว่าธาตุทั้ง ๔ หรือ ๕ เป็นเพียงส่วนประกอบเป็นรูปกายเท่านั้น และก็เป็นของตายอยู่แล้วตามธรรมดา เช่น อาหารก็เป็นของตายอยู่ตามธรรมดาแล้ว

แต่ที่ปรากฏว่าเป็นของเป็นก็เพราะมีธาตุเป็น หรือธาตุรู้เข้ารักษาอยู่ จึงทำให้ธาตุตายเหล่านั้นแสดงอาการเป็นของเป็นอยู่ชั่วคราว เมื่อธาตุเป็นหรือธาตุรู้พรากไปเสียแล้ว ส่วนรูปกายอันเป็นของตาย ก็แสดงอาการตายให้ปรากฏทันที

ดังนั้น การเห็นว่า เที่ยง (สัสสติทิฏฐิ) และการเห็นว่าขาดสูญ (อุจเฉททิฏฐิ) จึงจัดเป็น มิจฉาทิฏฐิ ความเห็นผิดจากคลองธรรม มิใช่สัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบในทางพระพุทธศาสนา

ปรากฏการณ์ทางจิตเมื่อใกล้จะตาย

ปรากฏการณ์ทางจิตเมื่อใกล้จะตาย หรือที่เรียกว่า **มรณาสันนวิถี** คือฝันครั้งสุดท้าย เป็นวิถีจิตใกล้จะตาย เมื่อมรณาสันนวิถีเกิดขึ้น

จุติจิต คือ จิตออกจากร่างกาย ย่อมเกิดขึ้นในลำดับใกล้เคียงกัน

จะไม่มีอารมณ์ เป็นอย่างอื่นคั่นระหว่างจุติจิตเลย

สัตว์ทั้งหลายที่เกิดมาแล้วไม่ตาย ย่อมไม่มี นี้คือ กฎธรรมชาติของทุกชีวิตที่เกิดมา เมื่อมนุษย์หรือว่าสัตว์โลกทั้งหลายใกล้จะตาย กรรมดีหรือกรรมชั่วที่เคยทำไว้ จะแสดงปรากฏการณ์ทางจิตออกมาให้ได้ทราบที่เรียกว่า มรณาสันนวิถี

อารมณ์ของจิตเมื่อใกล้จะตาย

ธรรมดา สัตว์โลกทั้งหลายที่ยังไม่สำเร็จพระอรหันต์ พ้นจากกิเลสและกองทุกข์ไม่ว่ามนุษย์ เปรต อสุรกาย เทวดา หรือพรหมก็ตาม เมื่อใกล้จะตายจะมีอารมณ์ ๓ ประการเกิดขึ้น คือ

๑. **กรรมารมณ์** อารมณ์ คือ กรรม ที่เกี่ยวกับกุศลและอกุศล กรรมารมณ์เกี่ยวกับกุศล เช่น การให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา กรรมารมณ์ที่เป็นอกุศล เช่น ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ เป็นต้น ที่เคยทำไว้แต่ก่อนๆ เมื่อใกล้จะตายก็หวนระลึกนึกถึงขึ้นได้

๒. **กรรมนิมิตารมณ์** ได้แก่ อุปกรณ์ หรือ เครื่องหมาย ในการทำกรรมในอดีตมาปรากฏให้เห็น เช่น เห็นโบสถ์ เห็นศาลา ที่ตนเคยสร้าง หรือเห็นศาสตราวุธต่างๆ สำหรับเครื่องมือในการฆ่า เช่น มีด ปืน เป็นต้น

๓. **คตินิมิตารมณ์** ได้แก่ เครื่องหมายที่บ่งบอกให้ทราบถึงคติภพ ที่จะไปเกิด เช่น สุคติภพ ก็จะปรากฏเห็น วิมาน เทพบุตร เทพธิดา เป็นต้น ถ้าเป็นทุคติภพ ก็จะปรากฏเห็นเปลวไฟนรก นายนิรยบาล เป็นต้น

กรรมที่ให้ผลตามลำดับ

ในทางพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธองค์ทรงสอน เน้น เรื่อง "กรรม" (Action) การกระทำ เป็นสำคัญ เช่น พุทธสุภาษิตว่า "กมฺมุนา วฏฺฏติ โลโก สัตว์โลก ย่อมเป็นไปตามกรรม" เป็นต้น หมายถึง กรรม เป็นเครื่องปรุงแต่งสัตว์โลกให้เป็นโน่น เป็นนี่ ต่างๆ กัน ด้วยอำนาจของตนเองเป็นสำคัญ ดังนั้นคนเราเวลาใกล้จะตาย หรือที่เรียกว่า มรณาสันนวิถี ย่อมเกิดนิมิตขึ้น ด้วยอำนาจกรรม ๔ อย่าง ที่จะให้ผลตามลำดับ คือ

๑. ครุกรรม

ครุกรรม คือกรรมหนัก กรรมอื่นไม่สามารถจะห้ามหรือขัดขวางผลของกรรมนี้ได้ ครุกรรมมีทั้งฝ่ายกุศลและอกุศล คือ ทั้งดีและไม่ดี ครุกรรมฝ่ายกุศล ได้แก่ มหัคคตจิต ๙ ดวง คือ รูปาวจรกุศล ๕ และ อรูปาวจรกุศล ๔ อันเป็นเหตุที่จะนำไปเกิดเป็นรูปพรหมและอรูปพรหม

ส่วนครุกรรมฝ่ายอกุศล เช่น ฆ่าบิดา ฆ่ามารดา ทำสังฆเภท คือ ทำให้สงฆ์แตกแยกสามัคคีกัน เป็นต้น หรือที่เรียกว่า **อนันตริยกรรม**

๒. อาสันนกรรม

อาสันนกรรม คือกรรมที่ได้กระทำเมื่อใกล้จะตาย ได้แก่ ก่อนที่มรณาสันนวิถีเกิดหรือที่เรียกว่า "ฝันครั้งสุดท้าย"

ถ้าไม่มีครุกรรมแล้ว อาสันนกรรมย่อมให้ผล มีทั้งฝ่ายกุศลและอกุศล ย่อมปรากฏเป็นนิมิตแก่ผู้ใกล้จะตาย ถ้าเป็นกุศล ก็นำไปเกิดในสุคติภูมิ ถ้าเป็นฝ่ายอกุศล ก็นำไปเกิดในทุคติภูมิ

ดังนั้นกรรมชนิดนี้จึงสำคัญ ถ้าไม่มีครุกรรม ในสังคมไทยเราคนที่ใกล้จะตาย พวกญาติๆ จะให้นึกถึงคุณความดี หรือ ท่องบทว่าอรหังๆ เพื่อให้เกิดเจตนาดี จะได้ไปเกิดในสุคติ หลังจากสิ้นลมหายใจ

๓. อาจิณณกรรม

อาจิณณกรรม คือ กุศลกรรมหรืออกุศลกรรมที่ได้ทำมาเป็นประจำ ทำจนเคยชิน

ฝ่ายกุศลกรรม เช่น ทำบุญตักบาตรทุกวัน เป็นต้น ฝ่ายอกุศลกรรม เช่น ฆ่าสัตว์ทุกวัน เป็นต้น ถ้าไม่มีครุกรรม หรืออาสันนกรรมแล้ว

อาจิณกรรมก็ย่อมให้ผล โดยทำอารมณ์ หรือนิมิตแก่มรณาสันนวิถี

ถ้าเป็นฝ่ายดีก็นำไปสู่สุคติ ถ้าเป็นฝ่ายชั่ว ก็นำไปสู่ทุคติ

๔. กตัตตากรรม

กตัตตากรรม คือ กุศลกรรมหรืออกุศลกรรมที่ได้กระทำไปโดยไม่ตั้งใจก่อน กรรมชนิดนี้จัดเป็นกรรมเล็กน้อย ถ้าไม่มีครุกรรม อาสันนกรรม และอาจิณณกรรมแล้ว กตัตตากรรมก็ย่อมให้ผล ถ้าเป็นฝ่ายดีก็นำไปสู่สุคติ ถ้าเป็นฝ่ายชั่ว ก็นำไปสู่ทุคติ

พระพุทธศาสนายืนยันว่า คนเราตายแล้วเกิดจริง

พระพุทธศาสนายืนยันว่า การเวียนว่ายตายเกิดนั้นมีอยู่จริง ซึ่งมีหลักฐานปรากฏอยู่ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาจำนวนมาก เช่น ในคัมภีร์ชาดกเปตวัตถุ วิมานวัตถุ เป็นต้น ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ในคัมภีร์ธรรมบทแห่งบาปวรรคว่า

"คพฺภเมเก อุปฺปชฺชนฺติ นิรยํ ปาปกมฺมิโน
สคฺคํ สุคติโน ยนฺติ ปรินิพฺพนฺติ อนาสวา"

แปลว่า "คนบางพวกเกิดในครรภ์ คนบางพวกทำกรรมชั่วไว้ต้องไปนรก"

"คนบางพวกทำกรรมดีไว้ไปสวรรค์ ส่วนท่านที่หมดกิเลสแล้วย่อมนิพพาน" และพระพุทธองค์ยังได้ตรัสถึงบุคคลที่ยังเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภพใหม่ร่ำไปว่า "สัตว์ทั้งหลาย ไม่รู้แจ้งในอวิชชา คือ ความไม่รู้ในอริยสัจ ๔ ย่อมมาสู่ภพใหม่ เบื้องหน้าแต่ตาย เพราะกายแตก"

จากพระพุทธดำรัสข้างต้น จะเห็นได้ว่า คนเราตายแล้วเกิดก็มี ไม่เกิดก็มี ผู้ที่ตายแล้วไม่เกิดอีกนั้น คือ พระอรหันต์ เพราะท่านหมดกิเลสเครื่องร้อยรัดแล้ว แต่สำหรับปุถุชนคนธรรมดาทั้งหลาย เมื่อตายแล้ว แม้เราไม่อยากเกิดก็ต้องเกิดอีก เพราะเรายังมีกิเลส เครื่องร้อยรัดไว้ในวัฏฏสงสาร คือ การเวียนว่าย-ตายเกิด

เมื่อมีกิเลสก็ให้ทำกรรม เมื่อทำกรรม ก็จะต้องได้รับผลของกรรม เมื่อรับกรรมเสร็จ ถ้ายังมีกิเลสอีกก็ให้ทำกรรมอีก วนอยู่อย่างนี้เรื่อยไปจนกว่าจะตัดวัฏฏสงสารได้

จิตเป็นตัวสั่งสมบุญและบาป

คงมีหลายคนสงสัยว่าบุญกุศลและบาปกรรมที่เราสร้างไว้ขณะมีชีวิตอยู่ เมื่อเราตายไปบุญ บาป จะสูญสลายไปด้วยหรือไม่ หรือถ้าไม่สูญหายมันจะอยู่ที่ไหน อะไรเป็นตัวเก็บไว้ ก็ขอตอบตามหลักพระพุทธศาสนาว่ามนุษย์เราประกอบด้วยกายและจิต เป็นสำคัญ เมื่อเราตายลง กายนั้นต่างหากเล่าที่สูญสลาย แต่จิตหาได้ดับสูญไม่

ดังนั้นจิตนั้นแหละ เป็นตัวสั่งสมบุญและบาปเอาไว้ เพราะธรรมดาจิตมีหน้าที่รับอารมณ์ จึงเก็บอารมณ์ทุกชนิดเอาไว้ทั้งที่เป็นบุญ ทั้งที่เป็นบาป ทั้งที่มิใช่บุญมิใช่บาปเก็บไว้ในภวังคจิต เก็บไว้หมดสิ้นอย่างละเอียดและสามารถนำติดตัวข้ามภพข้ามชาติไปได้ด้วย

ลักษณะที่จิตเก็บบุญและบาปเอาไว้นั้น เหมือนกระดาษหรือโฟมซับน้ำที่สามารถซับหรือเก็บน้ำไว้ได้หมด ฉันใด จิตก็เหมือนกัน เมื่อคนเราทำบุญหรือบาปลงไป จิตก็ซับหรือเก็บเอาไว้หมด ฉันนั้น จิตนี้เป็นนาย กายเป็นบ่าว จิตจึงเป็นสภาพพิเศษ และเราทุกคนก็ได้ใช้จิตสั่งงานอยู่ตลอดเวลาดังพุทธพจน์ว่า **“ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นใหญ่ มีใจเป็นประธาน สำเร็จได้ด้วยใจ**

มโนปุพฺพงฺคมา ธมฺมา มโนเสฏฺฐา มโนมยา..”

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ของเราทั้งหลาย จึงสอนให้เราฝึกจิต พัฒนาจิต เพราะว่าจิตที่เราฝึกดีแล้ว พัฒนาดีแล้วย่อมนำสุขมาให้ สมกับพุทธสุภาษิตว่า "ทนฺตํ จิตฺตํ สุขาวหํ จิตที่บุคคลฝึกดีแล้วย่อมนำสุขมาให้"

ดังนั้นเราทั้งหลายควรเห็นคุณค่าในการพัฒนาจิต อบรมจิตของตนเพื่อเป็นภูมิต้านทานอกุศลธรรมทั้งปวง ในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจเช่นนี้ หรือ สังคมยุคไหนๆ ก็ตาม

เพราะฉะนั้น เราทั้งหลายจงเชื่อเถอะว่า บุญ บาป มิได้สูญหายไป ตราบเท่าที่คนนั้นยังเวียนว่ายตายเกิดอยู่

ลักษณะของบุญและบาป

เมื่อเราทราบแล้วว่า จิตเป็นตัวรับหรือเก็บเอาบุญไว้ ก็ควรที่จะทราบว่าบุญ บาป มีลักษณะอย่างไร เพื่อให้เกิดความเข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น บุญนั้นมีลักษณะที่เข้าใจง่ายๆ อยู่ ๓ ประการ คือ

๑. เมื่อกล่าวโดย**สภาพ** ได้แก่ คุณชาตที่ชำระสันดานให้ผ่องใส

๒. เมื่อกล่าวโดย**เหตุ** ได้แก่ การทำความดีทุกอย่าง

๓. เมื่อกล่าวโดย**ผล** ได้แก่ ความสุขกาย สุขใจทั้งในชาตินี้และชาติหน้า แต่บุญตามความแห่งพระไตรปิฎก และคัมภีร์ในทางพระพุทธศาสนา จะมุ่งเอาผล คือความสุขความเจริญทั้งทางร่างกายและจิตใจ อันก่อให้เกิดความผ่องแผ้ว สงบ และเกิดความพอใจที่จะกระทำความดีให้สูงยิ่งขึ้นไปดังนัยแห่งพุทธพจน์ว่า

"ถ้าบุคคลพึงทำบุญ ควรทำบุญนั้นบ่อยๆ ควรทำความพอใจในบุญนั้น เพราะว่าการสั่งสมบุญนำความสุขมาให้"

"บุคคลไม่ควรดูหมิ่นต่อบุญว่า มีปริมาณน้อย จักไม่มาถึง
แม้หม้อน้ำย่อมเต็มได้ด้วยหยาดน้ำที่ตกลงทีละหยดได้ฉันใด
ผู้มีปัญญาสั่งสมบุญแม้ทีละน้อยๆ ย่อมเต็มได้ด้วยบุญฉันนั้น"

ผลของบุญเมื่อเกิดขึ้นแล้วมีผลกับตัวเราในปัจจุบัน ๔ ระดับด้วยกันคือ

๑. ระดับจิตใจ คือ มีสุขภาพใจดีขึ้น มีใจเยือกเย็น เป็นสมาธิ จิตใจผ่องใส

๒. ระดับบุคลิกภาพ คือ คนที่ทำบุญสม่ำเสมอ หน้าตา ผิวพรรณผ่องใส มีความสง่างามอยู่ในตัว มีความเบิกบานร่าเริง ไม่มีความกังวลหม่นหมอง

๓. ระดับชีวิต ผลกรรมในอดีตก็ดี ในปัจจุบันก็ดีที่กระทำไว้ ย่อมส่งผลให้ดำเนินไปแต่ในทางที่ดี

๔. ระดับสังคม คนที่มีบุญกระทำไว้แล้ว ไม่ว่าจะอยู่ในสังคมระดับใด เป็นคนที่สังคมยอมรับนับถือ และสังคมต้องการ เพราะเป็นไปเพื่อประโยชน์ของสังคมโดยส่วนเดียว

ส่วนบาปนั้น มีลักษณะตรงกันข้ามกับบุญ ซึ่งมีลักษณะ ๓ อย่าง คือ

๑. เมื่อกล่าวโดยสภาพ ได้แก่ ความสกปรกเศร้าหมองของจิตใจ

๒. เมื่อกล่าวโดยเหตุ ได้แก่ การทำความชั่วทุกอย่าง

๓. เมื่อกล่าวโดยผล ได้แก่ ความทุกข์กาย ทุกข์ใจ ในชาตินี้และชาติหน้า

บาปนั้น เมื่อทำแล้ว ให้ทุกข์โดยฝ่ายเดียว เมื่อผลแห่งบาปยังไม่ให้ผล คนทำบาปก็นึกว่าบาปไม่มี ก็เป็นเหตุให้ทำบาป แต่เมื่อบาปให้ผล เขาย่อมทุกข์ในภายหลัง ทั้งในชาตินี้และชาติหน้า ดังนั้น พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงตรัสไว้ว่า

"บุคคลไม่พึงทำบาปนั้นบ่อยๆ
ไม่ควรทำความพอใจในบาปนั้น
เพราะว่าการสั่งสมบาป นำทุกข์มาให้"

จิตเป็นตัวนำไปเกิด

พระพุทธศาสนาเชื่อถือในสังสารวัฏ การเวียนว่ายตายเกิด และถือว่าคนเราทุกคนล้วนเกิดมาแล้วทั้งสิ้น นับชาติไม่ถ้วนและเกิดในภพภูมิที่ดีบ้างไม่ดีบ้าง ตามกฎแห่งกรรมที่ได้ทำไว้ทั้งดีและชั่ว ถ้ายังมีกิเลส อันเปรียบเหมือนยางเหนียวในพืชอยู่ตราบใด ก็ต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ตราบนั้น จิตที่ได้รับการอบรมแล้ว ถ้ายังไม่สิ้นกิเลส ย่อมนำไปเกิดในภพภูมิที่ประณีตมีความสุข ประเสริฐ และสูงขึ้น แต่ถ้าจิตไม่ได้รับการฝึกอบรม ปล่อยไว้ตามสภาพที่มันเป็น ปล่อยให้สกปรกเศร้าหมอง เพราะถูกกิเลสจับ นอกจากจะก่อความทุกข์ ความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและสังคมในชาตินี้แล้วยังจะให้ภพชาติต่ำทรามลงไป ต้องประสบความทุกข์ ความเดือดร้อนมากในชาติต่อๆ ไปอีกด้วย

หากจะมีใครถามว่า “ที่ว่าคนเราตายนั้น ร่างกายตาย หรือจิตตายหรือว่าตายทั้งสองอย่าง” ขอตอบว่า “ตายเฉพาะร่างกายเท่านั้น จิตหาได้ตายไปเหมือนกับร่างกายนั้นไม่” แต่ไปเกิดในภพใหม่ชาติใหม่ ตามแรงเหวี่ยงของกรรม ซึ่งส่งบุคคลเราไปเกิดในภพชาตินั้นๆ เปรียบเหมือนเรือนที่ถูกไฟไหม้ โดยที่เจ้าของไม่ได้เป็นอันตราย อยากจะถามว่า “เมื่อเรือนถูกไฟไหม้เสียแล้ว เจ้าของเรือนจะไปอยู่ที่ไหน” ขอตอบว่า “เขาต้องหาที่แห่งใหม่อยู่ตามที่เขาจะสามารถหาอยู่ได้” กล่าวคือ ถ้าผู้นั้นเป็นคนมีความสามารถดี หรือเป็นคนมีเงินทองอยู่มากหรือมีญาติพี่น้องอยู่ แต่ถ้าผู้นั้นไร้ความสามารถ ยากจน หมดเนื้อประดาตัว ซ้ำไร้ญาติขาดมิตรเขาก็

ย่อมไปหาที่อยู่ตามยถากรรมของเขา ข้อนี้ฉันใด คนเราที่ตายไปจากโลกนี้แล้ว ก็ฉันนั้นเหมือนกัน เมื่อร่างกายเดิมใช้การมิได้แล้ว ก็ย่อมไปเกิดในภพใหม่ชาติใหม่ ตามพลังแห่งกรรมที่ตนได้ทำเอาไว้ ถ้าเขาทำกรรมดีไว้มาก คือ พัฒนาอบรมจิตตนเองได้มากแล้ว ก็ย่อมไปบังเกิดในที่ดีมีความสุข ถ้าเขาทำความดีไว้น้อย แต่ทำความชั่วไว้มาก คือ ยังด้อยในด้านพัฒนาจิตใจของตนเองอยู่ เขาก็ย่อมไปเกิดในที่มีความทุกข์ตามยถากรรมของตน

นรก สวรรค์ ๓ ประเภท

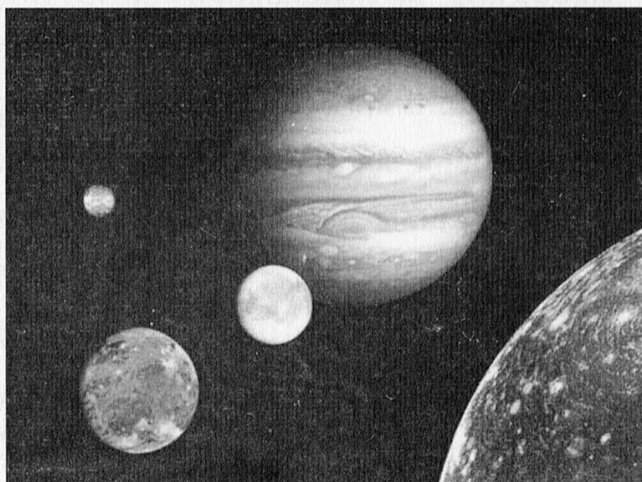
พุทธศาสนาสอนว่า นรกสวรรค์นั้นมีอยู่จริง และได้แบ่งแยกนรกสวรรค์ไว้เป็น ๓ ประเภทคือ

๑. **สวรรค์ในอกนรกในใจ** ได้แก่ อารมณ์ทางทวารทั้ง ๖ คือ ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ถ้าได้เสพอารมณ์ที่เป็นที่ตั้งแห่งความสุขเป็นที่พออกพอใจแล้วก็เรียกว่าสวรรค์ ตรงกันข้าม ถ้าอารมณ์ที่เสพไม่เป็นที่พอใจ ก็ถือว่าเป็นนรก เป็นนรกสวรรค์ที่เห็นกันได้ในปัจจุบันนี้ชาตินี้ไม่ต้องรอชาติหน้า

๒. **นรกสวรรค์ในโลกนี้ที่มองเห็นได้ด้วยตา** ได้แก่ ความเป็นอยู่ภายนอกของมนุษย์ในโลกนี้ ที่มีความมั่งมีศรีสุข มีความเป็นอยู่อุดมสมบูรณ์มีเครื่องใช้สอยประณีตเหนือมนุษย์สามัญ มีความเป็นอยู่สะดวกสบายราวกับอยู่ในสวรรค์ ตรงกันข้าม ถ้าเกิดมายากจน ขาดแคลนเสื้อผ้าอาหาร บ้านก็ไม่มีต้องเที่ยวเร่ร่อนไป มีชีวิตอยู่อย่างลำบากยากแค้น อยู่ในคุก ตะราง หรือมีโรคเรื้อรังรักษาไม่หาย เป็นคนพิการตาบอด หูหนวก บ้าใบ้ ง่อยเปลี้ยเสียขา อยู่อย่างทรมานไปวันๆ อย่างนี้ก็เรียกว่านรก

๓. **นรกสวรรค์ที่เป็นปรโลก** (โลกอื่น) มองไม่เห็นด้วยตา ได้แก่ สวรรค์ที่เป็นโลกจริงๆ มีเทวดาอยู่เป็นตัวเป็นตนเสวยสุขอยู่จริงๆ และนรกที่เป็นโลกจริงๆ มีสัตว์นรกที่กำลังเสวยทุกข์อยู่จริงๆ นรกสวรรค์ประเภทนี้ สอดคล้องกับวิทยาศาสตร์ในปัจจุบันที่รับรองว่า โลกเรานี้เป็นสะเก็ด

ที่แตกออกมาจากดาวพระเคราะห์ดวงมหึมา นอกจากโลกเราแล้วยังมีดาวพระเคราะห์ดวงอื่นๆ อีก ที่คล้ายคลึงกับโลกเรา ใหญ่บ้าง เล็กบ้าง จำนวนมากมายนับไม่ถ้วนดังปรากฏอยู่ในท้องฟ้าเวลากลางคืน ดาวพระเคราะห์เหล่านั้นอาจจะมีสิ่งมีชีวิต ที่เป็นอยู่ด้วยความประณีตสุขุมดีกว่าโลกของเราทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นอาหาร อุณหภูมิหรือดินฟ้าอากาศนี้แหละเรียกว่าโลกสวรรค์ ในทางตรงกันข้าม ก็อาจมีดาวพระเคราะห์ซึ่งมีสิ่งมีชีวิต ที่เป็นอยู่ด้วยความลำบากยากแค้น ยิ่งกว่าคนลำบากที่สุดในโลกของเรา อาหารก็ไม่ดี อุณหภูมิก็ไม่ดี ดินฟ้าอากาศก็ไม่ดี นี้แหละนรกที่เป็นโลกอื่น

ผู้ตกนรก-ขึ้นสวรรค์

ในพระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๒ แห่ง ปัญจกนิบาต อังคุตตระนิกาย กล่าวไว้ดังนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ตรัสถึงผู้ที่ตกนรกแก่ภิกษุไว้ว่า "ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย **บุคคลผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ อย่าง ย่อมตกนรกเหมือนถูกนำตัวไปวางไว้ ธรรม ๕ อย่าง คือ**

๑. เป็นผู้มักฆ่าสัตว์

๒. เป็นผู้มักลักทรัพย์

๓. เป็นผู้มักประพฤติผิดในกาม (ก้าวล่วงลูก เมียผู้อื่น)

๔. เป็นผู้มักพูดปด (พูดคำหยาบ พูดส่อเสียด พูดเพ้อเจ้อ)

๕. เป็นผู้มักตั้งอยู่ในความประมาท ด้วยการดื่มสุราและเมรัย

และได้ตรัสถึงผู้ที่ขึ้นสวรรค์ได้ เหมือนถูกนำตัวไปวางไว้ด้วยธรรม ๕ อย่าง คือ

๑. ผู้ที่เว้นจากการฆ่าสัตว์

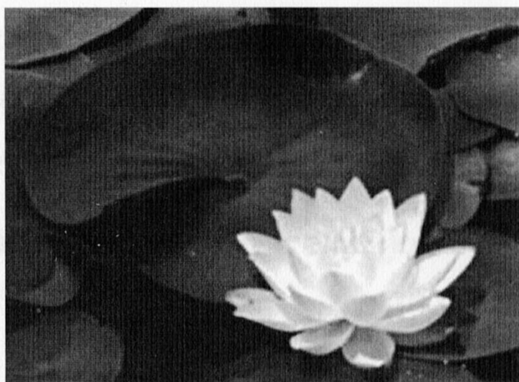
๒. ผู้ที่เว้นจากการลักทรัพย์

๓. ผู้ที่เว้นจากการประพฤติผิดในกาม (ก้าวล่วงลูก เมียผู้อื่น)

๔. ผู้ที่เว้นจากการพูดปด (รวมทั้งพูดคำหยาบ พูดส่อเสียด พูดเพ้อเจ้อ)

๕. ผู้ที่เว้นจากการตั้งอยู่ในความประมาทด้วยการดื่มสุราและเมรัย

ธรรมทั้ง ๕ อย่างนี้ ก็คือ ศีล ๕ นั่นเอง สำหรับผู้ที่สมาทานรับศีล ๕ แล้วประพฤติปฏิบัติตามได้ ก็เหมือนได้ขึ้นสวรรค์ตั้งแต่มีชีวิตอยู่ สำหรับผู้ที่ล่วงละเมิดศีล ๕ เป็นอาจิณ ก็เหมือนกับได้สร้างนรกให้แก่ตนเองทั้งในปัจจุบันและอนาคตโดยแท้

ภพภูมิที่สัตว์โลกไปเกิด

ภพภูมิที่สัตว์โลกไปเกิดนั้น มีอยู่ ๓๑ ภูมิ และมีอยู่ ๗ สายทาง คือ

๑. นิรยภูมิ - โลกของสัตว์นรก ๑

๒. ติรัจฉานภูมิ - โลกของสัตว์เดรัจฉาน ๑

๓. เปตติภูมิ - โลกของเปรต ๑

๔. อสุรกายภูมิ - โลกของอสุรกาย ๑

๕. มนุสสภูมิ - โลกของมนุษย์ ๑

๖. เทวภูมิ - โลกของเทวดา มีอยู่ ๖ ชั้น

๗. พรหมภูมิ - โลกของพรหม มีรูปพรหม ๑๖ และอรูปพรหม ๔

รวมเป็น ๓๑ ภูมิ ภูมิก็คือ ชั้น, หรือระดับ ที่อยู่ของเหล่าสัตว์ ภูมิข้อ ๑-๔ ได้ชื่อว่าอบายภูมิ เพราะเป็นสถานที่ที่ไม่มีความเจริญ ภูมิทั้งหลายเหล่านี้ คือ ทางที่สัตว์ทั้งหลายที่ยังมีกิเลสอยู่ จะต้องไปเกิดแน่นอน หลังจากตายไปแล้วไม่ภูมิใดก็ภูมิหนึ่ง เพราะจิตของสัตว์ทั้งหลายไม่ได้สูญหาย ละลายไปพร้อมกับความตาย ฉะนั้น เมื่อเราเกิดมาแล้วถึงแม้จะเลือกเกิดไม่ได้ แต่เราก็สามารถเลือกทางเดินชีวิตได้ แล้วแต่บุญกุศล-บาปกรรมที่เราสร้างมากหรือน้อย ดังนั้น จงเตรียมความพร้อม “ตายก่อนที่จะตาย” เพื่อเป็นผู้ปราศจาก

กิเลส จัดเป็นภูมิหรือทางสายสูงสุด ได้แก่ โลกุตตรภูมิ คือ โลกของผู้พ้นจากโลก ในภพภูมิทั้งหลายเหล่านั้น จะได้กล่าวถึงแต่ละภูมิและปฏิปทา ข้อปฏิบัติที่ให้ถึงภูมิทั้งหลายข้างต้น ดังต่อไปนี้

นิรยภูมิ

นิรยภูมิ ได้แก่ สถานที่ทรมานสำหรับผู้ทำชั่วที่ตายไป ตรงกับภาษาอังกฤษว่า (Hell) นิรยภูมิ หรือ โลกนรกนี้ เป็นโลกที่เต็มไปด้วยความทุกข์ล้วนๆ ไร้สุขโดยสิ้นเชิง สัตว์ผู้ที่เกิดอยู่ในโลกนรกนี้ ไม่มีความสุขแม้แต่สักนิดหนึ่งเลย เพราะมีแต่ความทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัส เพราะฉะนั้น โลกนี้จึงได้ชื่อว่า **นิรยภูมิ** คือ โลกที่ไม่มีความสุขสบาย นิรยภูมิ นี้มีอาณาเขตกว้างใหญ่ไพศาล แบ่งเป็นเขตเป็นประเภท ใหญ่ก็มี เล็กก็มีเช่นเดียวกับโลกมนุษย์ของเรานี้เอง ผิดกันแต่ว่าสถานที่แต่ละแห่งในนิรยภูมิ ไม่นิยมเรียกว่า รัฐ หรือประเทศ แต่นิยมเรียกสถานที่แต่ละแห่งในนิรยภูมิว่า “ขุม”

นรกนั้นมีอยู่ทั้งหมด ๔๕๗ ขุม คือ

๑. มหานรก มีอยู่ ๘ ขุม

๒. อุสสุทนรก มีอยู่ ๑๒๘ ขุม

๓. ยมโลกนรก มีอยู่ ๓๒๐ ขุม

๔. โลกันตนรก มีอยู่ ๑ ขุม

รวมนรกทั้งหมด ๔๕๗ ขุม

๑. สัญชีวมหานรก คือ นรกที่ไม่มีวันตาย

เหล่าสัตว์ที่อุบัติเกิดในนรกขุมนี้ แม้จะได้รับทุกข์โทษจนขาดใจแล้ว ก็กลับเป็นขึ้นมาอีกได้ ฉะนั้นจึงได้ชื่อว่า สัญชีวนรก

เกณฑ์อายุของสัตว์ในสัญชีวนรกนี้ มีประมาณ ๕๐๐ ปีนรก เทียบกับเวลาของมนุษย์โลกเราดังนี้ ๙ ล้านปีของมนุษย์โลก เท่ากับวันหนึ่งคืนหนึ่งของนรกขุมนี้

๒. กาฬสุตตะนรก คือ นรกที่ถูกลงโทษตามเส้นด้ายดำ

เหล่าสัตว์ที่อุบัติในนรกขุมนี้ ย่อมถูกลงโทษโดยนายนิรยบาลเอาด้ายดำมาตีเป็นเส้นเข้าตามร่างกาย เอาเลื่อยมาเลื่อย บางทีก็เอาขวานมาผ่า เอามีดมาเฉือนกรีด ตามเส้นดำที่ตีไว้ ไม่ให้ผิดรอย ดังนั้นนรกขุมนี้จึงมีชื่อว่า กาฬสุตตนรก นรกที่ลงโทษด้วยเส้นด้ายดำ

เกณฑ์อายุของสัตว์ในกาฬสุตตนรกนี้ ประมาณ ๑,๐๐๐ ปี นรก เทียบกับเวลาของมนุษย์โลกได้ดังนี้ คือ ๓๖ ล้านปีมนุษย์ เท่ากับวันหนึ่งคืนหนึ่งของนรกขุมนี้

๓. สังฆาฏมหานรก คือ นรกที่บดขยี้ร่างกายสัตว์

เหล่าสัตว์ที่อุบัติในนรกขุมนี้ ย่อมได้รับทุกข์ โดยถูกภูเขานรกบดขยี้ร่างกาย ให้ได้รับทุกขเวทนา อยู่ตลอดเวลา ฉะนั้นนรกขุมนี้จึงมีชื่อว่า สังฆาฏมหานรก

สภาพความเป็นอยู่และลักษณะร่างกายของเหล่าสัตว์ที่อยู่ในสังฆาฏนรกนี้ มีร่างกายวิกลวิกาลต่างๆ กัน เช่น บางคนมีหัวเป็น

ควาย มีตัวเป็นคน บางคนมีหัวเป็นหมา หมู เป็ด ไก่ แต่มีตัวเป็นคน เป็นต้น

เกณฑ์อายุของสัตว์ในสังฆาฏนรกนี้ มีประมาณ ๒,๐๐๐ ปี เทียบกับเวลาของมนุษย์โลกได้ดังนี้ คือ ๑๔๕ ล้านปีมนุษย์ เท่ากับวันหนึ่งคืนหนึ่งของนรกขุมนี้

๔. โรรุวมหานรก คือ นรกที่เต็มไปด้วยเสียงร้องครวญคราง

เหล่าสัตว์ที่อุบัติในนรกขุมนี้ ย่อมได้รับทุกข์อย่างแสนสาหัสสุดจะประมาณ จะได้ยินแต่เสียงร้องครวญครางอย่างน่าสมเพชเวทนาเป็นยิ่งนัก เพราะต้องเสวยทุกขเวทนาในดอกบัวเหล็ก เปลวไฟปรากฏขึ้น เผาไหม้ดอกบัวเหล็กพร้อมกับสัตว์นรกที่นอนคว่ำหน้าอยู่กลางดอกบัวเหล็ก จะตายก็ไม่ตาย เสวยทุกขเวทนาอยู่อย่างนี้จนกว่าจะถึงอายุขัยตายไปจากนรกขุมนี้

เกณฑ์อายุของสัตว์ในโรรุวมหานรกนี้ ประมาณ ๔,๐๐๐ ปีนรก เทียบกับเวลาของมนุษย์โลกได้ดังนี้ คือ ๒๓๔ ล้านปีมนุษย์เท่ากับวันหนึ่งคืนหนึ่งของนรกขุมนี้

๕. มหาโรรุวมหานรก คือ นรกที่เต็มไปด้วยเสียงร้อง ครวญครางมากมาย

เหล่าสัตว์ที่อุบัติในนรกขุมนี้ ย่อมถูกลงโทษ โดยวิธีแสนจะทรมานเป็นอย่างยิ่ง ทำให้ต้องร้องโอดโอย ครวญคราง เสียงดังกระหึ่มมากมายยิ่งนัก มากกว่ามหานรกขุมที่ ๔ ที่กล่าวมา ต้อง

เสวยทุกขเวทนาอันน่ากลัวนักหนา ต้องไปยืนในดอกบัวเหล็ก มีกลีบคมเป็นกรด ร้อนแรงแดงฉานไปด้วยไฟนรกลุกโพลง เผาไหม้สัตว์นรกซึ่งอยู่ในดอกบัวเป็นเนืองนิตย์ ทนทุกข์ทรมานจนกว่าจะหมดอายุขัยตายไปจากนรกขุมนี้

เกณฑ์อายุสัตว์ในนรกขุมนี้ มีประมาณ ๘,๐๐๐ ปี เทียบเท่ากับเวลามนุษย์โลก ดังนี้ คือ ๙,๒๑๖ ล้านปีมนุษย์ เท่ากับ วันหนึ่งคืนหนึ่งของนรกขุมนี้

๖. ตาปนมหานรก คือ นรกที่ทำให้สัตว์เร่าร้อน

เหล่าสัตว์ที่อุบัติในนรกขุมนี้ ย่อมได้รับทุกข์โทษโดยวิธีการถูกย่างให้ได้รับความเดือดร้อนเป็นอย่างยิ่ง ถูกนายนิรยบาล บังคับไล่ให้ขึ้นไปบนปลายหลาวเหล็ก ใหญ่โตเท่าต้นตาล รุ่งโรจน์แดงฉานด้วยเปลวไฟ สัตว์นรกทั้งหลายต้องเสวยทุกขเวทนา ดิ้นรนไปมาจนกระทั่งเนื้อหนังสุกพองไปด้วยอำนาจไฟนรก จากนั้นก็มีสุนัขนรกรูปร่างแปลกประหลาดขนาดใหญ่เท่าช้าง ร้องเสียงกึกก้องดุจฟ้าร้องด้วยความหิวกระหาย วิ่งเข้าหาเอาปากงับกระชากลากสัตว์นรกลงมาจากหลาวเหล็ก ฉีกเนื้อกินอย่างเอร็ดอร่อย จนเหลือแต่กระดูกจนกว่าจะสิ้นกรรมที่ทำไว้

เกณฑ์อายุของสัตว์ในนรกขุมนี้ มีประมาณ ๑๖,๐๐๐ ปีนรกเทียบเท่ากับเวลาของมนุษย์โลกเราดังนี้ คือ ๑๘๔,๒๑๒ ล้านปี เท่ากับวันหนึ่ง คืนหนึ่งของนรกขุมนี้

๗. มหาตาปนมหานรก คือ นรกที่เต็มไปด้วยความเร่าร้อน อย่างมากมายเหลือประมาณ

เหล่าสัตว์ที่อุบัติในนรกขุมนี้ ย่อมได้รับทุกข์อันเกิดจากความร้อนแรงแห่งไฟนรกเหลือประมาณ ไม่มีความร้อนใดที่ไหนจักเปรียบปานได้ ในนรกขุมนี้มีชีวิตอยู่ภายในนรก มีกำแพงเหล็กลุกเป็นไฟทั้งลึกทั้งกว้าง ภายในกำแพงมีภูเขาเหล็กลุกเป็นไฟตั้งอยู่เป็นลูกๆ ตามพื้นข้างๆ ภูเขานั้นมีขวากเหล็กแหลมคม ปักเรียงรายอยู่เหนือพื้น นายนิรยบาลมีมือถือหอก ดาบ แหลน หลาว ลุกแดงด้วยไฟ ไล่ทิ่มแทงสัตว์นรก ให้ขึ้นบนภูเขาไฟอันแดงฉาน ให้ได้รับความทรมานอย่างทุเรศยิ่งนัก จนกว่าจะสิ้นกรรมสิ้นอายุ ของนรกขุมนี้

เกณฑ์อายุของสัตว์นรกขุมนี้ มีประมาณครึ่งอันตรกัป

๘. อเวจีมหานรก คือ นรกที่ปราศจากคลื่น

เหล่าสัตว์ที่อุบัติในนรกขุมนี้ ย่อมได้รับทุกขเวทนาอย่างหนักที่สุด เพราะระหว่างเปลวไฟและความทุกข์ ไม่มีว่างแม้แต่สักนิดเลย ได้รับความทุกข์อย่างหนักตลอดเวลา ไม่มีการหยุดพักแม้สักชั่วระยะเวลาหนึ่ง อเวจีมหานรกเราจะได้ยินคุ้นเคยกันบ่อยเกี่ยวกับคนที่ทำกรรมหนักที่สุดก็จะตกนรกอเวจี เพราะอเวจีมหานรกเป็นนรกขุมใหญ่ กว้างใหญ่กว่าบรรดานรกทั้งปวง ล้อมรอบด้วยกำแพงเหล็ก รุ่งโรจน์ด้วยเปลวไฟ ภายในก็มีเปลวไฟร้อนระอุเผาไหม้สัตว์นรกอยู่เนืองนิตย์

เกณฑ์อายุของสัตว์ในอเวจีมหานรก มีประมาณ ๑ อันตรกัป นับเป็นเวลาที่ยาวนานกว่ามหานรกทั้งหมด

ติรัจฉานภูมิ

ติรัจฉานภูมิ หรือ โลกแห่งสัตว์เดรัจฉาน จะเห็นได้ง่ายกว่าโลกนรก และเปรตอสุรกาย สัตว์ทั้งหลายที่ไปอุบัติในภูมินี้พอจะมีความชื่นชมยินดีอยู่บ้าง ไม่ต้องเสวยทุกขเวทนาอย่างเดียว เหมือนกับสัตว์นรกและเปรตอสุรกาย เพราะเหตุการณ์ชั่วมีเบากว่า

ถึงแม้ว่าจะเขาจะประสบความลำบากยากแค้นประการใดก็ดี เดรัจฉานก็ยังมีเหตุที่จะให้ชื่นชมยินดีอยู่ ๓ ประการ คือ

๑. การกิน

๒. การนอน

๓. การสืบพันธุ์

ดังนั้น ภูมินี้จึงมีชื่อเรียกว่า ติรัจฉานภูมิ โลกของสัตว์ที่มีความยินดีในเหตุสามประการดังกล่าวข้างต้น

อีกความหมายหนึ่ง คำว่า ติรัจฉานภูมิ คือ โลกของสัตว์ผู้ไปโดยขวาง ต้องคว่ำอกไปนอกจากสรีระร่างกายจะขวางแล้ว ในส่วนจิตใจของเขาก็ยังขวางอีกด้วย คือ ขวางจากมรรคผลนิพพาน ถึงจะทำความดีเพียงไรก็ไม่สามารถบรรลุมรรคผลนิพพานได้ ในชาติที่เป็นสัตว์เดรัจฉาน อย่างมากก็ได้แค่เพียงสวรรค์สมบัติเท่านั้น

ประเภทของสัตว์เดรัจฉาน มีอยู่ ๔ ประเภท คือ

๑. อปทติรัจฉาน สัตว์เดรัจฉานประเภทที่ไม่มีเท้า ไม่มีขา เช่น งู ไส้เดือน เป็นต้น

๒. ทวิปทติรัจฉาน สัตว์เดรัจฉาน ประเภทมี ๒ ขา มี ๒ เท้า ได้แก่ นก ไก่ เป็นต้น

๓. จตุปทติรัจฉาน สัตว์เดรัจฉาน ประเภทมี ๔ ขา มี ๔ เท้า ได้แก่ วัว ควาย เป็นต้น

๔. พหุปทติรัจฉาน สัตว์เดรัจฉาน ประเภทที่มีขามากๆ กว่า ๔ ขาขึ้นไป เช่น ตะเข็บ ตะขาบ เป็นต้น

ทางให้ถึงติรัจฉานภูมิ ได้แก่ อกุศลกรรมบท ๑๐ ตามที่ได้กล่าวมาแล้วบางพวก เพราะเศษกรรมที่ตนเคยทำไว้ไปเกิดในนรกและเปรตอสุรกายเมื่อพ้นจากภูมิเหล่านั้นแล้ว เศษบาปยังไม่สิ้นก็ต้องมาเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉานนี้คือพวกกรรมหนัก ส่วนบางพวกทำกรรมเบาบางกว่า เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ย่อมไปเกิดในกำเนิดเดรัจฉานเลยทีเดียว ดังนั้น มนุษย์เราถ้าไม่มีศีลธรรม จะต่างอะไรจากสัตว์พวกนี้ มีเพียงการกิน นอน สืบพันธุ์ เหมือนกันกับเดรัจฉานทั้งหลาย

เปตติวิสยภูมิ

เปตติวิสยภูมิ คือ ภูมิของเปรตหรือโลกของเปรตนี้ เป็นโลกที่ห่างไกลจากความสุข เหล่าสัตว์ที่ไปอุบัติในโลกของเปรตนี้ ย่อมประสบความทุกข์ทรมานถึงแม้จะมีความทุกข์น้อยกว่าสัตว์นรกก็จริง เพราะเป็นผู้ห่างไกลจากความสุขอยู่เป็นอันมาก เหตุนั้นจึงได้ชื่อว่าเปตติวิสยภูมิ สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของเหล่าสัตว์ที่เกิดในภูมิแห่งเปรต มีความหิวกระหายอย่างแสนสาหัส ทนทุกข์ทรมาน เพราะ

ความอดอยากอาหารเป็นส่วนมาก บางพวกมิได้บริโภคอาหารเลยตลอด ๒-๓ พุทธันดรก็มี

ลักษณะของเปรตมีหลายประเภท

เช่น เปรตมีขนเป็นเข็ม เปรตกินคูถ เปรตมีน้ำเหลืองไหล เป็นต้น เปรตบางพวก มีตัวชั่วช้า ศีรษะร่างกายผ่ายผอม อดโซหนักหนา เนื้อเลือดของเขามิได้มีเลย ร่างกายมีแต่กระดูก และหนังหุ้มกระดูก ดวงตาลึกกลวง-ผมยาวรุงรังปกปากปกหน้า เนื้อตัวเหม็นสาบ ร้องไห้ครวญครางอย่างน่าสมเพช

ลักษณะของเปรตที่แตกต่างกัน เพราะกรรมที่ทำในอดีตนั้นแตกต่างกัน เช่น เปรตมีขนเป็นเข็ม เพราะในอดีตเคยกล่าวมุสาวาทคนอื่น เป็นต้น

ในพระบาลี พระพุทธองค์ ตรัสว่า "ดูก่อนสารีบุตร เราย่อมกำหนดรู้ใจของบุคคลบางคนในโลกนี้ด้วยใจอย่างนี้ว่า บุคคลนี้ปฏิบัติอย่างนั้นดำเนินอย่างนั้น ขึ้นสู่หนทางนั้นแล้ว เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เข้าถึงแล้วซึ่งเปรตวิสัย เสวยทุกขเวทนาเป็นอันมากด้วยทิพยจักษุ ล่วงจักษุของมนุษย์สามัญ" และทรงตรัสว่า "ดูก่อนเธอผู้เห็นภัยในวัฏฏสงสารทั้งหลาย สัตว์ที่จุติจากเปรตวิสัยไปแล้วจะกลับมาเกิดเป็นมนุษย์มีน้อย โดยที่แท้สัตว์ที่จุติจากเปรตวิสัยไปแล้ว ย่อมกลับไปเกิดในเปรตวิสัย ในนรก ในกำเนิดสัตว์เดรัจฉานมีประมาณมากกว่า"

อสุรกายภูมิ

เมื่อกล่าวถึงเปรตวิสัยแล้ว ก็จำเป็นต้องกล่าวถึงสัตว์อีกประเภทหนึ่งมีความเป็นอยู่และเสวยทุกขเวทนาคล้ายคลึงกับเปรตเป็นอันมาก สัตว์ประเภทนี้คือ อสุรกาย สัตว์ที่อุบัติเป็นอสุรกาย ย่อมไม่มีความร่าเริงเลยเป็นอันขาด เพราะฉะนั้น ภูมิที่ใกล้ชิดกับเปรตนี้ได้ชื่อว่า **อสุรกายภูมิ**

ความแตกต่างของเปรตและอสุรกาย จะสังเกตได้ คือ เปรตทั้งหลายมีความอยากเป็นลักษณะเครื่องทรมาน แต่อสุรกายทั้งหลายมีความกระหายน้ำเป็นลักษณะเครื่องทรมาน

ทางที่ให้เกิดเป็นเปรตและอสุรกาย

เหตุปัจจัยหรือทางอันยังสัตว์ให้ไปสู่เปรตอสุรกาย ได้แก่ อกุศลกรรมบถ ๑๐ คือ

๑. ฆ่าสัตว์

๒. ลักทรัพย์

๓. ประพฤติผิดในกาม

๔. พูดเท็จ

๕. พูดส่อเสียด

๖. พูดคำหยาบ

๗. พูดเพ้อเจ้อ

๘. โลภอยากได้ของเขา

๙. พยาบาทปองร้ายเขา

๑๐. เป็นมิจฉาทิฏฐิ เห็นผิดจากทำนองคลองธรรม เช่น เห็นว่า ทำดีไม่ได้ดี เป็นต้น

มนุสสภูมิ

มนุสสภูมิ คือ โลกมนุษย์ หรือ โลกที่อาศัยแห่งสัตว์ผู้มีใจสูง แต่ทำไม เกิดเป็นมนุษย์เหมือนกันแต่ว่าไม่เหมือนกัน บางคนเป็นคนดี บางคนเป็นคนบ้า บางคนเป็นคนรวย บางคนยากจน บางคนมีปัญญา บางคนปัญญาทราม ก็เพราะว่าคนเหล่านั้นกระทำกรรมไว้แตกต่างกัน เพราะว่าสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตนเอง เป็นทายาทแห่งกรรม กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เลวและประณีตได้ อย่าสงสัยอะไรเลย

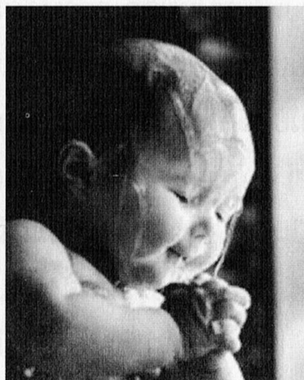
ปฏิปทาที่ทำให้มาเกิดเป็นมนุษย์

การเกิดเป็นมนุษย์ได้นั้น ต้องมีเหตุมีปัจจัย มิใช่ว่า เมื่อเกิดเป็นมนุษย์แล้วจักกลับเป็นมนุษย์อีก ความคิดเช่นนี้จัดว่าเป็น **สัสสตทิฏฐิ** ความเห็นว่าเที่ยง ซึ่งเป็นความเห็นผิดในทางพระพุทธศาสนา ปฏิปทาหรือข้อวัตรอันยังสัตว์ให้ถึงความเป็นมนุษย์ ก็คือ **มนุษยธรรม** ธรรมของมนุษย์ได้แก่ เบญจศีล ศีล ๕ นั่นเอง คือ มนุษยธรรม ดังนั้น คนที่มาเกิดเป็นมนุษย์ และคนที่จะกลับมาเกิดเป็นมนุษย์ในชาติต่อไปนั้น ย่อมมีเหตุแสดงว่าตนจักได้เกิดเป็นมนุษย์อีกแน่ๆ ปรากฏอย่างชัดเจน ในเวลาที่ใกล้จะตาย มีเหตุการณ์เป็นเครื่องบอกล่วงหน้า ได้แก่ คตินิมิตารมณ์ คือ คตินิมิตต่างๆ อันบ่งบอกถึงคติแห่งโลกมนุษย์ เช่น

- ปรากฏในมโนทวาร ทางใจให้เห็นเป็นก้อนเนื้อเล็กๆ อยู่ในครรภ์มารดา
- เห็นครรภ์แห่งมารดาในอนาคต ซึ่งจักไปเกิดเป็นบุตรเขาในพริบตา
- บางทีก็ให้เห็นเป็นบ้านเรือน หรือ สถานที่แห่งหนึ่งแห่งใดในโลกมนุษย์นี้

ดังนั้น การเกิดเป็นมนุษย์จึงนับว่าประเสริฐเพราะมีโอกาสทำความดีสั่งสมบารมีมากกว่าสัตว์เหล่าอื่น เพราะเหตุนี้ สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าจึงกล่าวว่า

"การกลับได้เกิดเป็นมนุษย์ได้อีกนั้น เป็นของหาได้โดยยาก" ทุกโข มนุสฺสปฏิลาโภ.

องค์ประกอบในการเกิดมนุษย์

ในพระไตรปิฎกแห่งมหาตัณหาสังขยสูตร พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสถึงการที่มนุษย์ได้ก่อกำเนิดขึ้นในครรภ์มารดาว่า ต้องประกอบด้วยองค์ ๓ คือ

๑. มาตา อุตุนี โหติ มารดามีระดู

๒. มาตาปิตโร สนฺนิปติตา โหนฺติ มารดาบิดาอยู่ร่วมกัน

๓. คนฺธพฺโพ ปจฺจุปฏฺฐิโต โหติ มีสัตว์มาเกิด

ในข้อที่ ๑ และข้อที่ ๒ นั้นเราทั้งหลายคนทราบกันอยู่แล้ว ส่วนข้อที่ ๓ นั้น คงมีคนสงสัยกันอยู่มาก คือ **มีสัตว์มาเกิด** หมายถึง จุติจิตหรือจุติวิญญาณ เคลื่อนมาปฏิสนธิ จึงเกิดเป็นปฏิสนธิวิญญาณขึ้น และปฏิสนธิวิญญาณนี้เองเป็นจิตดวงแรกที่เกิดในชาติใหม่ และจัดเป็นส่วนนามที่สืบต่อมาจากภพชาติก่อน

โดยนำเอาบุญ บาป กรรม กิเลสติดมาด้วยในชาติปัจจุบัน มนุษย์เราที่เป็นคู่สามี-ภรรยากัน แม้ถึงพร้อมด้วยข้อที่ ๑ และข้อที่ ๒ แต่ถ้าไม่มีข้อที่ ๓ ก็ไม่สามารถให้กำเนิดทารกได้ ดังนั้น มนุษย์เราที่กำเนิดขึ้นมาได้ต้องประกอบด้วยองค์ ๓ ดังกล่าว ถึงแม้ว่าโลกปัจจุบันจะมีความเจริญก้าวหน้ามีเด็กหลอดแก้วแล้วก็ตาม ก็ไม่หนีจากหลักการเดิมนี้ เป็นการแสดงถึงความเป็นสัพพัญญูโลกวิทูของพระพุทธเจ้าของเราทั้งหลาย

อัญตรสูตร

เพื่อเป็นการตอบปัญหาที่ว่า “มนุษย์เรานี้ตายไปแล้ว ต้องกลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีกหรือไม่” ในอัญตรสูตร ปรากฏชัดดังต่อไปนี้

คราวหนึ่งสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงช้อนฝุ่นเล็กน้อยไว้ในปลายพระนขา (เล็บ) ตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมา แล้วตรัสถามว่า

“ดูกร เธอผู้เห็นภัยในวัฏฏสงสารทั้งหลาย เธอจะสำคัญความข้อนี้เป็นไฉน ฝุ่นเล็กน้อยที่เราช้อนไว้ในปลายเล็บนี้ กับฝุ่นที่มีอยู่ ณ ผืนปฐพีแผ่นดินใหญ่ทั้งหมด ข้างไหนจะมากกว่ากัน”

ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ฝุ่นที่มีอยู่ในผืนปฐพี แผ่นดินใหญ่นี้มีมากกว่า ฝุ่นเล็กน้อยที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงช้อนไว้ในปลายพระนขา มีประมาณน้อย เมื่อเทียบกับที่มีอยู่ ณ ผืนปฐพีแผ่นดินใหญ่ ย่อมไม่ถึงซึ่งการนับ การเปรียบเทียบ หรือแม้แต่ส่วนเสี้ยวหนึ่งพระเจ้าข้า”

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงทรงมีพระพุทธฎีกาตรัสว่า

“ดูก่อน เธอผู้เห็นภัยในวัฏฏสงสารทั้งหลาย เหมือนกันนั่นเอง คือสัตว์ที่กลับมาเกิดในหมู่มนุษย์มีน้อย โดยที่แท้ สัตว์ที่พากันไปเกิดนอกจากเป็นมนุษย์มีมากกว่า”

จากพระสูตรนี้ จะเห็นได้ชัดเจนว่า มนุษย์เราตายไปแล้ว ที่จะกลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีกตามเดิม มีน้อย แต่กลับไปเกิดเป็นอย่างอื่นนอกจากมนุษย์มีมาก คือ ไปเกิดในอบายภูมิเป็นส่วนมาก

เหตุผลที่คนเกิดมาแล้วไม่เหมือนกัน

ในพระไตรปิฎก เล่มที่ ๑๔ แห่งจูฬกัมมวิภังคสูตร กล่าวไว้ว่า ครั้งนั้นพระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน เมืองสาวัตถี ได้ทรงตอบปัญหาของ**สุภมานพ** ที่ทูลถามว่าทำไมคนที่เกิดมาในโลกนี้แล้ว จึงมีสภาพไม่เหมือนกัน พระองค์ทรงตอบปัญหานี้ พอสรุปเป็นคู่ได้ ๗ คู่ คือ

๑. **คนที่เกิดมามีอายุสั้น** เพราะชอบฆ่าคนหรือสัตว์ มีจิตใจเหี้ยมโหดขาดความเมตตากรุณาในสัตว์ ตายไปต้องตกนรก ถ้ามาเกิดเป็นคนก็มีอายุสั้น **ส่วนคนที่มีอายุยืน** เพราะไม่ฆ่าคนหรือสัตว์ มีจิตเมตตาสงสารต่อสัตว์ทั้งปวง

๒. **คนที่เกิดมามีโรคมาก** เพราะชอบเบียดเบียนคนหรือสัตว์ให้ได้รับความลำบากเดือดร้อนต่าง ๆ ตายแล้วต้องตกนรก มาเกิดเป็นคนจึงมีโรคมาก **ส่วนคนที่มีโรคน้อย** เพราะไม่เบียดเบียนหรือทรมานคนและสัตว์ มีใจเอ็นดูต่อสัตว์ทั้งปวง

๓. **คนที่เกิดมามีผิวพรรณไม่งาม** เพราะเป็นคนขี้โกรธ ขัดเคืองพยาบาทง่าย ตายแล้วต้องตกนรก มาเกิดเป็นคนจึงมีผิวพรรณไม่งาม **ส่วนที่มีผิวพรรณงาม** เพราะเป็นคนไม่มักโกรธ ไม่ขัดเคืองไม่พยาบาทคน

๔. **คนที่เกิดมามีอำนาจหรือความสามารถน้อย** เพราะเป็นคนขี้ริษยาผู้อื่น ขาดความเคารพนับถือผู้อื่น ตายแล้ว

ต้องตกนรก มาเกิดเป็นคนจึงมีอำนาจน้อย **ส่วนคนที่มีอำนาจมาก** เพราะเป็นคนไม่ริษยา เคารพบูชาผู้ควรเคารพ

๕. **คนที่เกิดมายากจน** เพราะเป็นคนไม่ชอบให้ทานหรือขี้เหนียว ตายไปต้องตกนรก มาเกิดเป็นคนจึงยากจน **ส่วนคนที่ร่ำรวย** เพราะเป็นคนชอบให้ทานอยู่เสมอ มีจิตชอบเสียสละแบ่งปัน

๖. **คนที่เกิดในตระกูลต่ำ** เพราะเป็นคนกระด้างถือตัว ไม่อ่อนน้อมหรือกราบไหว้ต่อบุคคลที่ควรอ่อนน้อมหรือกราบไหว้ ตายไปต้องตกนรก มาเกิดอีกจึงเกิดในตระกูลต่ำ **ส่วนคนที่เกิดในตระกูลสูง** เพราะเป็นคนไม่เย่อหยิ่งถือตัว แต่อ่อนน้อมถ่อมตน

๗. **คนที่เกิดมามีปัญญาทรามหรือโง่เขลา** เพราะเป็นคนไม่ชอบเข้าไปหาผู้รู้ ไม่สนใจไต่ถามเรื่องบาป บุญ ความดี ความชั่ว ตายไปต้องตกนรก มาเกิดอีกจึงโง่เขลา **ส่วนคนที่มีปัญญาดี** เพราะชอบคบหากับบัณฑิตผู้รู้ สนใจศึกษาเรื่องกุศล อกุศลอยู่เนืองๆ

เหตุผลที่คนทำชั่วได้ดี ทำดีได้ชั่ว

ในพระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ แห่งมหากัมมวิภังคสูตร พระผู้มีพระภาค ทรงจำแนกการให้ผลของกรรม แบ่งเป็น ๔ ประเภทคือ

๑. บางคนทำชั่ว ตายแล้วไปอบายก็มี เพราะกรรมชั่วที่ทำไว้ในชาตินี้ให้ผล ทั้งต้องรับผลชาติหน้าและชาติต่อๆ ไปด้วย

๒. บางคนทำชั่ว ตายแล้วไปสุคติก็มี เพราะกรรมดีที่เคยทำไว้ก่อนๆ ให้ผล ส่วนกรรมชั่วในปัจจุบันยังไม่ให้ผล หรือเวลาใกล้ตาย มีความเห็นชอบจึงไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์

๓. บางคนทำดี ตายแล้วไปสุคติก็มี เพราะกรรมดีที่ทำไว้ในชาตินี้ให้ผล ทั้งจะให้ผลในชาติหน้า และชาติต่อๆ ไปด้วย

๔. บางคนทำดีตายแล้วไปอบายก็มี เพราะกรรมชั่วที่เคยทำไว้ก่อนๆ ให้ผล ส่วนกรรมดีในปัจจุบันยังไม่ให้ผล หรือเวลาใกล้ตาย มีความเห็นผิดจึงไปเกิดในอบาย

ผู้ที่มีปัญญาน้อย ยังไม่รู้แจ้งเห็นจริง เมื่อไม่ได้ศึกษามหากัมมวิภังคสูตรนี้ จึงมีความเห็นผิดว่าทำชั่วได้ดี ทำดีได้ชั่ว นอกจากนี้ความเห็นผิดอาจมีสาเหตุมาจาก

๑. เป็นพวกค้ากำไรเกินควร ทำดีนิดเดียวแต่หวังได้ดีมากๆ เมื่อไม่สมหวัง ก็บ่นว่าทำดีไม่ได้ดี

๒. ทำยังไม่ถึงดีก็เลิกเสียก่อน ถ้าหุงข้าวก็คงได้ข้าวสุกๆ ดิบๆ

๓. ทำเลยความพอดี ถ้าหุงข้าวก็คงได้ข้าวไหม้

๔. ทำไม่ถูกดี ไม่สร้างเหตุที่ตรงกับผลที่ต้องการ เช่น อยากรวยด้วยการซื้อหวย เลยจนตลอดชาติ

๕. ไม่เห็นเมื่อคนอื่นทำดี เห็นแต่เวลาเขาได้ดี ก็เลยบ่นว่า (เขา) ไม่ทำดีแต่ได้ดี

๖. เข้าใจว่า ดีคือรวย เพียงอย่างเดียว เมื่อทำดีแล้วไม่รวยได้ดีอย่างอื่น ก็บ่นว่า ทำดีไม่ได้ดี

๗. ใจร้อนเกินไป เพิ่งหุงข้าวไม่ถึง ๕ นาที ก็หวังให้ข้าวสุก เมื่อไม่ได้ดังใจ ก็บ่นท้อแท้

๘. ทำความดีไม่ถูกบุคคล เช่น ทำความดีกับโจรผู้ร้าย

เทวภูมิ

เทวภูมิ หรือ โลกสวรรค์นั่นเอง เป็นโลกที่อยู่อาศัยแห่งสัตว์ซึ่งเป็นทิพย์มีแสงรุ่งเรือง และลักษณะแห่งการเกิด ไม่ต้องนอนในครรภ์มารดาเหมือนดังมนุษย์หรืออยู่ในฟองไข่เหมือนสัตว์เดรัจฉานบางจำพวก แต่อุบัติเกิดขึ้นมีรูปร่างเป็นทิพย์ ตั้งอยู่ในวัยหนุ่มสาวเป็นเทพบุตรเทพธิดาเลยทีเดียว ผู้ที่จะเกิดในเทวโลก มิใช่แต่เฉพาะมนุษย์เราเท่านั้นแต่รวมถึงสัตว์เหล่าอื่น เช่น สัตว์เดรัจฉานเป็นต้น ที่ได้ก่อสร้างบุญสร้างกุศลเอาไว้ บุญกุศลนั้นก็นำส่งให้มาอุบัติในเทวโลกได้ ส่วนจะอยู่ชั้นไหนก็ขึ้นอยู่กับบุญกุศลที่แต่ละคนแต่ละเหล่าสัตว์เหล่านั้นทำมากหรือน้อย ถ้าทำไว้มากก็ได้อุบัติเกิดในวิมานของตนเอง มีปราสาทพิมานพร้อมทั้งบริวารคอยต้อนรับ ถ้าทำไว้น้อย ก็ไม่สามารถมีวิมานเป็นของตนเองได้ ไปอุบัติเกิด ณ วิมานของเทพองค์อื่นและคอยรับใช้เขาด้วย ในสรวงสวรรค์นั้นเครื่องอุปโภคบริโภคของเหล่าเทพยดาทั้งหลาย ล้วนเป็นทิพย์ โรคภัยไข้เจ็บก็ไม่มี ส่วนอายุขัยของเหล่าเทพยดาทั้งหลายในแต่ละชั้นก็ไม่เท่ากันดังจะได้กล่าวต่อไป

สวรรค์นั้นมีอยู่ทั้งหมด ๖ ชั้นคือ

๑. ชั้นจาตุมหาราชิกา มีอายุประมาณ ๕๐๐ ปีทิพย์ ๕๐ ปีมนุษย์ เท่ากับวันหนึ่งคืนหนึ่งของเทวโลกชั้นนี้

๒. ชั้นดาวดึงส์ มีอายุประมาณ ๑,๐๐๐ ปีทิพย์และ ๑๐๐ ปีมนุษย์เท่ากับวันหนึ่งคืนหนึ่งของเทวโลกชั้นนี้

๓. ชั้นยามา มีอายุประมาณ ๒,๐๐๐ ปีทิพย์และ ๒๐๐ ปีมนุษย์เท่ากับวันหนึ่งคืนหนึ่งของเทวโลกชั้นนี้

๔. ชั้นดุสิต อายุประมาณ ๔,๐๐๐ ปีทิพย์และ ๔๐๐ ปีมนุษย์เท่ากับวันหนึ่งคืนหนึ่งของเทวโลกชั้นนี้

๕. ชั้นนิมมานรดี มีอายุประมาณ ๘,๐๐๐ ปีทิพย์ และ ๘๐๐ ปีมนุษย์เท่ากับวันหนึ่งคืนหนึ่งของเทวโลกชั้นนี้

๖. ชั้นปรนิมมิตสวัสดี มีอายุประมาณ ๑๖,๐๐๐ ปีทิพย์ และ ๑,๖๐๐ ปีของมนุษย์เท่ากับวันหนึ่งคืนหนึ่งของเทวโลกชั้นนี้

ส่วนปฏิปทา ข้อปฏิบัติให้ถึงดินแดนสุขาวดีเหล่านี้ ก็คือ **การให้ทานรักษาศีล** ดังได้กล่าวไว้แล้วในหัวข้อผู้ตกนรก-ขึ้นสวรรค์ ดังนี้แล

(เรื่องเทวภูมิต่อไปนี้ได้คัดมาจากหนังสือ สารธรรม เรียบเรียงโดยคุณนิตย์ จารุศร)

เทวภูมิ ๖ (สวรรค์ ๖) แดนอันแสนดีเลิศล้ำด้วย *กามคุณ* ทั้ง ๕ โลกของ เทวดา ตามปกติหมายถึง กามาพจรสวรรค์

๑. จาตุมหาราชิกา (สวรรค์ชั้นที่ ๑)

สวรรค์ที่ท้าวมหาราช ๔ องค์ ปกครอง **จาตุมหาราชิกา มีมหาราช ๔ องค์**

๑. ท้าวธตรัฐะ มหาราช เป็นผู้ปกครอง *คันธัพพเทวดา* ทั้งหมด อยู่ทาง ทิศตะวันออก

๒. ท้าวิรุฬหกะ มหาราช เป็นผู้ปกครอง *กุมภัณฑ์เทวดา* ทั้งหมด อยู่ทาง ทิศใต้

๓. ท้าววิรูปักษ์ มหาราช เป็นผู้ปกครอง *นาคะเทวดา* ทั้งหมด อยู่ทาง ทิศตะวันออก

๔. ท้าวเวสสุวรรณ มหาราช (ท้าวกุเวร หรือ เวสสุวัณ) เป็นผู้ปกครอง *ยักขเทวดา* ทั้งหมด อยู่ทาง ทิศเหนือ

ท้าวมหาราช ทั้ง ๔ องค์นี้ เป็นผู้รักษาโลกมนุษย์ด้วย จึงชื่อว่า ท้าวจตุโลกบาล หรือ ท้าวโลกบาล ๔

พระเจ้าพิมพิสารเอง แม้จะเป็นพระโสดาบัน แต่ก็พอใจสวรรค์ชั้นนี้ ได้เกิดเป็นบริวารของ *ท้าวเวสสุวรรณมหาราช*

เทวดาที่อยู่ภายใต้อำนาจปกครองของ ท้าวจาตุมหาราช

๑. ปัพพตัฏฐเทวดา	เทวดาที่ อาศัยภูเขาอยู่
๒. อากาสัฏฐเทวดา	เทวดาที่ อาศัยอยู่ในอากาศ
๓. ขิฑฑาปโทสิกเทวดา	เทวดาที่ มีความเพลิดเพลินในการเล่นกีฬา จนลืมบริโภคอาหาร แล้วตาย
๔. มโนปโทสิเทวดา	เทวดาที่ ตายเพราะความโกรธ
๕. สีตวลาหกเทวดา	เทวดาที่ ทำให้อากาศเย็นเกิดขึ้น
๖. อุณหวลาหกเทวดา	เทวดาที่ ทำให้อากาศร้อนเกิดขึ้น
๗. จันทิมเทวปุตตเทวดา	เทวดาที่ อยู่ในพระจันทร์
๘. สุริยเทวปุตตเทวดา	เทวดาที่ อยู่ในพระอาทิตย์

หมายเหตุ

ยักษิณี หมายถึง นางยักษ์

ยักษ์ มีความหมายหลายอย่าง แต่ที่ใช้บ่อยหมายถึง อมนุษย์ พวกหนึ่ง เป็นบริวารของ ท้าวกุเวรตามที่ถือกันมาว่ามีรูปร่างใหญ่โตน่ากลัว มีเขี้ยวโง้ง ชอบกินมนุษย์กินสัตว์ โดยมากมีฤทธิ์ เหาะได้ จำแลงตัวได้

เทวดา หมายถึง หมู่เทพ ชาวสวรรค์ เป็นคำรวมเรียกชาวสวรรค์ทั้งเพศชายและเพศหญิง

เทวดาตามที่อยู่อาศัย

๑. ภุมมัฏฐเทวดา เทวดาที่อาศัยอยู่ตามพื้นดิน เช่น ภูเขา แม่น้ำ มหาสมุทร ใต้พื้นดิน บ้านเรือน ซุ้มประตู เจดีย์ ศาลา เป็นต้น ถือว่าที่นั้นๆ เป็นวิมานของตน

๒. รุกขเทวดา เทวดาที่อาศัยอยู่ตามต้นไม้ มี ๒ จำพวก คือ

๒.๑ มีวิมานอยู่บนต้นไม้ ถ้าอยู่บนยอดต้นไม้ เรียก **รุกขวิมาน** ถ้าอยู่บนสาขาของต้นไม้ เรียก **สาขัฏฐวิมาน**

๒.๒ อยู่บนต้นไม้แต่ไม่มี วิมาน (ที่อยู่ของเทวดา)

๓. อากาสัฏฐเทวดา เทวดาที่มีวิมานอยู่ในอากาศ

ในธรรมบทอรรถกถา พุทธวังสอรรถกถา แสดงเทวดาชั้นจาตุมหาราชิกา มี 2 จำพวก โดยจัด

รุกขเทวดา อยู่ในจำพวก *ภุมมัฏฐะเทวดา*

เทพารักษ์ หมายถึง เทวดาผู้ดูแลรักษาที่แห่งใดแห่งหนึ่ง

เทวดาที่มีใจโหดร้าย

๑. คันธัพโพ คันธัพพี ได้แก่ **เทวดาคันธัพพะ** ที่ถือกำเนิดภายในต้นไม้ที่มีกลิ่นหอม ที่เรียกว่า นางไม้ หรือแม่ย่านาง หรือ **คนธรรพ์** ชอบรบกวนให้เกิดอุปสรรคต่างๆ เช่นทำให้เกิดเจ็บป่วย หรือ **คนธรรพ์** ทำอันตรายแก่ทรัพย์สมบัติของผู้อื่นที่นำไม้นั้นมาใช้สอย อยู่ในความปกครองของ *ท้าวธตรัฏฐะ* คันธัพพะเทวดานี้สิงอยู่ใน

ไม้นั้นตลอดไป แม้ใครจะตัดไปใช้สอยอย่างใดๆ ผิดกับ รุกขเทวดาที่อาศัยอยู่ตามต้นไม้ ถ้าต้นไม้นั้นตายหรือถูกตัดฟัน ก็ย้ายจากต้นนั้นไปต้นอื่น

๒. กุมภัณโฑ กุมภัณฑี ได้แก่ เทวดากุมภัณฑ์ ที่เรียกกันว่า *รากษส* เป็นเทวดาที่รักษาสมบัติต่างๆ เช่น แก้วมณี และรักษาป่าภูเขา แม่น้ำ ถ้ามีพวกล่วงล้ำ ก็ให้โทษต่างๆ อยู่ในความปกครองของ *ท้าววิรุฬหกะ*

๓. นาโค นาคี ได้แก่ เทวดานาค มีวิชาเวทมนต์คาถาต่างๆ ขณะท่องในโลกมนุษย์ บางทีก็เนรมิตเป็นคนสัตว์ต่างๆ ชอบลงโทษพวกสัตว์นรก อยู่ในความปกครองของ *ท้าววิรูปักขะ*

๔. ยักโข ยักขนี ได้แก่ เทวดายักษ์ พอใจเบียดเบียนสัตว์นรก อยู่ในความปกครองของ *ท้าวเวสสุวรรณ*

อาการเกิดของเทวดา ถ้าได้เคยสร้างบุญกุศลไว้มากพอ ก็ไปเกิดในวิมานของตนเองพร้อมกับมีบริวาร ไม่ต้องเป็นบุตรธิดาหรือเทวดารับใช้ของผู้ใด

กล่าวไว้ในอรรถกถาบางแห่งเป็นพิเศษ เทวบุตร คือ บุรุษที่เกิดบนตักของเทวดา เทวธิดา คือ สตรีที่เกิดบนตักของเทวดา เทวดาสตรี ถ้าเกิดในที่นอน จัดเป็น ปริจาริกา (นางบำเรอ) ถ้าเกิดข้างที่นอน จัดเป็น พนักงานเครื่องสำอาง ถ้าเกิด กลางวิมาน จัดเป็น คนใช้

๒. ดาวดึงส์ (สวรรค์ชั้นที่ ๒)

แดนแห่งเทพ ๓๓ มีจอมเทพชื่อ ท้าวสักกะ หรือที่เรียกว่า พระอินทร์ เป็นใหญ่สุด เมื่อพระอินทร์องค์หนึ่งสิ้นบุญ จุติ ไป ก็มีพระอินทร์อีกองค์หนึ่งเกิดสืบแทนกันไป ดาวดึงส์ เป็นคำบาลีแปลว่า ๓๓ บางทีก็เรียก ไตรตรึงษ์ ซึ่งเป็นคำสันสกฤต แปลว่า ๓๓ เหมือนกัน

ความเป็นอยู่ของเทวดาชั้นดาวดึงส์ ล้วนแต่เป็นผู้เสวยทิพยสมบัติจากกุศลธรรมในอดีต บริโภคอาหารอันละเอียดสุขุม ชนิดที่เป็น *สุธาโภชน์* (ผู้บริโภคอาหารทิพย์) อารมณ์ที่ได้รับจึงล้วนมีแต่ *อิฏฐารมณ์* (อารมณ์ที่น่าปรารถนา) และไม่มีความเจ็บป่วย ไม่มีอุจจาระ ปัสสาวะ

เทวดาผู้ชาย มีความเป็นหนุ่มอยู่ในวัย ๒๐ ปี ส่วนเทวดาผู้หญิงมีความเป็นสาวอยู่ในวัย ๑๖ ปี สวยงามตลอดไปจนตาย มิได้มีความชรา เทวดาผู้หญิงไม่มีประจำเดือนและไม่ต้องมีครรภ์ เว้นแต่ *ภุมมัฏฐเทวดา* บางองค์ที่ยังมีประจำเดือน และครรภ์เหมือนมนุษย์ ความเป็นอยู่ของเทวดาในเทวโลกนี้ เป็นเช่นเดียวกับมนุษย์โลก มีการไปมาหาสู่กันและเบียดเบียนกัน มีความรักใคร่ ปรารถนาเป็นคู่ครองกัน สมบัติของเทวดาเหล่านั้น มีความยิ่งหย่อนกว่ากัน ทั้งบริวาร วิมานและ *อิฏฐรมณ์* ต่างๆ สุดแต่กรรมที่ตนได้กระทำไว้

หมายเหตุ **โกสิยเทวราช** คือ *พระอินทร์* เรียก ท้าวโกสีย์ บ้าง ท้าวสักกเทวราช บ้าง

เทวดาที่อยู่บนชั้นดาวดึงส์ มี ๒ พวก

๑. **ภุมมัฏฐเทวดา** ได้แก่ พระอินทร์ และเทวดาชั้นผู้ใหญ่ ๓๒ องค์ พร้อมทั้งบริวาร *เทวอสุรา* ๕ จำพวก

๒. **อากาสัฏฐเทวดา** ได้แก่ พวกเทวดาที่อยู่ในวิมาน ลอยไปกลางอากาศ

หมายเหตุ **เทพ** หมายถึง เทพเจ้า เทวดา

เทพ ๓ อย่าง

๑. **สมมติเทพ** เทวดาโดยสมมติ ได้แก่ พระราชา พระเทวี และพระราชกุมาร

๒. **อุปปัตติเทพ** เทวดาโดยกำเนิด ได้แก่เทวดาใน *กามาวจรสวรรค์* และ *พรหม* ทั้งหลาย เป็นต้น

๓. **วิสุทธิเทพ** เทวดาโดยความบริสุทธิ์ ได้แก่ *พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า* และ *พระอรหันต์* ทั้งหลาย

หมายเหตุ สุขาวดี คือ แดนที่มีความสุข เป็นชื่อสวรรค์ของพระอมิตาภพุทธ *ฝ่ายมหายาน*

๓. ยามา (สวรรค์ชั้นที่ ๓)

แดนแห่งเทพผู้ปราศจากความทุกข์ มี ท้าวสุยามาเทพบุตรปกครอง ตั้งแต่ภูมิยามานี้ขึ้นไปตั้งอยู่ในอากาศ จึงไม่มีเทวดา *ภุมมัฏฐเทวดา* อาศัยอยู่ มีแต่พวก *อากาสัฏฐเทวดา* พวกเดียว ร่างกายสวยงามประณีต อายุยืนยาวกว่าเทวดาชั้น *ดาวดึงส์* มาก

เป็นภูมิที่สวยงามประณีต ปราศจากความยากลำบาก ไม่มีเรื่องทุกข์ ได้แก่ที่อยู่ของพวกที่รักษา *อุโบสถศีล* ในชั้นฟ้านี้ไม่เห็นพระอาทิตย์เลย เพราะว่าอยู่สูงกว่าพระอาทิตย์มาก แต่เทพชั้นนี้เห็นกันได้ด้วยรัศมีแก้ว และด้วยรัศมีของเทพเอง จะรู้ว่ารุ่งหรือค่ำด้วยอาศัยดอกไม้ทิพย์ คือ เมื่อเห็นดอกไม้บานจึงรู้ว่ารุ่ง เมื่อเห็นดอกไม้หุบจึงรู้ว่าค่ำ เทพชั้นยามาไม่ปรากฏว่าได้ลงมาเกี่ยวข้องกับมนุษย์

๔. ดุสิต (สวรรค์ชั้นที่ ๔)

แดนแห่งเทพผู้เอิบอิ่มด้วยสิริสมบัติของตน มี ท้าวดุสิตเทวราช ปกครอง เป็นภูมิของเทวดาผู้อิ่มเอิบด้วยบารมี ผู้มีปัญญา ผู้อยู่ในภูมินี้จึงมีแต่ความชื่นบาน มีวิมานทิพย์ *ทิพยสมบัติ* ร่างกายประณีตกว่าเทวดาในชั้น *ยามา* เป็น *ภพ* สุดท้ายของพระโพธิสัตว์ทั้งหลายทุกพระองค์ก่อนที่จะมาบังเกิดและตรัสรู้ในมนุษย์โลก

หมายเหตุ ทิพย์ หมายถึง เป็นของเทวดา
วิเศษ หมายถึง เลิศกว่าของมนุษย์

๕. นิมมานรดี (สวรรค์ชั้นที่ ๕)

แดนแห่งเทพผู้ยินดีในการนิรมิต มีท้าวสุนิมมิต หรือ นิมมิตเทวราชปกครอง เทวดาชั้นนี้ปรารถนาสิ่งใด นิรมิตเอาได้ตามความพอใจของตน ไม่มีคู่ครองของตนเป็นประจำ เมื่อใดปรารถนาใคร่เสพ *กามคุณ* เวลานั้นก็ เนรมิต เทพบุตร หรือเทพธิดาขึ้นมาตามความปรารถนา และเมื่อใดได้เพลิดเพลินกับ กามคุณ นั้นสมใจแล้ว *กามคุณ* ที่เนรมิตขึ้นมานั้นก็จะอันตรธานหายไป

หมายเหตุ พระพุทธเจ้าตรัสว่า

กัมมัง เขตตัง กรรม เป็นเหมือนนา

วิญญาณัง พีชัง วิญญาณ เป็นเหมือนพืชที่หว่านลงในนา

ตัณหา สิเนโห ตัณหา เหมือนยางเหนียวมีอยู่ในพืช อันจะทำให้พืชนั้นปลูกงอกงามขึ้นได้เพราะฉะนั้น เมื่อยังมี *กรรม วิญญาณ* และ *ตัณหา* อยู่ ก็ยังจะต้องไปเกิดในภพต่างๆ คือ หมายความว่า ยังมี *อวิชชา* เป็นเครื่องกั้นอยู่ ยังมี *ตัณหา* เป็น *สังโยชน์* คือเครื่องผูกอยู่

๖. ปรนิมมิตสวัตดี (สวรรค์ชั้นที่ ๖)

แดนแห่งเทพผู้ยังอำนาจให้เป็นไปในสมบัติที่ผู้อื่นนิรมิตให้ (บันดาลให้เป็นขึ้นมีขึ้น)

มีเทพเป็นราชาผู้ปกครองอยู่ ๒ ฝ่าย

ฝ่าย เทพยดา **ปรนิมมิตสวัตตีเทวราช** ปกครองเทพไม่เป็นมาร

ฝ่าย มาร (๒) **ปรนิมมิตสวัตตีเทวราช** (ชื่อเหมือนกัน) หรือ **พญามาราธิราช** หรือ **วสวัตตีมาร** ปกครองเทพที่เป็นมาร

ฝ่ายมาร(๒) หรือเทวปุตตมาร

เป็น *มิจฉาทิฎฐิ* เทวดา ที่ไม่มีความเลื่อมใสในพุทธศาสนา มารนี้มีความกลัวเป็นข้อสำคัญอยู่ข้อหนึ่งว่า ตนจะสิ้นอำนาจครอบครองโลก ไม่ประสงค์ให้ใครทั้งนั้นบรรลุ *มรรค ผล นิพพาน* เพราะเมื่อผู้ใดพ้นโลก หมายถึงว่ามีจิตใจพ้นกิเลสดังกล่าว ผู้นั้นก็พ้นอำนาจของมาร ทั้งยังเป็นผู้คอยขัดขวางให้เกิดอุปสรรคต่อพระ*สัมมาสัมพุทธเจ้า*อยู่เสมอ เมื่อวันที่ *พระพุทธองค์* เสด็จออกบวช พญามารตนนี้ได้มาปรากฏตัว ยกมือห้ามว่าอย่าออกบวชเลย อีกไม่นานเท่าไรท่านก็จะได้เป็นจักรพรรดิผู้ยิ่งใหญ่แล้ว *เจ้าชายสิทธัตถะ* ทรงขับไล่ออกไป เมื่อครั้งพระพุทธองค์ทรงบำเพ็ญ *ทุกรกิริยา* ก็มากระซิบบอกว่า บัดนี้พระองค์ก็*บรรลุสัมโพธิญาณ*ดังหวังแล้ว ปรินิพพานเถอะ พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า พระองค์จะไม่*ปรินิพพาน* จนกว่า *พรหมจรรย์* (การประพฤติธรรมอันประเสริฐ) ของพระองค์จะแพร่หลายมั่นคง ครั้นเมื่อเงื่อนไขทุกอย่างพร้อมแล้ว พญามารจึงเข้ามากราบทูลให้ *ปรินิพพาน* เท่ากับทวงสัญญาว่าบัดนี้ถึงเวลาที่พระองค์จะปรินิพพานแล้ว พระพุทธองค์จึงทรงปลงอายุสังขาร

พญามาราธิราช จะต้องทำบุญไว้มาก ไม่เช่นนั้นก็จะไม่บังเกิดในสวรรค์ชั้นสูงนี้ได้ ภายหลังละ *มิจฉาทิฎฐิ* และกลับมาเลื่อมใสในพุทธศาสนา

เทวดาชั้นนี้ปรารถนาสิ่งใดไม่ต้องนิรมิตเอง มีเทวดาอื่นที่รับใช้เนรมิตให้ตามต้องการ เป็นภูมิที่มีความสุขและเพลิดเพลินมาก เทวดาที่อยู่ในชั้นปรนิมมิตวสวัตดีนี้ไม่มีคู่ครองเป็นประจำโดยเฉพาะตน เป็นที่อยู่ของพวกที่ได้ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นไว้มาก

หมายเหตุ **ปลงอายุสังขาร** หมายถึง ตกลงใจกำหนดการสิ้นสุดอายุ ตกลงพระทัยว่าจะปรินิพพาน

ปลงสังขาร คือ ทอดอาลัยในกายของตนว่าจะตายเป็นแน่แท้แล้ว

ทุกรกิริยา คือ การทำความเพียรอันยากที่ใครๆ จะทำได้ ได้แก่การบำเพ็ญเพียรเพื่อบรรลุธรรมวิเศษด้วยวิธีการทรมานตนต่างๆ เช่น กลั้นลม อัสสาสะ (ลมหายใจเข้า) ปัสสาสะ (ลมหายใจออก) และอดอาหาร เป็นต้น เขียนเต็มเป็นทุกกรกิริยา

เทวภูมิ หรือ ฉกามาพจรสวรรค์ ทั้ง ๖ ชั้นยังเกี่ยวข้องกับกามคุณดังจะกล่าวต่อไปนี้

เทวภูมิ ๖ (ฉกามาพจรสวรรค์ ๖)

๑. จาตุมหาราชิกา มีเหมือนมนุษย์

๒. ดาวดึงส์ มีเหมือนมนุษย์

๓. ยามา มีแต่ กายสังสัคคะ (กายสังสัคคะ ความเกี่ยวข้องด้วยกาย การเคล้าคลึงร่างกาย)

๔. ดุสิต มีเพียงจับมือกัน

๕. นิมมานรดี มีเพียงยิ้มรับกัน

๖. ปรนิมมิตสวัตตี มีแต่มองดูกัน

ในเทวภูมิไม่มีสัตว์เดรัจฉาน และเมื่อต้องการจะมีม้ารถเทียม ก็จะมีเทพบุตรจำแลง กายของเทวดา เรียกว่าเป็นกายทิพย์ เป็นกายสว่างละเอียด ไม่มีปฏิกูล เกิดเป็น *อุปปาติกะ* คือ ผุดเกิดขึ้นมีตัวตนโตเต็มที่เลย แต่เป็น อทิสสมานกาย คือ กายที่ไม่ปรากฏแก่ตาคน ในเทวภูมิบริบูรณ์ด้วยความสุข อายุก็ยืนยาว แก่เจ็บไม่ปรากฏ ตายก็ไม่ปรากฏซาก จึงเห็นทุกข์ได้ยาก

สาเหตุที่เทวดาจะจุติ มี ๔ ประการ

๑. อายุขัย คือ จุติเพราะสิ้นอายุ

ได้แก่ เทวดาที่ได้เคยสร้างกุศลมาก็ได้เสวยสมบัติทิพย์ จนครบอายุทิพย์ในเทวโลกชั้นที่ตนอยู่นั้น ครั้นหมดอายุแล้วก็จุติ

๒. บุญญขัย คือ จุติเพราะสิ้นบุญ

ได้แก่ เทวดาที่สร้างสมบุญกุศลไว้น้อย เมื่อกุศลผลบุญที่ได้กระทำไว้หมดสิ้นลงเสีย แต่ในระหว่างยังไม่ถึงอายุขัย จำต้องจุติไปเกิดที่อื่น เพราะหมดบุญแล้ว

๓. อาหารขัย คือ จุติเพราะสิ้นอาหาร

ได้แก่ เทวดาบางจำพวกที่เสวยทิพยสมบัติ จนลืมบริโภคสุธาโภชนาหารทิพย์อันเป็นปัจจัยแก่กาย และชีวิตถ้าแม้ว่า

เขาลืมบริโภคภายหลังสักร้อยครั้งพันครั้ง ก็มิอาจจะซ่อมแซมให้ดีขึ้นมาใหม่

๔. **โกธพลขัย คือ** จุติเพราะความโกรธ

ได้แก่ เทวดาบางจำพวกที่มีจิตริษยา หาเหตุพาล มีความโกรธในหัวใจ

จุตินิมิตของเทวดา ๕ ประการ นิมิตล่วงหน้า ซึ่งอุบัติเกิดแก่เทวดาผู้จะต้องจุติ

จุติ คือ เคลื่อนจาก *ภพ* หนึ่งไปสู่ *ภพ* อื่น ตาย (ส่วนมากใช้กับเทวดา)

๑. ดอกไม้ทิพย์เครื่องประดับเหี่ยวแห้ง

๒. ผ้าทิพย์เครื่องประดับสำหรับองค์มีสีเศร้าหมอง

๓. มีเหงื่อไหลออกมาจากรักแร้

๔. ที่นั่งและที่นอนร้อนดุจมีไฟอยู่ภายใต้

๕. กายของเทวดาเหี่ยวแห้งเศร้าหมอง หารัศมีเช่นก่อนไม่ได้ เหน็ดเหนื่อยเมื่อยเนื้อตัวมือเท้า มีความกระวนกระวายใจ

พรหมภูมิ

พรหมภูมิ คือ สถานที่อยู่ของผู้ประเสริฐ ผู้มีความเพียรกล้า ทรงไว้ซึ่งปัญญาเกินสามัญชน ปรารถนาจะพ้นจากกิเลสานุสัย ผู้ที่จะอุบัติเกิดในพรหมโลกได้ จะต้องบำเพ็ญสมถภาวนา จนได้สำเร็จฌาน เมื่อตายจากโลกมนุษย์แล้ว ก็ไปเกิดในพรหมวิมานตามอำนาจแห่งฌานที่ตนได้บรรลุ

สภาพความเป็นอยู่ของผู้อยู่ในพรหมโลก ไม่ต้องกินไม่ต้องบริโภคอาหารเหมือนสัตว์ในภูมิอื่น ด้วยว่าพระพรหมทั้งหลาย ย่อมแช่มชื่นเอิบอิ่มโดยมีฌานสมาบัติเป็นอาหาร

ปฏิปทาหรือข้อวัตรปฏิบัติ อันช่วยยังบุคคลให้ถึงความเป็นพรหมนั้น ได้แก่ สมถภาวนา และเจริญวิปัสสนาภาวนา สำหรับชั้นสุทธาวาสภูมิ

ประเภทแห่งพรหมนั้นมี ๑๖ ชั้น (รูปพรหม) คือ

๑. พรหมปาริสัชชา	มีอายุประมาณ ๑ ใน ๓ แห่งมหากัป
๒. พรหมปุโรหิตา	มีอายุประมาณ ครึ่งมหากัป
๓. มหาพรหมา	มีอายุประมาณ ๑ มหากัป
๔. ปริตตาภา	มีอายุประมาณ ๒ มหากัป
๕. อัปปมาณาภา	มีอายุประมาณ ๔ มหากัป
๖. อาภัสรา	มีอายุประมาณ ๘ มหากัป
๗. ปริตตสุภา	มีอายุประมาณ ๑๖ มหากัป
๘. อัปปมาณสุภา	มีอายุประมาณ ๓๒ มหากัป
๙. สุภกิณหา	มีอายุประมาณ ๖๔ มหากัป
๑๐. เวหัปผลา	มีอายุประมาณ ๕๐๐ มหากัป
๑๑. อสัญญีสัตตา	มีอายุประมาณ ๕๐๐ มหากัป

พรหมชั้นสุทธาวาส ๕ ชั้น

๑๒. อวิหาสุทธาวาส	มีอายุประมาณ ๑,๐๐๐ มหากัป

๑๓. อตัปปาสุทธาวาส มีอายุประมาณ ๒,๐๐๐ มหากัป

๑๔. สุทัสสาสุทธาวาส มีอายุประมาณ ๔,๐๐๐ มหากัป

๑๕. สุทัสสี สุทธาวาส มีอายุประมาณ ๘,๐๐๐ มหากัป

๑๖. อกนิฏฐสุทธาวาส มีอายุประมาณ ๑๖,๐๐๐ มหากัป

ในพรหม ๑๖ ชั้นนี้ พรหมชั้นที่ ๑๖ คือ **อกนิฏฐพรหม** มีคุณสมบัติวิเศษกว่าพรหมทุกชั้นเป็นพรหมที่มีศีลคุณ สมาธิคุณปัญญาคุณพร้อม ส่วนพรหมชั้นที่ ๑๒-๑๓-๑๔-๑๕ นั้น เรียกว่า **สุทธาวาสภูมิ** สถานที่อยู่ของผู้บริสุทธิ์ หรือ **พระพรหมอนาคามี** ผู้ไม่ต้องกลับมาเกิดอีก พระพรหมอนาคามีเหล่านี้ หากยังมิได้สำเร็จพระอรหันต์ ครั้นสิ้นพรหมายุขัยก็จำต้องจุติจากสุทธาวาสพรหมโลกมาอุบัติเกิดในอกนิฏฐพรหมโลก และสำเร็จเป็นพระอรหันต์อยู่ในพรหมโลกชั้นอกนิฏฐพรหมนี่เอง พรหมทั้ง ๑๖ ชั้นนี้ เรียกว่า **รูปพรหม** พรหมที่มีรูป แต่เป็นรูปทิพย์

อรูปพรหม ๔

พรหมอีกประเภทหนึ่งที่ไม่มีรูป เรียกว่า **อรูปพรหม**

ผู้มีการบำเพ็ญเพียรจนแก่กล้า มิได้มีความอาลัยในสรีระร่างกาย

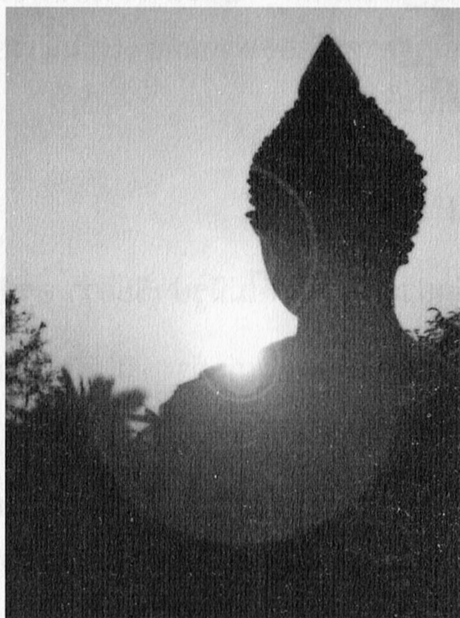
บำเพ็ญสมถภาวนา จนกระทั่งสำเร็จ **อรูปฌาณ** ครั้นทำกาลกิริยาตายแล้วก็มาเกิดในพรหมโลก เสวยสุขด้วยภาวะไม่มีรูป จึงได้นามว่า อรูปพรหม แต่จิตใจนั้นยังมีอยู่ ๔ คือ

๑. **อากาสานัญจายตนะ** ภูมิเป็นที่อยู่ของพรหมผู้เกิดจากฌานที่อาศัยอากาสบัญญัติไม่มีที่สุดเป็นอารมณ์

๒. **วิญญาณัญจายตนะ** ภูมิเป็นที่อยู่ของพรหมผู้เกิดจากฌานที่อาศัยวิญญาณบัญญัติอันไม่มีที่สุดเป็นอารมณ์

๓. **อากิญจัญญายตนะ** ภูมิเป็นที่อยู่พรหมผู้เกิดจากฌานที่อาศัยนัตถิภาวบัญญัติเป็น**อารมณ์** โดยถือเอาความไม่มีหรือความว่างเปล่าเป็นอารมณ์

๔. **เนวาสัญญานาสัญญายตนะ** ภูมิเป็นอยู่แห่งพรหม ผู้เกิดฌานที่อาศัยความประณีตเป็นอย่างยิ่ง มีสัญญาก็ไม่ใช่ไม่มีสัญญาก็ไม่ใช่เป็นอารมณ์

กำเนิด ๔

สัตว์โลกที่ไปเกิดอยู่ในภูมิทั้ง ๓๑ ภูมินั้น ย่อมเกิดในกำเนิดทั้ง ๔ คือ

๑. **ชลาพุชะ** เกิดในครรภ์ ได้แก่ สัตว์ที่เกิดในมดลูก คือ มนุษย์และสัตว์ที่คลอดมาเป็นตัวและเลี้ยงลูกด้วยนม เช่น โค กระบือ เป็นต้น

๒. **อัณฑชะ** เกิดในไข่ ได้แก่ สัตว์เดรัจฉานที่ออกมาเป็นไข่ก่อนแล้ว จึงฟักออกมาเป็นตัว เช่น เป็ด ไก่ ปลา เป็นต้น

๓. **สังเสทชะ** เกิดในเถ้าไคล ได้แก่ สัตว์ทั้งหลายที่เกิดโดยไม่อาศัยท้องแม่ แต่อาศัยเกิดจากของโสโครก หรือชุ่มชื้น เช่น หนอน และสัตว์เซลเดียว เช่น ตัวอมีบ้า เป็นต้น

๔. **โอปปาติกะ** เกิดผุดขึ้น ได้แก่ สัตว์โลกที่เกิดมาโดยไม่อาศัยพ่อ แม่ และของโสโครกหรือชุ่มชื้น แต่อาศัยกรรมที่ตัวเองเคยทำไว้ในอดีต และเมื่อเกิดก็เติบโตขึ้นทันที เช่น พวกสัตว์นรก เปรต เทวดา เป็นต้น

โลกุตตระภูมิ

โลกุตตระภูมิ คือ ภูมิ หรือ ชั้นที่พ้นจากโลก ได้แก่ พระนิพพานอันเป็นอมตสุข เป็นสูงสุด เป็นเป้าหมายแห่งการปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนา

โลกุตตระภูมิ หรือ ภูมิที่พ้นจากโลก มีทั้งหมด ๔ ภูมิคือ

๑. โสดาบันโลกุตตระภูมิ
๒. สกิทาคามีโลกุตตระภูมิ
๓. อนาคามีโลกุตตระภูมิ
๔. อรหัตตโลกุตตระภูมิ

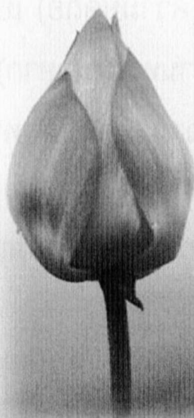
ปฏิปทา หรือ ข้อวัตรปฏิบัติอันยังให้ถึงโลกุตตระภูมิ ได้แก่ **วิปัสสนากรรมฐาน** และลักษณะพระนิพพานนั้น สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้โดยใจความว่า

"ดูก่อน เธอผู้เห็นภัยในวัฏฏสงสารทั้งหลาย ธรรมชาติไม่เกิดแล้ว ไม่เป็นแล้ว อันปัจจัยกระทำไม่ได้แล้ว ปรุงแต่งไม่ได้แล้ว มีอยู่ ดูก่อน เธอผู้เห็นภัยในสงสารทั้งหลาย หากว่า ธรรมชาติอันไม่เกิดแล้ว ไม่เป็นแล้ว อันปัจจัยกระทำไม่ได้แล้ว ปรุงแต่งไม่ได้แล้ว จักไม่มีแล้วไซร้ การสลัดออกซึ่งธรรมชาติที่เกิดแล้วเป็นแล้ว อันปัจจัยกระทำแล้ว ปรุงแต่งแล้ว จะไม่พึงปรากฏในโลกนี้เลย"

หลักธรรมอันเป็นปฏิปทาให้ถึงพระนิพพาน ได้แก่ อริยมรรค มีองค์ ๘ คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ	ความเห็นชอบ
๒. สัมมาสังกัปปะ	ความดำริชอบ
๓. สัมมาวาจา	วาจาชอบ
๔. สัมมากัมมันตะ	การงานชอบ
๕. สัมมาอาชีวะ	เลี้ยงชีวิตชอบ
๖. สัมมาวายามะ	พยายามชอบ
๗. สัมมาสติ	ตั้งสติชอบ
๘. สัมมาสมาธิ	ตั้งใจชอบ

ย่อลงรวมเป็น ๓ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา นั่นเอง

สาเหตุการเวียนว่ายตายเกิด
ตามหลักปฏิจจสมุปบาท

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับในนิคมหนึ่งในแคว้นชื่อว่า กุรุ

พระอานนท์เข้าเฝ้าปรารภว่า **ปฏิจจสมุปบาท** (ธรรมที่อาศัยกันและกันอย่างต่อเนื่อง) เป็นธรรมที่ลึกซึ้ง แต่เป็นของง่ายและตื้นของพระพุทธองค์ แต่พระพุทธองค์ปฏิเสธ และห้ามไม่ให้พูดเช่นนั้น พระองค์ตรัสว่า ปฏิจจสมุปบาทเป็นธรรมลึกซึ้งเข้าใจยากสำหรับสัตว์ไม่ล่วงพ้นอบาย ทุคติ วินิบาต (สภาพอันต่ำ) สงสาร (การท่องเที่ยวเวียนว่ายตายเกิด)

ธรรมดังกล่าวเป็นปัจจัยของกันและกันดังที่พระพุทธองค์ได้ตรัสอธิบายได้ดังนี้

๑. ความเกิด (ชาติ) เป็นปัจจัย จึงมีความแก่และความตาย
๒. เพราะภพ (ความมีความเป็น) เป็นปัจจัย จึงมีชาติ
๓. เพราะอุปาทาน (ความยึดถือ) เป็นปัจจัย จึงมีภพ
๔. เพราะตัณหา (ความทะยานอยาก) เป็นปัจจัยจึงมีอุปาทาน
๕. เพราะเวทนา (ความรู้สึกสัมผัสทางตา, หู, จมูก, ลิ้น, กาย, ใจ) เป็นปัจจัย จึงมีตัณหา
๖. เพราะผัสสะ (ความรู้สึก ความถูกต้อง) เป็นปัจจัย จึงมีเวทนา
๗. เพราะนามรูปเป็นปัจจัยจึงมีผัสสะ (รูปคือ ธาตุ ๔ และปรากฏเพราะอาศัยธาตุ ๔ นาม-สิ่งซึ่งไม่มีรูปร่าง มีแต่ชื่อ

อันได้แก่เวทนา คือความรู้สึกอารมณ์ สัญญา คือความจำได้หมายรู้ เจตนา ความจงใจ ผัสสะ คือความถูกต้อง มนสิการคือ การทำหรือกำหนดไว้ในใจ

๘. เพราะวิญญาณ (ปฏิสนธิวิญญาณ) คือธาตุรู้ ที่ถือกำเนิดในครรภ์เป็นปัจจัย จึงมีนามรูป (ในที่อื่นวิญญาณอาจหมายถึง ธาตุรู้ทั้ง ๖ ได้แก่ ตา หู เป็นต้น)

๙. เพราะนามรูปเป็นปัจจัย จึงมีวิญญาณ

๑๐. เพราะวิญญาณเป็นปัจจัย จึงมีนามรูป (โปรดสังเกตว่าข้อ ๙ และข้อ ๑๐ เป็นปัจจัยของกันและกันแล้วจึงเกี่ยวเนื่องไปข้ออื่นอีก)

๑๑. เพราะนามรูปเป็นปัจจัย จึงมีผัสสะ

๑๒. เพราะผัสสะเป็นปัจจัย จึงมีเวทนา

๑๓. เพราะเวทนาเป็นปัจจัย จึงมีตัณหา

๑๔. เพราะตัณหาเป็นปัจจัย จึงมีอุปาทาน

๑๕. เพราะอุปาทานเป็นปัจจัย จึงมีภพ

๑๖. เพราะภพเป็นปัจจัย จึงมีชาติ

๑๗. เพราะชาติเป็นปัจจัย จึงมีความแก่ ความตาย

ที่สุดทรงสรุปว่า ข้อที่วิญญาณและนามรูปเป็นปัจจัยของกันและกันย่อมเป็นเหตุให้สัตว์เกิด แก่ เจ็บ ตาย จุติ อุบัติ เป็นเหตุให้มีทางแห่งคำเรียกชื่อ เป็นทางแห่งการพูดจา เป็นทางแห่งการบัญญัติ มีการรู้ด้วยปัญญาและมีวัฏฏะคือ ความหมุนเวียนว่ายตายเกิด เป็นเหตุให้มีการบัญญัติอัตตาตัวตน ผู้รู้แจ้งความจริงย่อมไม่หลงติดในบัญญัตินั้น

ข้อพิสูจน์เรื่องตายแล้วเกิดใหม่

ในเรื่องตายแล้วเกิดใหม่นี้ เราสามารถพิสูจน์ด้วยตัวเราเอง หรือหลักฐานที่ปรากฏในปัจจุบันโดยไม่ต้องอ้างคัมภีร์หรือ อ้างตำรา หรือ อ้างพระพุทธเจ้า ตรัสไว้อย่างนั้นอย่างนี้ แต่ก็สามารถยอมรับเหตุผลตามความเป็นจริงได้ เพราะการเวียนว่ายตายเกิดและภพภูมิต่างๆ ที่ยืนยันไว้ตามหลักพระพุทธศาสนานั้น เป็นกฎธรรมชาติ เป็นสิ่งที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ เราจะเชื่อหรือไม่ก็ตามกฎธรรมชาติแห่งการเวียนว่ายตายเกิดนี้ก็มีอยู่แล้วอย่างนี้ พระพุทธเจ้าของเราจะตรัสรู้หรือไม่ก็ตาม

สิ่งเหล่านี้ก็มีอยู่แล้วตามธรรมชาติของมัน แต่ว่าพระพุทธเจ้าเมื่อทรงเห็นแล้วก็ตรัสยืนยันว่าสิ่งเหล่านี้มีอยู่จริง เพื่อไม่ให้พุทธศาสนิกชนทั้งหลายประมาทในชีวิตเพราะชีวิตเป็นของไม่แน่นอน ความตายเท่านั้นเป็นของแน่นอน

ข้อพิสูจน์เรื่องตายแล้วเกิดเท่าที่ค้นพบและมีหลักฐานยืนยันให้เชื่อถือได้ ในปัจจุบันมีอยู่ด้วยกัน ๑๐ อย่างคือ

๑. **คนระลึกชาติได้** ซึ่งข้อพิสูจน์ข้อนี้มีตัวอย่างมากมายทั้งในประเทศและต่างประเทศ

๒. **คนผีเข้า** ข้อนี้เราจะเห็นได้ว่า ถ้าวิญญาณไม่มีแล้วผีจะมาเข้าคนได้อย่างไร

๓. **เทวดาเข้าทรง** เรื่องนี้เป็นที่ทำกันมากในปัจจุบัน เช่น การทรงเจ้า หลวงปู่โน้นเข้าหลวงปู่นี้เข้า เป็นต้น

๔. **การสะกดจิต** ในวงการแพทย์ปัจจุบันใช้กันมาก ถ้าจิตวิญญาณไม่มีแล้วจะมีการสะกดจิตได้อย่างไร

๕. **การสะกดจิตย้อนภพ** ได้แก่ การสืบประวัติย้อนหลังไปถึงชาติก่อนได้เป็นอย่างดี ค้นพบครั้งแรกในสหรัฐอเมริกา

๖. **เด็กอัจฉริยะ** ได้แก่ เด็กที่ฉลาดเกินกว่าเด็กธรรมดา มีทั้งในประเทศและต่างประเทศ เช่น เด็กที่อายุน้อย คำนวณเลขที่ยากๆ ได้ โดยไม่ต้องบอก

๗. **เด็กฝาแฝด** คือ เด็กฝาแฝดนั้นถึงจะมีรูปร่างที่เหมือนกันแต่จะมีอุปนิสัยและจิตใจไม่เหมือนกัน

๘. **เรื่องผีและผู้เคยพบผี** คนที่พบผีด้วยตัวเองนั้นมีอยู่มาก ผีก็คือวิญญาณของคนที่ตายไปแล้วนั้นเอง

๙. **พระอริยสงฆ์** ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ท่านไม่เคยปฏิเสธเรื่องภพภูมิต่างๆ และจิตวิญญาณเลยว่าไม่มี ท่านจะรู้เรื่องต่างๆ ได้ดี โดยเฉพาะภพหน้า และเรื่องจิตวิญญาณโดยคนธรรมดาไม่สามารถรู้ได้เหมือนท่าน ถ้าไม่จริงท่านจะโกหกเราทำไม ก็เป็นการแสดงให้เห็นว่าคนเราตายแต่กายแต่จิตวิญญาณไม่ได้ตายเลย

๑๐. **คนตายแล้วฟื้น** ในสังคมไทยเราก็มีมาก คนที่หมดลมหายใจ ญาติพี่น้องนึกว่าตายแล้ว กลับฟื้นคืนมาอีกก็มาเล่าประสบการณ์ทางวิญญาณ ขณะจิตออกจากร่างไปประสบ นรก-สวรรค์โลกหน้า แล้วนำมาเล่าให้ญาติ คนทั่วไปฟัง เช่น พันเอกเสนาะ จินตรัตน์ เป็นต้น

ปายาสิราชัญญสูตร

เพื่อจะอธิบายเรื่องตายแล้วเกิดใหม่และเรื่องนรกสวรรค์ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น จะได้นำเอาข้อความใน ปายาสิราชัญญสูตร อันเป็นการโต้ตอบปัญหาเรื่องนรกสวรรค์และวิญญาณกัน ระหว่าง พระกุมารกัสสปเถระ ซึ่งเป็นพระอรหันต์ที่มีความสามารถมากองค์หนึ่งในครั้งพุทธกาล กับพระเจ้าปายาสิ ซึ่งเป็นเจ้าครองนครที่ไม่ยอมเชื่อเรื่องบาป บุญ นรก สวรรค์ พระสูตรนี้ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ทีฆนิกายมหาวรรค ใจความของพระสูตรนี้มีว่า

ในสมัยหลังจากที่พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จปรินิพพานไปแล้วไม่นาน เจ้าครองนครองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่าพระเจ้าปายาสิ เป็นผู้ครองเสตัพยนคร เจ้าครองนครผู้นี้มีความเชื่อมั่นว่า ตายแล้วสูญ ผลของกรรมดีกรรมชั่วไม่มี พระองค์ได้เคยเสด็จไปโต้ตอบปัญหาเรื่องนี้กับสมณพราหมณ์ต่างๆ มามากต่อมากแล้ว จนทำให้สมณพราหมณ์ทั้งหลายในสมัยนั้น เกิดความครั่นคร้ามไม่อยากจะโต้ตอบด้วย เพราะพระองค์ทรงจัดเจนในการโต้คารมเป็นอย่างยิ่ง วันหนึ่งพระกุมารกัสสปเถระ พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์เป็นจำนวนมาก ได้จาริกไปในแคว้นโกศล และได้แวะพักสั่งสอนประชาชนอยู่ ณ ป่าไม้สีเสียด อันตั้งอยู่ทางทิศเหนือของเสตัพยนคร มีประชาชนพากันไปฟังธรรมเป็นจำนวนมาก พระเจ้าปายาสิเมื่อทรงทราบเข้าเช่นนั้น จึงได้เสด็จไปโต้คารมในหัวข้อที่ว่าตายแล้วเกิดหรือไม่

เมื่อพระกุมารกัสสปเถระให้โอกาสแล้ว พระเจ้าปายาสิจึงได้ตรัสแสดงความเห็นของพระองค์ประเด็นแรกขึ้นว่า

"มีแต่โลกนี้เท่านั้น โลกหน้าไม่มี โลกอื่นไม่มี"

พระเถระถามว่า *"ก็ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ และดาวดวงอื่นๆ ที่เห็นอยู่เป็นโลกนี้หรือเป็นโลกอื่นเล่า"*

พระเจ้าปายาสิตรัสตอบว่า *"เป็นโลกอื่น"*

แล้วพระเถระจึงได้ตอบว่า *"เมื่อเห็นอยู่เช่นนี้ ไฉนจึงตรัสว่าโลกอื่นไม่มีเล่า"*

พระเจ้าปายาสิยังไม่ทรงเชื่อ แล้วตรัสต่อไปว่า *"ข้อนั้น จงยกไว้ก่อน แต่มีปัญหาอยู่ว่า ถ้าโลกหน้ามีจริง ไฉนญาติมิตรของข้าพเจ้าทำกรรมชั่วเอาไว้ เมื่อเขาจวนจะตายข้าพเจ้าได้สั่งพวกเขาว่า ถ้าพวกท่านไปตกนรกแล้วจงรีบกลับมาส่งข่าวให้ข้ารู้ด้วย ว่านรกมีจริงนะ แต่ข้าพเจ้าก็คอยปีแล้วปีเล่าไม่เห็นมีผู้ใดมาส่งข่าวเลย นี่ก็แสดงว่านรกไม่มีอยู่จริง คนเราตายแล้วก็สูญเท่านั้น"*

พระเถระยกอุปมาเปรียบเทียบแถลงให้ทรงฟังว่า *"เปรียบเหมือนโจรที่ทำผิดถูกตำรวจจับได้ แล้วนำตระเวนไปสู่ที่ประหารชีวิต โจรนั้นจะขอร้องผ่อนผันต่อเจ้าหน้าที่ว่าขอให้ปล่อยเขาไปบอกพวกพ้องเสียก่อน จะได้หรือไม่"*

ตรัสตอบว่า *"ไม่ได้"*

พระเถระก็กล่าวว่า "อุปมานี้ฉันใด สัตว์ที่ตกนรกแล้วก็เหมือนกัน ถูกความทุกข์ในนรกแผดเผาอยู่ และย่อมไม่ได้รับอนุญาตจากนายนิรยบาลให้กลับมาเล่าให้พระองค์ทรงทราบได้เลย"

พระเจ้าปายาสิยังไม่ทรงเชื่อ ตรัสต่อไปว่า "มีปัญหาอยู่ว่าสมณพราหมณ์ที่ประพฤติสุจริต บำเพ็ญความดี เมื่อท่านเหล่านั้นจวนจะตาย ข้าพเจ้าได้สั่งไว้ว่าถ้าท่านไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์แล้วจงกลับมาบอกแก่ข้าพเจ้าด้วยว่า สวรรค์มีจริง แต่ก็คอยกันเป็นปีๆ หามีใครมาบอกไม่ นี้ก็แสดงว่าสวรรค์ไม่มีอยู่จริง คนเราตายแล้วก็สูญเท่านั้น"

พระเถระยกอุปมาเปรียบเทียบให้ทรงทราบอีกว่า "เปรียบเหมือนบุรุษคนหนึ่งตกจมลงไปในหลุมอุจจาระจนมิดศีรษะ แล้วมีผู้ช่วยให้พ้นขึ้นมาได้ ให้อาบน้ำชำระกายให้สะอาด แล้วให้เสวยกามสุขอยู่บนปราสาท อยากถามว่าบุรุษผู้นั้นยังจะพอใจตกลงไปในหลุมคูถ (หลุมอุจจาระ) นั้นหรือไม่" พระเถระอธิบายต่อไปว่า "พวกที่ไปเกิดในสวรรค์ก็เหมือนกัน ย่อมเพลิดเพลินด้วยความสุขในสวรรค์ เสวยกามคุณทั้ง ๕ อันเป็นทิพย์อยู่ โลกมนุษย์จึงปรากฏแก่เทวดาดุจหลุมคูถ ที่ไหนเขาจะกลับมาทูลให้พระองค์ทรงทราบได้ อนึ่งเล่าวันเวลาในสวรรค์ก็นานกว่าวันเวลาในโลกมนุษย์ เช่น ร้อยปีในโลกมนุษย์ เท่ากับวันหนึ่งกับคืนหนึ่งของสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ พันปีทิพย์เป็นประมาณอายุของเทพชั้นดาวดึงส์ ท่านผู้ทำความดีเหล่านั้นไปเกิดในที่นั้นแล้ว คิดว่าอีก ๒-๓ วันจะมาทูลให้พระองค์ทรงทราบ จะมาทูลได้หรือไม่"

พระเจ้าปายาสิตรัสว่า "ไม่ได้ เพราะข้าพเจ้าก็คงตายไปเสียแล้ว"

พระเจ้าปายาสิตรัสท้วงว่า "ใครนะช่างรู้ว่าวันเวลาในสวรรค์กับมนุษย์ต่างกัน และสามารถรู้ว่า เทพชั้นดาวดึงส์มีอายุยืนกันขนาดนั้นข้าพเจ้าไม่เชื่อเลย" พระเถระทูลว่า "เปรียบเหมือนคนตาบอดแต่กำเนิด มองอะไรไม่เห็นเลยจึงกล่าวว่า สีดำ สีขาว และสีเหลืองเป็นต้นไม่มี เหมือนคนที่เห็นสี เช่นนั้นก็ไม่มีดวงดาว พระจันทร์ และพระอาทิตย์ไม่มี ผู้เห็นดวงดาวเป็นต้นนั้นก็ไม่มีเพราะข้าพเจ้าไม่รู้ไม่เห็น สิ่งนั้นจึงไม่มี ผู้นั้นจะชื่อว่ากล่าวชอบหรือไม่"

ตรัสตอบว่า "กล่าวไม่ชอบ"

พระเถระจึงทูลว่า "พระองค์ปฏิเสธเรื่องเทพชั้นดาวดึงส์ก็เช่นกัน เพราะสมณพราหมณ์บางพวกที่อยู่ในป่าอันเงียบสงัดไม่ประมาท ทำความเพียรฝึกจิตของตนอยู่จนได้ทิพยจักษุ สามารถมองเห็นโลกอื่นและเห็นสัตว์จำพวกโอปปาติกะ (คือสัตว์จำพวกที่เกิดผุดขึ้นเป็นตัวตนทีเดียว เช่น เทวดา และสัตว์นรกเป็นต้น) ด้วยจักษุอันเป็นทิพย์เหนือจักษุของมนุษย์ก็มีอยู่ เรื่องของโลกหน้าพึงเห็นได้ด้วยวิธีอย่างนี้ จึงไม่ควรเข้าใจว่าพึงเห็นได้ด้วยตาเนื้อนี้เลย"

พระเจ้าปายาสิทรงแย้งว่า "ถ้าอย่างนั้น ทำไมพวกสมณพราหมณ์ผู้มีศีล ผู้ประพฤติธรรมยังไม่อยากตาย อยากมีชีวิตอยู่ ทั้งๆ ที่รู้อยู่ว่าเมื่อตายไปแล้วก็จะไปบังเกิดในสวรรค์มีความสุข ดีกว่าอยู่ในชาตินี้ ซึ่งควรจะฆ่าตัวตายเสีย แต่เพราะไม่รู้ว่าตายแล้วจะดีกว่าชาตินี้ กลับรักตัวกลัวตายกันทุกคน ไม่เห็นใครอยากตาย ข้อนี้เป็น

เหตุให้ข้าพเจ้าไม่เชื่อว่าโลกหน้ามีจริง สัตว์จำพวกโอปปาติกะมี และผลแห่งกรรมดีกรรมชั่วมี”

พระเถระทูลเปรียบเทียบถวายว่า *“เปรียบเหมือนพราหมณ์คนหนึ่งมีภริยา ๒ คน คนหนึ่งมีบุตรชาย อายุ ๑๐ หรือ ๑๒ ปี อีกคนหนึ่งมีครรภ์จวนคลอด ต่อมาพราหมณ์นั้นได้ถึงแก่กรรมลง มาณพผู้เป็นบุตรจึงพูดกับมารดาเลี้ยงว่า ทรัพย์สมบัติทั้งปวงต้องตกเป็นของข้าพเจ้าหมด ของท่านไม่มีเลย”* นางพราหมณีผู้เป็นมารดาเลี้ยงก็ตอบว่า *“จงรอไปก่อนจนกว่าฉันจะคลอด ถ้าคลอดเป็นชายก็จะได้ส่วนแบ่งส่วนหนึ่ง ถ้าเป็นหญิง แม้น้องหญิงนั้นก็จะตกเป็นสมบัติของเจ้า”* (วัฒนธรรมเกี่ยวกับการจัดมรดกของพวกพราหมณ์นั้น หญิงไม่มีสิทธิ์อะไรในทรัพย์ของบิดาเลย สุดแต่ชายผู้เป็นพี่ชายจะจัดการ เพราะตัวเองก็ตกอยู่ในฐานะที่พี่ชายจะใช้สอยหรือเอาเป็นภริยาได้ ถ้าเป็นน้องต่างมารดา) แต่มาณพนั้นก็เซ้าซี้อยู่อย่างเดิม จนนางพราหมณีนั้นตัดสินใจถือเอามีดเข้าไปในห้องผ่าท้องเพื่อจะดูว่าเด็กในท้องเป็นชายหรือหญิง จึงเป็นการทำลายชีวิตของตนเอง ทำลายเด็กในครรภ์ และทำลายทรัพย์สมบัติเพราะเป็นผู้โง่เขลา แสวงหาสมบัติโดยไม่ใช้ปัญญาจึงถึงแก่ความพินาศ

แต่สมณพราหมณ์ผู้มีศีล มีธรรมอันดี ย่อมไม่เป็นเช่นนั้น คือ *“ย่อมไม่ชิงสุกก่อนห่าม ย่อมรอจนกว่าจะสุก สมณพราหมณ์เหล่านี้มีชีวิตอยู่นานเพียงใด ผู้อื่นก็ได้ประสบบุญมากเพียงนั้น และท่านก็ปฏิบัติเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนเป็นอันมาก เหมือนหญิงผู้ฉลาดรักษาครรภ์ของตนให้ครบ ๑๐ เดือนฉะนั้น”*

พระเจ้าปายาสิก็ยังไม่ทรงเชื่อ แล้วพระองค์ก็ได้นำข้อมูลที่พระองค์ได้ทรงทำการค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องนี้มาค้านว่า *"พระองค์เคยตรัสสั่งให้ลงโทษโจรที่จับได้ โดยให้ใส่ลงไปในหม้อทั้งเป็น ปิดฝาแล้วเอาหนังสดรัด เอาดินเหนียวที่เปียกยาให้แน่น แล้วเอาตั้งบนเตาไฟ เมื่อรู้ว่าตายแล้วก็ให้ยกหม้อลงมา กะเทาะดินที่ยาออก เปิดฝา ค่อยๆ มองดูเพื่อจะดูวิญญาณของโจรนั้นออกไป ก็ไม่เห็นเลย จึงไม่เชื่อว่าวิญญาณมีจริง ไม่เชื่อว่าคนเราตายแล้วเกิดจริง"* พระเถระทูลถามว่า *"พระองค์ทรงระลึกได้หรือไม่ว่าเคยบรรทมหลับกลางวันแล้วทรงฝันเห็นสวนป่าภูมิสถานและสระอันน่ารื่นรมย์"*

ตรัสว่า *"ระลึกได้"*

พระเถระทูลถามว่า *"ก็ในสมัยนั้น พวกคนที่คอยเฝ้าพระองค์มีอยู่หรือไม่"*

ตรัสตอบว่า *"มี"*

พระเถระทูลถามว่า *"พวกคนเหล่านั้นเห็นชีวะ หรือวิญญาณของพระองค์ออกมาจากร่างของพระองค์หรือไม่"*

ตรัสตอบว่า *"ไม่เห็น"*

พระเถระจึงทูลว่า *"คนมีชีวิตอยู่ไม่อาจเห็นวิญญาณของพระองค์ผู้ทรงพระชนมชีพอยู่ ไฉนพระองค์จะเห็นวิญญาณของคนตายเข้าออกได้"*

พระเจ้าปายาสิตรัสแย้งว่า *"พระองค์เคยรับสั่งให้ลงโทษโจรที่จับได้ให้ชั่งน้ำหนักดูเมื่อยังเป็นอยู่ แล้วเอาเชือกรัดคอให้ตายแล้วชั่งดูอีก ก็ปรากฏว่าในขณะที่ยังเป็นอยู่ มีน้ำหนักเบากว่า อ่อนกว่า ใช้งานได้ดีกว่าเมื่อตายแล้วก็เมื่อวิญญาณออกจากร่างไปแล้ว เหตุไฉนจึงกลับหนักกว่าเมื่อวิญญาณยังอยู่ เหตุนี้จึงไม่เชื่อเรื่องตายแล้วเกิดใหม่"*

พระเถระทูลเปรียบเทียบให้ฟังว่า *"เหมือนท่อนเหล็กที่เผาไฟแล้วความร้อนยังระอุอยู่ ย่อมมีน้ำหนักเบากว่า อ่อนกว่า ใช้การงานได้ดีกว่าท่อนเหล็กท่อนเดียวกันนั้นที่ยังเย็นอยู่ ฉันใด คนตายเมื่อร่างกายภายใน พร้อมทั้งวิญญาณ พรากจากกันแล้ว ก็ย่อมมีน้ำหนักมากกว่าเมื่อมีชีวิตอยู่ ฉันนั้น"*

พระเจ้าปายาสิก็ไม่ทรงเชื่อ ตรัสต่อไปอีกว่า ข้อนี้ยกไว้ก่อน พระองค์เคยรับสั่งให้จับโจรฆ่าให้ตายโดยไม่ทำร่างกายส่วนใดส่วนหนึ่งให้บอบช้ำและเมื่อโจรนั้นจวนจะตายแน่แล้ว ก็สั่งจับให้นอนหงายเพื่อจะดูวิญญาณออกจากร่างก็ไม่เห็นวิญญาณออกไป และสั่งให้พลิกโจรนั้นไปในอิริยาบถต่างๆ เช่นให้ศีรษะลง เป็นต้นอีก ก็ไม่เห็นวิญญาณออกมาเลย จึงไม่เชื่อว่าวิญญาณมี

ในข้อนี้ พระเถระทูลเปรียบเทียบถวายว่า เปรียบเหมือนคนเป่าสังข์ เดินทางไปในชนบทชายแดนแห่งหนึ่ง เป่าสังข์ขึ้น ๓ ครั้ง แล้ววางสังข์ไว้บนดิน ชาวบ้านได้ยินเสียงสังข์ก็ชอบใจ แล้วพากันรุมล้อมถามว่าเสียงอะไร เขาตอบว่าเสียงสังข์ ชาวบ้านก็จับสังข์หงายขึ้น พร้อมกับพูดว่า *"สังข์เอ๋ยจงเปล่งเสียง"* แต่สังข์ก็ไม่เปล่ง

เสียง จึงจับคว่ำ จับตะแคง ยกขึ้น เอาหัวลง เอาฝ่ามือ ก้อนดิน ท่อนไม้ และศัสตรา เคาะ ดึงเข้ามา ผลักออกไป จับพลิกไปมา เพื่อจะให้สังข์นั้นเปล่งเสียง สังข์นั้นก็ไม่เปล่งเสียง คนเป่าสังข์เห็นว่าคนเหล่านั้นเป็นคนบ้านนอกเป็นคนเขลา หาเสียงสังข์โดยวิธีไม่แยบคาย จึงหยิบสังข์ขึ้นมาเป่าให้ดู ๓ ครั้ง แล้วหลีกไป คนเหล่านั้นจึงรู้ว่าสังข์ต้องประกอบด้วยเหตุ ๓ ประการ คือ คน ๑ ความพยายาม ๑ ลม ๑ จึงมีเสียงได้ ถ้าไม่ประกอบสิ่งเหล่านี้แล้ว ก็มีเสียงไม่ได้ กายก็เช่นเดียวกันต้องประกอบด้วยเหตุ ๓ ประการ คือ อายุ ๑ ไออุ่น ๑ วิญญาณ ๑ จึงสามารถยืน เดิน นั่ง นอน เป็นต้นได้ และสามารถรู้สิ่งต่างๆ ได้ ถ้าไม่ประกอบด้วยสิ่งเหล่านี้ ก็ทำอะไรไม่ได้ คนที่ค้นหาวิญญาณด้วยวิธีอันไม่ถูกต้อง ก็เป็นเหมือนคนป่า ขอร้องให้สังข์เปล่งเสียงฉะนั้น

พระเจ้าปายาสิตรัสว่า *"พระองค์เคยสั่งให้ลงโทษโจรที่จับได้โดยให้ตัดอวัยวะต่างๆ ออก เพื่อค้นหาวิญญาณก็ไม่พบ จึงไม่เชื่อว่าคนเราตายแล้วเกิดจริง"* พระเถระทูลเปรียบเทียบถวายว่า *"เหมือนเด็กน้อยคนหนึ่งอยู่กับฤาษีผู้เป็นอาจารย์ในป่า ฤาษีต้องการให้เด็กนั้นเฝ้าอาศรมแต่ผู้เดียวส่วนตัวเองเดินทางไปในชนบท แต่ก่อนไปได้สั่งเด็กน้อยนั้นว่า เจ้าอย่าประมาทในการบูชาไฟ คือ คอยเอาฟืนใส่ในกองไฟอย่าให้ไฟดับได้ ถ้าไฟดับ นี่มีด นี่ไม้ นี่ไม้สีไฟ เจ้าจงเอาสิ่งเหล่านี้ทำไฟให้ติดขึ้น จงบูชาไฟต่อไป เมื่อฤาษีจากไปแล้ว เด็กมัวเล่นเพลินไปไฟก็ดับ เด็กคิดถึงคำสั่งขึ้นมาได้จึงเอามีดมาถากไม้สีไฟด้วยหวังจะให้ไฟเกิดขึ้นก็ไม่ได้ จึงผ่าไม้สีไฟออกเป็น ๒ ซีก ๓ ซีก จนถึง ๒๐ ซีก ก็ยังไม่ได้ จึงทำอีกเป็นชิ้นๆ ใส่ครกตำแล้วเอามา*

โรยที่ลม ด้วยหวังจะได้ไฟ แต่ก็ไม่ได้ ฤาษีกลับมาเห็นเช่นนั้นจึงถาม ทราบความแล้วจึงคิดว่าเด็กนี้ยังอ่อนปัญญา ไม่ฉลาด หาไฟอยู่โดยวิธีไม่ถูกต้อง จะได้ไฟอย่างไร จึงเอาไม้มาสีไฟให้เด็กดูถึงวิธีทำไฟให้เกิดขึ้น พระองค์ก็เช่นเดียวกันปรารถนาจะค้นหาวิญญาณ แต่หาโดยวิธีไม่ถูกต้อง จึงไม่สามารถพบหลักความจริงข้อนี้ได้”

ในที่สุดพระเจ้าปายาสิต้องยอมจำนนต่อเหตุผล และความจริงที่พระเถระนำมาแสดง และพระองค์ได้เกิดความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ทรงสละความเห็นผิดเสียได้

จากเนื้อความในพระสูตรนี้ ย่อมแสดงให้เห็นว่า คนในครั้งก่อนมีการค้นคิดเรื่องตายแล้วเกิดใหม่กันมากเพียงไร ทั้งเป็นเครื่องแสดงถึงความสามารถของพระกุมารกัสสปเถระ ผู้เป็นมหาสาวกองค์หนึ่งของพระบรมศาสดาในการโต้ตอบปัญหาเกี่ยวกับการเกิดใหม่ตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งเราในฐานะที่นับถือพุทธศาสนา ควรทราบเรื่องเหล่านี้เป็นอย่างยิ่ง

สามเณรสนทนากับเปรต

"ท่านทั้งสองมือถือค้อน เดินร้องไห้มีน้ำตานองหน้า เนื้อตัวเป็นแผล แตกพัง เมื่อท่านเกิดเป็นมนุษย์ท่านทำบาปอะไรไว้ ท่านทั้งสองดื่มโลหิตของกันและกัน เพราะท่านได้ทำกรรมอะไรไว้"

นี้คือคำถามตอนหนึ่ง ซึ่งสามเณรผู้เป็นศิษย์ของพระสังกิจจเถระ ผู้ได้เห็นเปรตสองตนซึ่งมีอาการแปลกประหลาด แล้วได้ถามขึ้นด้วยความอยากรู้

เล่ากันมาว่า สังกิจจสามเณร ผู้มีอายุ ๗ ขวบ ผู้เป็นศิษย์พระสารีบุตรเถระ ได้สำเร็จพระอรหันต์ในเวลาที่ปลงผม ต่อมาสามเณรได้ไปอยู่ป่าแห่งหนึ่งกับภิกษุ ๓๐ รูป และได้ใช้อำนาจฌานสมาบัติของตนป้องกันพระเถระ ๓๐ รูป ไม่ให้ถูกพวกโจรฆ่า ซ้ำยังสั่งสอนพวกโจรเหล่านั้นให้เลื่อมใส ให้บวชเป็นสามเณรทั้งหมด แล้วนำไปเฝ้าพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าได้แสดงธรรมให้สามเณรที่บวชใหม่ทั้งหมดนั้นสำเร็จพระอรหันต์และให้บวชเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา ต่อมา เมื่อสังกิจจสามเณรได้อุปสมบทแล้ว ก็ได้ไปอยู่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสีพร้อมด้วยภิกษุประมาณ ๕๐๐ รูป ผู้เป็นศิษย์ของท่าน

ในกรุงพาราณสีนั้น มีบุตรของพราหมณ์คนหนึ่ง ได้ฟังธรรมของพระสังกิจจเถระแล้วเกิดความสลดใจ ได้ออกบวชเป็นสามเณร แล้วได้ไปฉันที่เรือนลุงของตนเป็นนิตย์ แต่มารดาต้องการให้สามเณรสึกออกมาครองเรือนจึงได้พูดประโลมให้สามเณรนั้นพอใจกับหญิงสาวคนหนึ่งซึ่งเป็นธิดาของพี่ชายของตน สามเณรนั้นก็อยากจะลาสิกขา จึงไปหาพระสังกิจจเถระผู้เป็นอุปัชฌาย์เพื่อขอลาสึก พระอุปัชฌาย์ยังไม่ต้องการให้ลาสิกขา เพราะเห็นว่าสามเณรมีอุปนิสัยที่จะบวชในพระพุทธศาสนาได้ผลอยู่ จึงพูดว่า *"สามเณรจงรอสักเดือนหนึ่งก่อน"* สามเณรก็เชื่อฟัง แต่เมื่อครบหนึ่งเดือนแล้วจึงไปขอลาสึกอีก พระเถระให้รอไปอีกกึ่งเดือน เมื่อเลยกึ่งเดือนไปแล้ว ก็ให้รอไปอีก ๗ วัน ในภายใน ๗ วันนั้น ได้เกิดพายุพัดใหญ่ขึ้นในเมืองพาราณสีทำให้เรือนลุงของสามเณรล้มพังลง ลุงกับป้าพร้อมบุตรชาย ๒ คน และบุตรหญิง ๑ คน ถูกเรือนทับตาย ลุงกับป้าได้ไปเกิดเป็นเปรต บุตรกับธิดาได้ไปเกิดเป็นรุกขเทวดาอยู่มนุษยโลกนี้เอง บุตรคนโตมีช้างเป็นพาหนะ บุตรคนเล็กมีรถม้าเป็นพาหนะ ธิดามีวอทองเป็นพาหนะ ส่วนลุงกับป้า คือพราหมณ์กับนางพราหมณีได้ถือเอาค้อนเหล็กใหญ่ทุบตีกัน ร่างกายที่ถูกทุบตีกันด้วยค้อนเหล็กใหญ่นั้นก็บวมขึ้นแล้วแตกในทันที เปรตทั้งสองนั้นก็ได้ดื่มกินน้ำเหลืองและโลหิตของกันและกันเป็นอาหาร เป็นที่น่าเวทนายิ่งนัก

ครั้งนั้น สามเณรนั้นก็ได้เข้าไปลาพระอุปัชฌาย์อีก โดยกราบเรียนว่า *"พ้นวันที่กำหนดไว้แล้ว ผมจะกลับบ้าน ขออนุญาตให้ได้ผมกลับบ้านเถิดครับ"* พระสังกิจจเถระซึ่งเป็นพระอุปัชฌาย์

ผู้สามารถรู้เหตุการณ์ล่วงหน้าด้วยอำนาจอภิญญาจิต จึงได้พูดกับสามเณรว่า *"เธอไปได้ แต่จงกลับมาในเวลาสิ้นแสงตะวันของวันสิ้นเดือน แล้วจงไปยืนอยู่ที่ข้างวิหารแห่งหนึ่ง"*

สามเณรก็ได้ทำตามที่พระอุปัชฌาย์สั่ง ครั้งนั้น รุกขเทวดา ๒ องค์ พร้อมกับน้องสาวได้ผ่านไปทางนั้น เพื่อจะไปที่สมาคมของเหล่าเทพดา ส่วนมารดากับบิดาของรุกขเทวดานั้น ซึ่งตายไปเกิดเป็นเปรต ในวันนั้นก็ได้เดินผ่านไปทางนั้น เปรตสองตนได้ถือค้อนเหล็กอันใหญ่ต่างได้กล่าวคำหยาบช้าต่อกัน แล้วก็ทุบตีกันเอง เมื่อสามเณรเดินผ่านไปทางนั้น พอดีเป็นเวลาสิ้นแสงพระอาทิตย์ พระสังกิจจเถระผู้เป็นพระอรหันต์ ก็บันดาลให้สามเณรได้เห็นรุกขเทวดาและเปรตทั้งสองด้วยอำนาจฤทธิ์ของท่าน ด้วยต้องการจะให้สามเณรเกิดความสลดใจ แล้วจึงถามสามเณรว่า *"เจ้าเห็นพวกที่ผ่านไปทางนี้หรือไม่"* สามเณรตอบว่า *"ผมเห็นครับ"* *"ถ้าอย่างนั้นเธอลองถามกรรมของเขาดูว่า พวกเขาได้ทำกรรมอะไรไว้"* พระเถระกล่าวแนะนำขึ้น

เมื่อได้รับคำแนะนำจากอุปัชฌาย์เช่นนั้น สามเณรจึงถามว่า *"คนหนึ่งขี่ช้างเผือกไปข้างหน้า คนหนึ่งขี่รถเทียมด้วยม้าอัสดรไปท่ามกลาง สาวน้อยขี่นวอไปข้างหลัง เปล่งรัศมีสว่างไสวไปทั่วทิศ ส่วนท่านทั้งสองมือถือค้อน เดินร้องไห้มีน้ำตานองหน้า เนื้อตัวเป็นแผลแตกพัง ท่านเมื่อเกิดเป็นมนุษย์ได้ทำบาปอะไรไว้ ท่านทั้งสองดื่มกินโลหิตของกันและกัน เพราะทำกรรมอะไรไว้"*

เปรตทั้งสองฟังสามเณรถามแล้ว จึงตอบว่า "ผู้ที่ขี่ช้างเผือกชาติกุญชรไปข้างหน้าเป็นบุตรหัวปีของข้าพเจ้าทั้งสอง เมื่อเป็นมนุษย์เขาได้ถวายทานแก่พระสงฆ์ จึงได้รับความสุขบันเทิงใจ ผู้ที่ขี่รถเทียมด้วยม้าอัสดร ๔ ตัว แล่นเรียบไปในท่ามกลางเป็นบุตรคนกลางของข้าพเจ้าทั้งหมด เมื่อเขาเป็นมนุษย์ เป็นคนไม่ตระหนี่ เป็นทานบดี (เป็นใหญ่ในการให้ทาน) รุ่งโรจน์อยู่ ส่วนนารีที่มีปัญญา ซึ่งมีดวงเนตรกลมงามแวววาว ดุจนางเนื้อทรายขึ้นวอทองไปข้างหลังนั้น นางเป็นธิดาสุดท้องของข้าพเจ้าทั้งสองนางมีความสุขเบิกบานใจเพราะผลแห่งทาน เมื่อก่อนเขาทั้งสามมีใจเลื่อมใสได้ถวายทานแก่สมณพราหมณ์ทั้งหลาย เขาทั้งสามถวายทานแล้ว จึงเอิบอิ่มอยู่ด้วยกามคุณอันเป็นทิพย์ ส่วนข้าพเจ้าทั้งสองเป็นคนตระหนี่ ได้ด่าสมณพราหมณ์ทั้งหลาย จึงมีร่างกายซูบซีด ดุจไม้อ้อที่ถูกไฟไหม้"

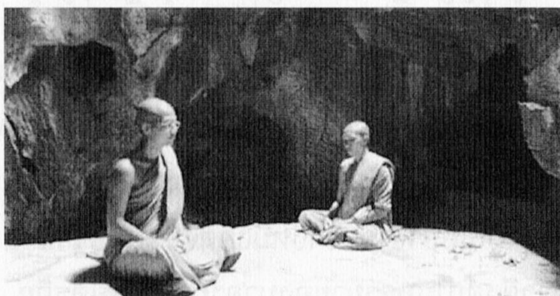
สามเณรถามว่า "อะไรเป็นอาหารของท่าน อะไรเป็นที่นอนของท่าน และท่านผู้มีบาปมากยิ่งนัก เลี้ยงอัตภาพให้เป็นอยู่ได้อย่างไร เมื่อโภคะเป็นอันมากมีอยู่แต่ท่านก็ไม่ได้รับความสุข เสวยแต่ความทุกข์อยู่ในวันนี้"

เปรตทั้งสองตอบว่า "ข้าพเจ้าทั้งสองตีซึ่งกันและกัน แล้วกินเลือดและหนองของกันและกัน ได้ดื่มเลือดและหนองเป็นอันมากก็ยังไม่หายอยาก มีความหิวอยู่เป็นนิตย์ ชนทั้งหลายผู้ไม่ให้ทาน เมื่อตายไปแล้วก็เกิดในยมโลก ร่ำไห้อยู่ เหมือนข้าพเจ้าทั้งสอง ใครก็ตามได้โภคทรัพย์ต่างๆ แล้วตนเองก็ไม่ใช้ ทั้งไม่ยอมทำบุญ ผู้นั้นจะต้องหิวกระหายในปรโลก ภายหลังถูกความหิวแผดเผาไหม้อยู่สิ้นกาลนาน เมื่อได้ทำกรรมชั่วที่มีผลเผ็ดร้อนมีทุกข์เป็นผลย่อม

ประสบความทุกข์ ทรัพย์สมบัติจัดว่าเป็นของเล็กน้อย ผู้มีปัญญารู้อย่างนี้แล้ว ควรทำที่พึ่งให้แก่ตน บุคคลเหล่านี้ได้เข้าใจทางธรรม เพราะได้ฟังธรรมของพระอรหันต์ทั้งหลาย บุคคลเหล่านั้น ย่อมไม่ประมาทในการให้ทาน ข้าพเจ้าทั้งสองนี้ ไม่ใช่ใครอื่น แต่เป็นลุงและป้าของสามเณรเอง”

เมื่อสามเณรได้ฟังอย่างนี้แล้ว ก็เกิดความสลดใจ จึงระงับความอยากสึกไว้ได้ แล้วเข้าไปหาพระอุปัชฌาย์ หมอบกราบลงแล้วเรียนว่า *“ท่านได้ทำประโยชน์แก่กระผมโดยแท้ ได้ปลดเปลื้องกระผมออกจากความทุกข์ได้แล้ว บัดนี้ กระผมไม่ต้องการที่จะเป็นฆราวาสแล้ว กระผมยินดีต่อการประพฤติพรหมจรรย์”*

ลำดับนั้น พระสังกิจจเถระ ได้บอกพระกรรมฐานที่เหมาะสมกับอุปนิสัยของสามเณร เมื่อสามเณรนั้นเจริญกรรมฐาน ก็ได้สำเร็จพระอรหันต์ พระสังกิจจเถระได้นำเรื่องนี้ไปกราบทูลให้พระพุทธเจ้าทรงทราบ พระพุทธองค์ก็ทรงถือเอาเรื่องนี้เป็นต้นเหตุแล้วตรัสเทศนาให้เป็นประโยชน์แก่มหาชน

นางปฏิปูชิกา บูชาผัว

จะได้กล่าวเรื่องนางปฏิปูชิกา เป็นข้ออ้างอิงเปรียบเทียบโลกมนุษย์กับสวรรค์เป็นการยืนยันว่าสวรรค์นั้นมีอยู่จริง ถ้าเราประกอบแต่กรรมดี ในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทขุททกนิกาย ท่านได้กล่าวถึงนางเทพธิดาองค์หนึ่งได้จุติจากสวรรค์ขณะชมสวนอยู่บนกิ่งไม้ มาเกิดเป็นมนุษย์ จนแต่งงานมีลูก ๔ คน ตายจากมนุษย์แล้วไปเกิดบนสวรรค์ โดยเรื่องมีอยู่ว่า

ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ มีเทพบุตรองค์หนึ่งนามว่า มาลาภารี มีนางเทพอัปสรหนึ่งพันแวดล้อม เข้าไปเที่ยวชมสวนสวรรค์หรืออุทยานสวรรค์

ในจำนวนนางเทพอัปสรหนึ่งพันนางนั้น นางเทพอัปสร ๕๐๐ นาง ขึ้นไปเก็บดอกไม้อยู่บนต้นไม้สวรรค์ทำให้ดอกไม้ตกลงมา นางเทพอัปสรอีก ๕๐๐ นาง ก็เก็บดอกไม้ที่นางเทพอัปสรเหล่านั้นทำให้ตกลงมา แล้วนำไปประดับเทพบุตรผู้เป็นสามี

ในจำนวนเทพธิดาหรือเทพอัปสรทั้ง ๕๐๐ นางที่กำลังเก็บดอกไม้อยู่บนต้นไม้นั้น มีนางเทพอัปสรองค์หนึ่ง ได้จุติ (ตาย) จากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นั้น ได้มาเกิดในเมืองสาวัตถี เมื่อเกิดแล้วก็เป็นผู้ระลึกชาติได้ ระลึกได้ว่าชาติปางก่อนตนเกิดเป็นนางเทพอัปสรอยู่บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ได้เป็นภรรยาของมาลาภารีเทพบุตร เมื่อเจริญวัย ได้ทำบุญอย่างใดอย่างหนึ่งก็ตั้งจิตอธิษฐาน ขอไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เป็นภรรยาของมาลาภารีเทพบุตรอีก

ต่อมา ภิกษุทั้งหลายทราบว่า นางนี้ลุกขึ้นเสร็จสรรพแล้วก็ปรารถนาแต่ผัวเท่านั้น จึงได้ขนานนามของนางว่า *"ปฏิปูชิกา"* แปลว่า *"หญิงบูชาผัว"*

นางปฏิปูชิกานั้นก็มีใจฝักใฝ่ในทางบุญกุศล และทำบุญกุศลอยู่เป็นนิตย์ เช่น ปัดกวาดโรงฉันของพระในวัดพระเชตวัน จัดน้ำฉันและปูอาสนะไว้ในโรงฉัน เป็นต้น เมื่อนางอายุได้ ๑๖ ปี ก็ได้แต่งงานจนในที่สุดนางมีลูกถึง ๔ คน

วันหนึ่ง นางถวายทาน ทำการบูชา ฟังธรรมและรักษาศีล พอถึงเวลาค่ำ นางได้ถึงแก่กรรม ด้วยโรคชนิดหนึ่ง ซึ่งเกิดขึ้นปัจจุบันทันด่วน เมื่อตายแล้วก็ได้ไปเกิดเป็นนางเทพธิดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ในสำนักสามีของตน เช่นเดียวกับชาติปางก่อน สมความปรารถนาแห่งตน

ในขณะที่นางจุติไปบังเกิดในโลกมนุษย์ แล้วตายกลับมาเกิดบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์อีกนั้น ยังไม่ถึงวันหนึ่งของวันเวลาในสวรรค์ชั้นนี้เลย เหล่านางธิดาเพื่อนๆ ก็ยังชมสวนเก็บดอกไม้ในสวนสวรรค์กันอยู่

พวกเทพธิดาทั้งหลายกำลังเก็บดอกไม้ประดับเทพบุตรผู้สามีอยู่นั้นเอง ยังไม่ทันกลับไปวิมานแห่งตนเลย

มาลาภารีเทพบุตรเห็นนางเทพอัปสรผู้นั้นซึ่งจุติโลกมนุษย์มาเกิดใหม่นั้นแล้ว จึงถามว่า *"เธอหายหน้าไปไหนตั้งแต่เช้า เธอไปไหนมา"*

นางเทพธิดาตอบว่า *"ดิฉันจุติค่ะพี่"*

เทพบุตรถามว่า *"เธอพูดอะไร"*

นางเทพธิดาตอบว่า *"ข้อนั้นเป็นอย่างนี้จริงจ้ะพี่"*

เทพบุตรถามว่า *"เธอไปเกิดแล้วที่ไหน"*

นางเทพธิดาตอบว่า *"เกิดในบ้านของตระกูลหนึ่ง ในกรุงสาวัตถี"*

เทพบุตรถามว่า *"เธอมีชีวิตอยู่ในกรุงสาวัตถีนานเท่าไร"*

นางเทพธิดาตอบว่า *"เมื่อดิฉันเกิดใหม่แล้ว พออายุได้ ๑๖ ปี ก็ได้แต่งงาน จนมีบุตรด้วยกัน ๔ คน ทำบุญต่างๆ มีการให้ทาน และรักษาศีลเป็นต้น ปรารถนามาเกิดเป็นภรรยาของพี่ในสวรรค์ชั้นนี้ ในที่สุดก็ได้มาเกิดในสำนักของพี่ตามเดิม"*

เทพบุตรถามว่า *"มนุษย์มีอายุประมาณเท่าไหร่"*

นางเทพธิดาตอบว่า *"มีประมาณ ๑๐๐ ปี"*

เทพบุตรถามว่า *"เท่านั้นเองหรือ"*

นางเทพธิดาตอบว่า *"ค่ะ พี่"*

เทพบุตรถามว่า *"พวกมนุษย์มีอายุนิดหน่อยเพียงเท่านี้ เป็นผู้ประมาทเหมือนคนนอนหลับ ปล่อยเวลาให้ผ่านไปเปล่าหรือทำบุญกุศลมีการให้ทานเป็นต้นบ้าง"*

นางเทพธิดาพูดว่า *“พี่พูดอะไรกัน พวกมนุษย์ประมาทอยู่เป็นนิตย์เหมือนกับว่ามีอายุตั้งอสงไขย หรือเหมือนกับไม่แก่และไม่ตาย”*

มาลาภารีเทพบุตรได้เกิดความสลดใจมากต่อความประมาทของพวกมนุษย์จึงกล่าวขึ้นว่า *“พวกมนุษย์ซึ่งอายุแค่ร้อยปีก็ตายแล้วก็ยังประมาทเหมือนหลับอยู่เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วจักพ้นทุกข์ได้เมื่อไรกัน”*

ในวันรุ่งขึ้น พระภิกษุในวัดเชตวัน เมืองสาวัตถี ได้เข้าไปสู่บ้านได้ทราบว่า นางปฏิปูชิกาตายแล้ว จึงไปกราบทูลพระพุทธเจ้าให้ทรงทราบพร้อมด้วยทูลถามว่า *“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อุบาสิกาชื่อปฏิปูชิกา ลุกขึ้นเสร็จสรรพแล้วได้ทำบุญต่างๆ ไว้มาก เพื่อปรารถนาไปเกิดในสำนักสามีเท่านั้น ตอนนี้นางได้ตายแล้วไปเกิดที่ไหน”*

พระพุทธเจ้าตรัสว่า *“ภิกษุทั้งหลาย นางได้ไปเกิดในสำนักสามีของตนนั่นแหละ”*

ภิกษุทั้งหลายทูลว่า *“ในสำนักสามีไม่มี พระเจ้าข้า”*

พระพุทธเจ้าตรัสว่า *“ภิกษุทั้งหลาย นางไม่ปรารถนาถึงสามีในโลกมนุษย์นี้ หากแต่ปรารถนาถึงมาลาภารีเทพบุตร ผู้เป็นสามีของนางในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นางจุติจากที่ประดับดอกไม้ของสามีนั้นแล้วมาเกิดในโลกมนุษย์ เมื่อตายไปก็ไปบังเกิดในสำนักของสามีนั้นอีก”*

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า *“น่าสลดใจจริงๆ ชีวิตของสัตว์ ทั้งหลายน้อยจริงๆ เมื่อเช้านี้นางอังคาส (ประเคนอาหาร) พวกข้าพระองค์ ถึงตอนเย็นก็ตายไป”*

พระพุทธเจ้าตรัสว่า *"อย่างนั้นแหละ ภิกษุทั้งหลาย ชีวิตของสัตว์ทั้งหลายน้อยนัก"* เหตุนี้เอง พญามัจจุราช (ความตาย) ย่อมทำสัตว์เหล่านี้ซึ่งไม่อิ่มด้วยวัตถุกาม (สิ่งที่น่าปรารถนาน่าชอบใจ) และกิเลสกาม (กิเลสที่อยากได้ในสิ่งที่ปรารถนา) ไว้ในอำนาจของตน และพาสัตว์กำลังคร่ำครวญร่ำไรไป (ตายจากโลกนี้ไป) แล้วพระองค์ได้ตรัสเป็นพระคาถาไว้ในคัมภีร์ธรรมบทขุททกนิกายว่า

"มัจจุผู้กระทำสุด (ความตาย) ย่อมทำคนผู้มีใจข้องอยู่ในอารมณ์ต่างๆ ซึ่งกำลังเลือกเก็บดอกไม้ (คือกามคุณทั้ง ๕) ผู้ไม่อิ่มในกามทั้งหลายนั้นเอง ไปสู่อำนาจของตน"

เมื่อจบเทศนา มีผู้บรรลุมรรคผลเป็นอันมาก เพราะพระพุทธเจ้าตรัสพระธรรมเทศนาครั้งใด ย่อมมีผลดีแก่ผู้ฟังทุกครั้ง แม้ในการปรารภอายุของมนุษย์ เทียบกับอายุของเทพยดาบนสวรรค์

ผู้เห็นผิด

ในอดีตกาล พระเจ้าอังคติราชเสวยราชในกรุงมิถิลา คืนหนึ่งพระองค์พร้อมด้วยข้าราชบริพาร ได้เสด็จไปหาคุณาชีวก คุณาชีวกได้แสดงลัทธิของตนว่า บุญไม่มี ทานเป็นของไม่มีผล ทานเป็นเรื่องที่คนโง่บัญญัติไว้ คนโง่ที่สำคัญตัวว่าฉลาดให้ทาน ส่วนคนฉลาดคอยรับทาน แล้วพรรณนาถึงบาปที่ไม่มีผลว่า

รูปกายเป็นที่รวมของ ดิน น้ำ ลม ไฟ สุข ทุกข์และชีวิต รวมเจ็ดประการ เป็นของเที่ยง ไม่ขาดสูญ ผู้ใดตัดศีรษะผู้อื่นด้วยดาบอันคม ดาบย่อมผ่านเข้าไปในระหว่างรูปกายทั้งเจ็ดประการ ผู้นั้นไม่ชื่อว่าตัดร่างกายคนอื่น และการทำเช่นนั้นผลบาปย่อมไม่มี สัตว์ท่องเที่ยวไปในสังสารวัฏ ๘๔ มหากัป ย่อมบริสุทธิ์ได้เอง เมื่อยังไม่ถึงเวลาแม้จะกระทำความดีมากมายก็บริสุทธิ์ไม่ได้

อลาตเสนาบดีชอบใจคำพูดของคุณาชีวก จึงกล่าวว่า ข้าพเจ้าระลึกชาติหนหลังได้ชาติหนึ่ง คือในชาติก่อนข้าพเจ้าเกิดในเมืองพาราณสีเป็นนายพรานฆ่าโค ได้ฆ่าสัตว์เป็นอันมาก จุติ (ตาย) จากชาตินั้นแล้วมาเกิดในตระกูลเสนาบดีนี้ บาปไม่มีผลแน่ ข้าพเจ้าจึงไม่ต้องไปนรก

ได้ยินว่า ในกาลแห่งพระทศพลทรงพระนามว่ากัสสปะ อลาตเสนาบดีบูชาพระเจดีย์ด้วยพวงดอกอังกาบ เมื่อเขาตาย ผลแห่งบาปกรรมอย่างหนึ่งส่งให้ไปเกิดในตระกูลฆ่าโค ได้กระทำบาปกรรมเป็นอันมาก ครั้นในเวลาที่เขาจะตาย บุญกรรมที่บูชาพระเจดีย์ได้

โอกาส เขาจึงบังเกิดในตระกูลเสนาบดีได้รับสมบัติเช่นนี้ เมื่อระลึกชาติได้เพียงชาติเดียว ไม่อาจระลึกถึงกรรมอื่นในอดีต จึงสนับสนุนวาทะของคุณาชีวก ด้วยสำคัญผิดว่าเราได้กระทำกรรมคือการฆ่าโคจึงบังเกิดในที่นี้

ขณะนั้นคนเข็ญใจผู้หนึ่งชื่อวีชกะได้เข้าไปยังสำนักของคุณาชีวกได้ฟังคำของคุณาชีวก และอลาตเสนาบดี ก็ร้องไห้น้ำตาไหล

พระเจ้าอังคติราชจึงตรัสถามเหตุที่ร้องไห้

นายวีชกะกราบทูลว่า ในชาติก่อน ข้าพระพุทธเจ้าเกิดเป็นเศรษฐีในเมืองสาเกต เป็นผู้มีคุณธรรม ยินดีในการบริจาคทาน มีการงานอันสะอาดข้าพระพุทธเจ้าระลึกถึงบาปกรรมที่ตนทำไม่ได้เลย จุติจากชาตินั้นมาเกิดในครรภ์ของนางทาสีในมิถิลานครนี้ แม้จะยากจนก็ตั้งมั่นอยู่ในความประพฤติชอบ ได้ให้ทาน รักษาศีล ไม่ได้เบียดเบียนสัตว์ และไม่ได้ลักทรัพย์เลย กรรมดีที่ข้าพระพุทธเจ้าประพฤติคงไร้ผลเป็นแน่ ศีลนี้เห็นจะไร้ประโยชน์ ข้าพระพุทธเจ้ากำแต่ความปราชัยไว้ เหมือนนักเลงผู้ไม่ได้ฝึกหัด ส่วนอลาตเสนาบดีย่อมกำแต่ชัยชนะได้ ดังนักเลงผู้ชำนาญการพนัน ข้าพระพุทธเจ้าไม่เห็นประตูอันเป็นเหตุสุคติเลย เพราะเหตุนั้นข้าพระพุทธเจ้าได้ฟังคำของคุณาชีวกแล้วจึงร้องไห้

ห่วงหนี้

ในกรุงสาวัตถี มีคฤหบดีคนหนึ่งเสื่อมจากโภคสมบัติ ภริยาของเขาก็ตาย เขาให้ธิดาไปอยู่เรือนมิตรของตน ยืมเงิน ๑๐๐ กหาปณะ ลงทุนซื้อสิ่งของบรรทุกเกวียนไปขาย ไม่นานนักก็ได้เงิน ๕๐๐ กหาปณะ อันเป็นกำไรพร้อมทั้งต้นทุนแล้วกลับมาพร้อมด้วยเกวียน ในระหว่างทางถูกโจรปล้น หมู่พ่อค้าเกวียนแตกกระจายหนีไป ฝ่ายคฤหบดีนั้นซ่อนกหาปณะไว้ที่กอไม้แห่งหนึ่ง แล้วอยู่ในที่ไม่ไกล ถูกโจรจับฆ่าทิ้งเสีย ด้วยความโลภในทรัพย์ เขาจึงบังเกิดเป็นเปรตในที่นั้นเอง

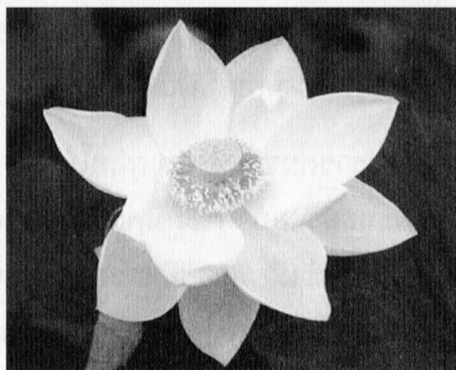
พวกพ่อค้าไปยังกรุงสาวัตถี เล่าเรื่องนั้นให้ธิดาของเขาทราบ นางเสียใจมาก ร้องไห้คร่ำครวญ เพราะความตายของบิดาและคิดถึงความลำบากแห่งการเลี้ยงชีพ คหบดีสหายของบิดาจึงปลอบโยนนางว่า ภาชนะดินย่อมมีความแตกเป็นธรรมดา ชีวิตคนเราก็ย่อมต้องแตกดับเช่นกัน ดังนั้นเจ้าอย่าได้เศร้าโศกถึงบิดาให้มากนัก แล้วรับนางเป็นธิดาบุญธรรม นางจึงคลายเศร้าและเกิดความเคารพนับถือในคหบดีเหมือนเป็นบิดาจริง

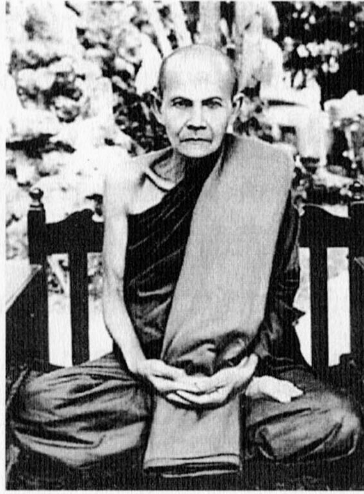
วันหนึ่ง นางปรารถนาจะทำบุญอุทิศให้บิดา จึงไปที่วิหารถวายข้าวยาคู น้ำและมะม่วงสุก พระผู้มีพระภาคทรงรับ แล้วแบ่งถวายภิกษุทั้งหลายอุทิศสงฆ์ เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงเสวยแล้ว นางกราบทูลว่า ขอให้ผลแห่งทักษิณาทานนี้จงถึงบิดาของหม่อมฉันเถิด พระผู้มีพระภาคตรัสว่า จงสำเร็จอย่างนั้นเถิดแล้วทรงกระทำอนุโมทนา หลังจากที่นางอุทิศส่วนบุญ เปรตตนนั้นอนุโมทนาแล้ว

ก็ได้สวนมะม่วง วิมาน และทิพยสมบัติอื่น

ต่อมา พ่อค้าเหล่านั้นได้ไปค้าขาย เดินทางไปตามทางและพักแรมในที่เดิม เปรตนั้นจึงแสดงตน พร้อมทั้งสวนและวิมาน พวกพ่อค้าถามว่าได้มาอย่างไร เปรตจึงตอบว่า ธิดาของเราได้ถวายมะม่วงสุก น้ำและข้าวยาคูแด่พระผู้มีพระภาคและภิกษุสงฆ์ อุทิศให้แก่ข้าพเจ้า จากนั้นเปรตก็แสดงทรัพย์ ๕๐๐ กหาปณะนั้น แบ่งให้พวกพ่อค้ากึ่งหนึ่ง ที่เหลือให้ลูกสาวนำไปใช้หนี้ที่ยืมเขามา

พวกพ่อค้ากลับมาถึงเมืองสาวัตถีแล้ว ได้บอกแก่ธิดาของเปรต แล้วให้ทรัพย์ส่วนที่พวกตนได้จากเปรตนั้นแก่นางด้วย นางได้นำ ๑๐๐ กหาปณะ ไปใช้เจ้าหนี้ แล้วให้ทรัพย์ที่เหลือแก่สหายบิดาคหบดีคืนทรัพย์นั้นให้นาง แล้วยกนางให้เป็นภรรยาของบุตรชายคนหัวปี มีบุตรด้วยกันคนหนึ่งต่อมานางได้ฟังธรรมจึงบรรลุโสดาบัน

ท่านพระอาจารย์มั่น ตอบปัญหาผีมีจริงหรือไม่

ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ ท่านเป็นอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนากรรมฐานที่มีลูกศิษย์มากมายทั่วประเทศ และเป็นที่เคารพนับถือของชาวพุทธทั้งในประเทศและต่างประเทศ ท่านได้ตอบปัญหาเกี่ยวกับคนที่ตายไปแล้ว หรือที่เรียกกันว่าผี ซึ่งท่านตอบแบบให้ข้อคิด ด้วยไม่ให้ปักใจเชื่อเลยเพราะมันเป็นสิ่งนอกเหนือที่นักวิทยาศาสตร์จะพิสูจน์ได้

ท่านตอบไว้ว่า ... ไม่ว่าแต่ผีหรือสิ่งใดๆ ในโลก ถ้าสิ่งนั้นมีอยู่จริง สิ่งนั้นต้องเป็นอิสระไปตามความมีอยู่ของตน ไม่ขึ้นอยู่กับความสนับสนุนหรือทำลายของใคร ที่ไปว่าสิ่งนั้นมีจริงหรือสิ่งนั้นไม่มี สิ่งนั้นถึงจะมีหรือจะสูญไป แต่สิ่งนั้นต้องมีอยู่ตามธรรมชาติของมัน

ไม่มีการเพิ่มขึ้นหรือลดลงตามคำเสกสรรของใครๆ ผีที่มนุษย์สงสัยกันทั่วโลกว่ามีหรือไม่มีก็เช่นกัน ความจริงผีที่ทำให้คนเกิดความกลัวและเป็นทุกข์นั้น เป็นผีที่คนคิดขึ้นที่ใจว่า ผีมีอยู่ที่นั้นบ้างที่นี่บ้าง ผีจะมาทำร้ายบ้างพาให้เกิดความกลัว และเป็นทุกข์ขึ้นมา ถ้าอยู่ธรรมดาไม่ก่อเรื่องผีขึ้นที่ใจ ก็ไม่เกิดความกลัวและไม่เป็นทุกข์ ฉะนั้นผีจึงเกิดขึ้นจากการก่อเรื่องของผู้กลัวผีขึ้นที่ใจมากกว่าผีจะมาจากที่อื่น แต่ผีจะมีจริงหรือไม่นั้น แม้จะบอกว่าผีมีจริง ก็ไม่มีพยานหลักฐานยืนยันกันพอให้เชื่อได้ เพราะนิสัยมนุษย์เราไม่ชอบยอมรับความจริง นี่คือมนุษย์เราโดยมาก

พุทธภาษิต

เกี่ยวกับชีวิตและความตาย

(อนุโมทนาคุณนงนุช บุญศรีสุวรรณ...จัดหามาให้)

๑. ชีวิตของสัตว์ทั้งหลายในโลกนี้ สั้นนิดเดียว ลำบากยากเข็ญ มีทุกข์มาก แต่ก็ไม่มีเครื่องหมายให้รู้ว่าจะตายเมื่อใด

๒. สัตว์ทั้งหลายเกิดมาแล้วพยายามหาวิธีที่จะไม่ต้องตาย ก็ไม่สำเร็จ ถึงจะมีชีวิตอยู่ต่อไป จนชราภาพก็ต้องตายอยู่ดี เพราะธรรมดาของสัตว์โลกเป็นอย่างนี้

๓. สัตว์ทั้งหลายเกิดมาแล้ว ก็มีภัยจากการที่ต้องตายเป็นนิตย์ เปรียบเหมือน ผลไม้สุกงอม แล้วก็มีภัยจากการที่ต้องร่วงหล่นไปในเวลาเช้า

๔. ชีวิตของสัตว์ทั้งหลาย ต้องแตกดับไปเป็นธรรมดา เปรียบเหมือนภาชนะดินทุกชนิด ที่ช่างหม้อปั้นแล้วในที่สุดก็ต้องแตกไป

๕. ทั้งเด็ก ทั้งผู้ใหญ่ ทั้งคนโง่ ทั้งคนฉลาด ล้วนตกอยู่ในอำนาจของมฤตยู บ่ายหน้าไปสู่ความตายทั้งนั้น

๖. เมื่อเหล่าสัตว์จะตาย ต้องไปปรโลกแน่นอนแล้ว บิดามารดาก็ไม่สามารถช่วยบุตรธิดาของตนไว้ได้ หรือหมู่ญาติก็ไม่สามารถจะช่วยพวกญาติของตนไว้ได้

๗. จงดูเถิด ทั้งๆ ที่มีหมู่ญาติมาเฝ้ารำพึงรำพันอยู่ โดยประการต่างๆ แต่ผู้จะตาย กลับถูกมฤตยูคร่าตัวเอาไปแต่เพียงผู้เดียว เหมือนโคที่เขาจะฆ่าถูกนำไปแต่เพียงตัวเดียว

๘. สัตว์โลกตกอยู่ในอำนาจของความแก่และความตายอย่างนี้

เพราะเหตุนั้น นักปราชญ์ทั้งหลายทราบชัดถึงสภาพของสัตว์โลกแล้ว จึงไม่เศร้าโศกกัน

๙. ท่านหาได้รู้ทางของผู้มา (เกิด) หรือผู้ไป (สู่ปรโลก) ไม่ เมื่อไม่เห็นปลายสุดทั้งสองด้าน ถึงจะคร่ำครวญไปก็ไร้ประโยชน์

๑๐. ถ้าผู้ที่ทำตนให้เดือดร้อนด้วยการหลงใหลคร่ำครวญ จะทำประโยชน์อะไรให้เกิดขึ้นได้บ้าง นักปราชญ์ผู้รู้แจ้งก็คงจะทำอย่างนั้นตามไปแล้ว

๑๑. การร้องไห้ เศร้าโศก ไม่สามารถทำใจของผู้คนให้สงบได้ มีแต่จะเกิดทุกข์มากยิ่งขึ้น ทั้งร่างกายก็จะพลอยทรุดโทรม

๑๒.จะเบียดเบียนตนเอง มีร่างกายซูบผอม ผิวพรรณหมองคล้ำ การร่ำไห้คร่ำครวญ ไม่ได้ช่วยอะไรแก่คนตายไปแล้ว จึงไม่มีประโยชน์อะไรเลย

๑๓. คนที่สลัดความโศกไม่ได้ มัวทอดถอนใจถึงคนที่ตายไปแล้ว ตกอยู่ในอำนาจของความเศร้าโศก มีแต่จะทุกข์มากยิ่งขึ้น

๑๔. จงดูเถิด ถึงแม้คนอื่นก็กำลังจะตายไปตามยถากรรม สัตว์ทั้งหลายในโลกนี้ ต่างตกอยู่ในอำนาจมฤตยู กำลังพากันดิ้นรน (กลัวตาย) ด้วยกันทั้งนั้น

๑๕. สัตว์ทั้งหลายตั้งความหวังอยากจะให้เป็นอย่างอื่น (คือไม่ตาย) แต่ก็ไม่สมหวัง ความพลัดพรากจากกันมีอยู่เป็นประจำ ท่านจงพิจารณาดูความจริงแท้ของสัตว์โลกเถิด

๑๖. แม้จะมีคนอยู่ได้ถึงร้อยปี หรือเกินกว่านั้นไปบ้าง ก็ต้องพลัดพรากจากหมู่ญาติ ทิ้งชีวิตไว้ในโลกนี้อยู่ดี

๑๗. เพราะเหตุนั้น เมื่อได้สดับธรรมเทศนาของพระท่านแล้ว ก็พึงระงับความคร่ำครวญ ร่ำไห้เสีย ยามเมื่อเห็นคนล่วงลับดับชีวิตไป ก็ให้กำหนดรู้ว่าเขาตายไปแล้ว เราจะให้เขาฟื้นคืนมาอีกไม่ได้

๑๘. ธีรชนผู้มีปัญญาเฉลียวฉลาด พึงกำจัดความเศร้าโศกที่เกิดขึ้นเสียโดยฉับพลัน เหมือนเอาน้ำดับไฟ ที่กำลังไหม้ลุกลาม และเหมือนลมพัดปุยนุ่น

๑๙. ผู้แสวงสุขแก่ตน พึงระงับความเศร้าโศกคร่ำครวญร่ำไห้ ความโหยหาและความโทมนัส พึงถอนลูกศรคือความเศร้าโศกเสียให้ได้

๒๐. ผู้ถอนลูกศรนี้ได้แล้ว ก็จะมีอิสระ ได้ความสงบ ได้ผ่านพ้นความเศร้าโศกทั้งปวง ไม่มีความเศร้าโศกมีแต่เยือกเย็นใจ

๒๑. ชีวิตนี้น้อยนัก มนุษย์ย่อมตายภายในร้อยปี ถึงใครจะอยู่เกินกว่านั้นไปบ้าง ก็ต้องตายเพราะชราเป็นแน่แท้

๒๒. ชนทั้งหลายเศร้าโศก เพราะสิ่งที่ยึดถือว่าเป็นของเราทั้งๆ ที่สิ่งที่ยึดถือนั่น ไม่มีอะไรเที่ยงแท้เลย ผู้ที่มองเห็นว่า ความพลัดพรากจากกันจะต้องมีแน่นอนเช่นนี้แล้ว ก็ไม่ควรอยู่ครองเรือน

๒๓. คนที่สำคัญหมายสิ่งใดว่า “นี้ของเรา” ก็จะต้องจากสิ่งนั้นไปเพราะความตาย พุทธมามกะผู้เป็นบัณฑิต ทราบความข้อนี้แล้ว ก็ไม่ควรเอนเอียงไปในทาง ที่จะยึดถือว่า เป็นของเรา

๒๔. คนที่รักใคร่กัน ตายจากไปแล้ว ก็จะไม่ได้พบเห็นกันอีก เหมือนคนตื่นขึ้น ไม่เห็นสิ่งที่พบในฝัน

๒๕. (ขณะมีชีวิตอยู่) คนที่มีชื่อเรียกขาน ก็ยังพอได้พบเห็นกันบ้าง ได้ยินเสียงกันบ้าง คนที่ตายไปแล้วก็เหลือแต่ชื่อเท่านั้น ที่จะพูดถึงกันอยู่

๒๖. ผู้ที่พึงพอใจในสิ่งที่ยึดถือว่าเป็นของเรา ย่อมสละความเศร้าโศกความคร่ำครวญ และความหวงแหนไปไม่ได้ เพราะฉะนั้น ผู้เข้าถึงธรรม (มุนี) ทั้งหลาย เห็นความปลอดโปร่ง จึงสละสิ่งที่เคยแหนหวงเที่ยวไปได้

๒๗. บัณฑิตทั้งหลาย กล่าวถึงผู้ไม่แสดงตนในภพ (ผู้บรรลุแล้ว) ว่าเป็นบุคคลที่สอดคล้อง เหมาะสมกับภิกษุผู้บำเพ็ญความหลีกเร้นถอนจิต (ผู้ที่ยังไม่บรรลุ) ซึ่งอยู่ในเสนาสนะที่สงัด

๒๘. ผู้เข้าถึงธรรม (มุนี) ไม่ติดอยู่ในสิ่งทั้งปวง ไม่ทำอะไรๆ ให้เป็นที่รักให้เป็นที่ชัง ความรำพึงรำพันและความหวงแหน จึงมิได้แปดเปื้อน เหมือนน้ำไม่แปดเปื้อนใบบัว

๒๙. หยาดน้ำไม่ติดบนใบบัว วารีไม่ติดบนดอกบัวฉันใด ผู้เข้าถึงธรรม (มุนี) ก็ไม่ติดในรูปที่เห็น เสียงที่ได้ยิน และอารมณ์ที่ทราบ ฉันนั้น

๓๐. ผู้ห่างไกลจากกิเลส ผู้มีปัญญา ไม่สำคัญหมายในรูปที่เห็น เสียงที่ได้ยิน และอารมณ์ที่รับทราบ ไม่ปรารถนาความบริสุทธิ์ด้วยวิธีการอื่น ทั้งไม่ยินดียินร้าย

๓๑. บุคคลใด ประพฤติชั่วร้าย ไม่มีความคิด ถึงจะมีชีวิตตั้งร้อยปี ชีวิตของเขา ก็หาประเสริฐไม่ ส่วนบุคคลใด มีศีล มีความคิด แม้มีชีวิตอยู่เพียงวันเดียวก็เป็นชีวิตที่ประเสริฐกว่า

๓๒. บุคคลใด เกียจคร้าน มีความเพียรทราม ถึงจะมีชีวิตอยู่ตั้งร้อยปี ชีวิตของเขา ก็หาประเสริฐไม่ ส่วนบุคคลใด มุ่งหน้าทำความเพียรอย่างมั่นคง แม้มีชีวิตอยู่เพียงวันเดียว ก็เป็นชีวิตที่ประเสริฐกว่า

๓๓. บุคคลพึงสละทรัพย์เพื่อจะรักษาอวัยวะ พึงยอมสละอวัยวะเพื่อจะรักษาชีวิต และยอมสละทุกอย่างทั้งอวัยวะ ทรัพย์ และแม้ชีวิต เพื่อรักษาธรรม

๓๔. อายุสังขารจะพลอยประมาทไปกับมนุษย์ทั้งหลาย ที่ยืน เดิน นั่ง นอน อยู่ก็หาไม่

๓๕. เพราะฉะนั้น ในชีวิตที่ยังเหลืออยู่นี้ คนเราควรทำกิจหน้าที่ของตนและไม่พึงประมาท

๓๖. ดอกไม้ที่สุมกันอยู่เป็นกอง นายช่างที่ฉลาด สามารถนำมาร้อย เป็นพวงมาลัย มีคุณค่ามากได้ฉันใด ชีวิตคนเราที่เกิดมานี้ ก็ควรจะใช้ประกอบกุศลกรรมความดีให้มาก ฉันนั้น

๓๗. บุญเป็นที่พึ่งของสัตว์ทั้งหลายในปรโลก

๓๘. ความตายเราก็มิได้ชื่นชอบ ชีวิตเราก็มิได้ติดใจ เราจักทอดทิ้งกายนี้อย่างมีสติสัมปชัญญะ มีสติมั่น

๓๙. ความตายเราก็มิได้ชื่นชอบ ชีวิตเราก็มิได้ติดใจ เรารอคอยเวลาเหมือนคนรับจ้าง ทำงานเสร็จแล้วรอรับค่าจ้าง

๔๐. วันคืนล่วงไป ชีวิตของคนก็พร่องลงไป จากประโยชน์ที่จะทำ

๔๒. วันคืนไม่ผ่านไปเปล่าๆ

๔๓. กาลเวลาล่วงไป วันคืนผ่านพ้นไป วัยก็หมดไปทีละตอนๆ ตามลำดับ

๔๔. รูปกายของสัตว์ย่อมร่วงโรยไป แต่ชื่อและโคตรไม่เสื่อมสลาย

๔๕. เมื่อจะตาย ทรัพย์แม้แต่น้อยก็ติดตามไปไม่ได้

๔๖. กาลเวลาย่อมกลืนกินสัตว์ทั้งหลาย พร้อมกับตัวมันเอง

๔๗. ถ้าบุคคลจะเศร้าโศกถึงคนที่ไม่มีอยู่แก่ตนคือ คนที่ตายไปแล้ว ก็ควรจะเศร้าโศกถึงตนเอง ซึ่งตกอยู่ในอำนาจของพญามัจจุราชตลอดเวลาเช่นกัน

๔๘. วัยย่อมเสื่อมลงไปเรื่อย ทุกหลับตา ทุกลืมตา

๔๙. เมื่อวัยเสื่อมสิ้นไปอย่างนี้ ความพลัดพรากจากกันก็ต้องมีโดยไม่ต้องสงสัย หมู่สัตว์ที่ยังเหลืออยู่ควรเมตตาเอื้อเอ็นดูกัน ไม่ควรจะมัวเศร้าโศกถึงผู้ที่ตายไปแล้ว

๕๐. ผู้ที่เศร้าโศกถึงคนตาย ก็เหมือนเด็กร้องไห้ขอพระจันทร์ที่โคจรอยู่ในอวกาศ คนตายถูกเผาอยู่ย่อมไม่รู้ว่าญาติคร่ำครวญถึง เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงไม่เศร้าโศก เขาไปแล้วตามวิถีทางของเขา

๕๑. ตอนเช้า ยังเห็นกันอยู่มากคน พอตกเย็น บางคนก็ไม่เห็นกัน เมื่อเย็นยังเห็นกันอยู่ มากคน ตกถึงเช้า บางคนก็ไม่เห็นกัน

๕๒. จะตายก็ไปคนเดียว จะเกิดก็มาคนเดียว ความสัมพันธ์ของสัตว์ทั้งหลาย ก็เพียงแค่ มาพบปะเกี่ยวข้องกันเท่านั้นเอง

๕๓. วันคืนผ่านไป อายุก็เหลือน้อยเข้าทุกที

๕๔. แม่น้ำเต็มฝั่ง ไม่ไหลทวนขึ้นสู่ที่สูงฉันใด อายุของมนุษย์ทั้งหลายย่อมไม่เวียนกลับมาสู่วัยเด็กได้อีกฉันนั้น

๕๕. ผู้เข้าถึงธรรม ไม่เศร้าโศกถึงสิ่งที่ล่วงแล้ว ไม่ฝันเพ้อถึงสิ่งที่ยังมาไม่ถึง ดำรงอยู่กับปัจจุบัน ฉะนั้นผิวพรรณจึงผ่องใส

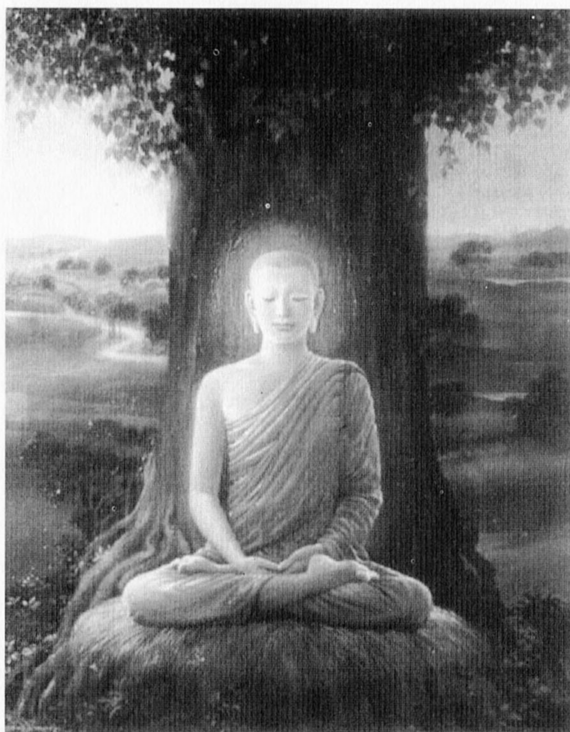
๕๖. คืนวันผ่านไป ไม่มีอะไรให้เราเดือดร้อน ไม่เห็นมีอะไรที่เราสูญเสียในโลก ฉะนั้นเราจึงนอนสบายใจคิดแต่จะช่วยปวงสัตว์

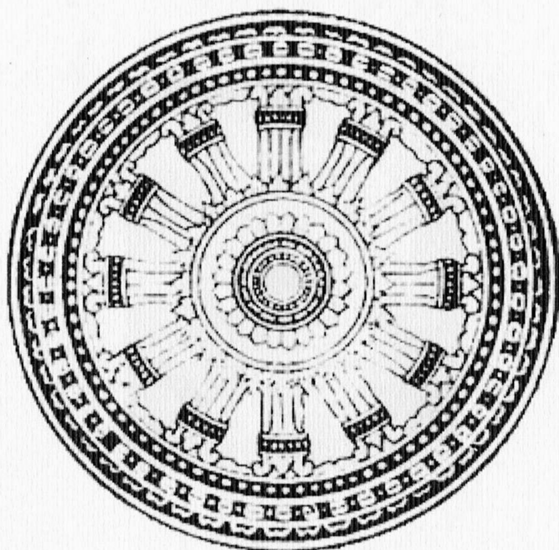
๕๗. เวลาแต่ละวัน อย่าให้ผ่านไปเปล่าๆ จะน้อย หรือมากก็ให้ทำอะไรไว้บ้าง

๕๘. เร่งทำความเพียรเสียแต่วันนี้ ใครจะรู้ว่าพรุ่งนี้จะตายหรือจะอยู่

๕๙. คนขยันทั้งคืนวัน ไม่ซึมเซา เรียกว่า มีแต่ละวันนำโชค

๖๐. จะมีชีวิตอยู่ก็ไม่เดือดร้อน ถึงจะตายก็ไม่เศร้าโศก ถ้าเป็นปราชญ์ มองเห็นที่หมายแล้ว ถึงอยู่ท่ามกลางความเศร้าโศก ก็ไม่เศร้าโศก

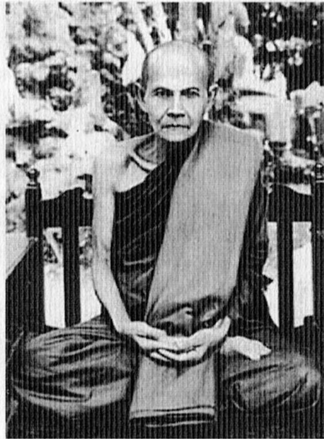
อาจาริโยวาท

เกี่ยวกับความตาย

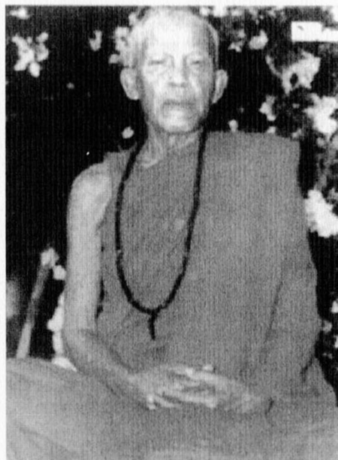
ผู้มีโภคทรัพย์ภายนอก มัวแต่หวงไว้ ไม่ใช้
เพื่อประโยชน์แก่ตนและแก่ผู้อื่นตามสมควร
ก็ทำทรัพย์ให้ไม่มีประโยชน์เหมือนเศษดิน
ในที่สุดก็ต้องละทรัพย์นั้นไปด้วยความตาย

(สมเด็จพระสังฆราช กรมหลวงวชิรญาณวงศ์)

ถ้าใครกลัวตายเสียดายทุกข์
ชอบถือเอาความสนุกในการเกิดว่าเลิศเลอ
ผู้นั้นต้องจัดว่าลืมตัวมัวประมาท
และชอบผัดเพี้ยนเลื่อนเวลา ว่า เช้า สาย บ่าย เย็น
ไม่อยากบำเพ็ญความดี สำหรับตน ในเวลาที่มีฐานะพอทำได้อยู่
ความประมาทยังจะพาให้หลั่งน้ำตาด้วยความทุกข์ในสงสาร
ไม่อาจประมาณได้ว่า ยังอีกนานเท่าไหร่
จึงจะผ่านพ้นแหล่งกันดารอันเป็นที่ทรมานไปได้

(ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต)

คนเราเวลาตาย ทำให้คนร้องไห้เศร้าใจ

แต่เวลาเกิด ทำให้คนหัวเราะชอบใจ ดีใจ

คนที่หัวเราะก็หลง คนที่ร้องไห้ก็หลง ไม่รู้ อะไรเป็นเหตุเป็นผล

ความจริง “ตายและเกิด” ก็อันเดียวกันนั่นเอง

เพียงแต่ว่าเขาเปลี่ยนกันทำหน้าที่เท่านั้นเอง

(หลวงปู่ตื้อ อาจลธมฺโม)

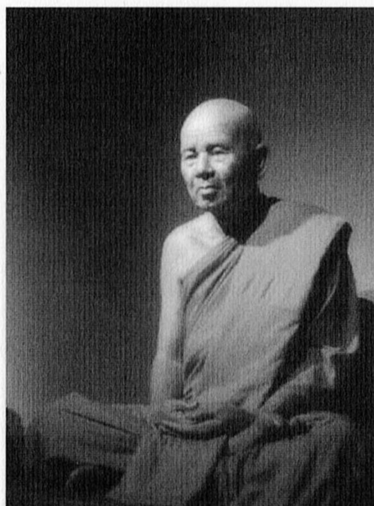
"ความเกิดมีแล้ว ความแก่ ความตายมันก็มีอยู่ ไม่มีใครพ้นตาย
ตายก็ตายเต็มแผ่นดินอยู่ เกิดก็เกิดเต็มแผ่นดิน
เกิดแล้วตาย ตายแล้วเกิดอยู่นี่แหละ
สัจธรรมข้อนี้ใครๆ ก็พ้นไปไม่ได้ นั่งอยู่ก็ตาย นอนอยู่ก็ตาย
กินอยู่ก็ตาย ไม่กินก็ตาย เจ็บป่วยก็ตายได้ ไม่เจ็บป่วยก็ตายได้
ความตายมีอยู่ทุกฐานะสถานที่ ความเกิด ความแก่ ความเจ็บ
ความตาย มันครอบงำเราอยู่ทุกเมื่อ
เราต้องหาที่พึ่งอันประเสริฐไว้เสียแต่บัดนี้ แต่ยังมีชีวิตอยู่อย่างนี้
ยังแข็งแรงอยู่อย่างนี้ ถ้าร่างกาย จิตใจมันไม่อำนวย แล้วจะไป
คิดถึงอะไร จะไปยึดไปถือเอาอะไร เป็นที่พึ่งมันยาก"

(หลวงปู่แหวน สุจิณโณ)

แท้ที่จริง จิต วิญญาณ มันมิใช่ของแตกของทำลาย
แลไม่ใช่ของสูญหาย .. ดังนั้น ใครอยากสวย ให้รักษาศีล
อยากรวยให้ทำทาน อยากปัญญาชาญให้ภาวนา

(หลวงปู่ฝั้น อาจาโร)

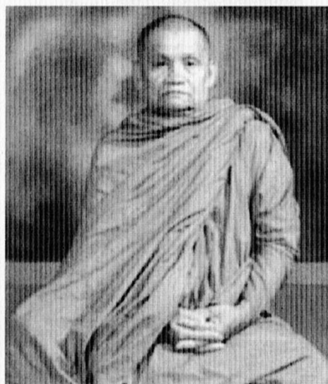
เราเกิดขึ้นมากี่ภพกี่ชาติ ก็มาหัดสติตัวเดียวนี้
แต่ไม่สมบูรณ์กันสักที
เหตุนั้นควรที่พวกเราจะพากันรีบฝึกหัดสติแต่บัดนี้
เราจวนจะตายอยู่แล้ว ไม่ทราบว่าจะตายวันไหน
ควรที่จะฝึกหัดสติให้อยู่ในเงื้อมมือของตนให้ได้
อย่าให้จิตไปอยู่ในเงื้อมมือของความหลงมัวเมา
ผู้ใดจิตไม่อยู่ในอำนาจของตนก็ได้ชื่อว่า เราเกิดมาเสียเปล่า
ได้ฟังคำสอนของพระพุทธเจ้าเสียเปล่า
ตายไปก็เปล่าจากประโยชน์

(หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี)

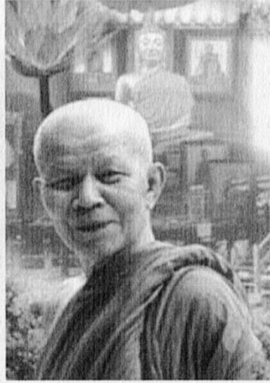
โลก คือ รูป นาม กาย ใจ ของเรา ไม่มีสิ่งใดเที่ยงแท้แน่นอน
ความไม่เที่ยง มีอยู่ที่ไหน ความเป็นทุกข์ ก็มีอยู่ที่นั้น
และความตายก็ไม่มียกเว้นแก่คนใดคนหนึ่ง
เรามีสิทธิ์ตายได้ทุกเวลา

(หลวงปู่สิม พุทธจาโร)

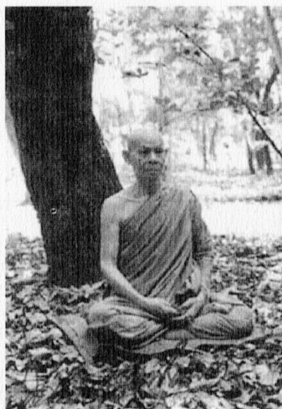
เมื่อเราเกิดมา ก็คือ เราตาย นั่นเอง
ความแก่กับความตายมันก็คืออันเดียวกันนั่นแหละ
เหมือนกับต้นไม้ เมื่อมีโคน มันก็มีปลาย เมื่อมีปลายมันก็มีโคน
ไม่มีโคน ปลายก็ไม่มี มีแต่ปลาย โคนก็มีไม่ได้
ดังนั้น เกิดนั่นแหละคือตาย ตายนั้นละคือเกิด

(หลวงพ่อชา สุภทฺโท)

เวลามีชีวิตอยู่ เราพึ่งอะไร เวลาตายไปเราจะพึ่งอะไร
เวลาตายไปโลกหน้าไม่มีการทำไร่ ทำนา
หรือว่าทำไร่ ทำสวน ซื้อถูก ขายแพง
แต่อาศัยคุณงามความดีที่สร้างไว้ เป็นอาหารทิพย์ เป็นเครื่องเสวย
นั่นแหละให้เราสร้างเอาไว้ นั่นแหละเป็นแก้วสารพัดนึกอย่างหนึ่ง
และเป็นคู่พึ่งเป็นพึ่งตนหนึ่งพึ่งไปตลอดจนถึงอวสาน
ได้ถึงนิพพาน ก็เป็นอันว่าหมดปัญหา
เป็นผู้พึ่งตัวเองได้โดยสมบูรณ์

(หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน)

ความตายนี้ ใครจะเสียใจก็ตาม ไม่เสียใจก็ตาม
ใครจะชอบก็ตาม ไม่ชอบก็ตาม
ใครจะยินดีก็ตาม ไม่ยินดีก็ตาม
เมื่อถึงวาระมีอันเป็นไป ก็จะต้องเป็นไปตามกฎธรรมชาติ
ตราบใดที่เรายังปฏิเสธความจริงหรือกฎธรรมชาติ
เราก็เป็นทุกข์ตราบนั้น

(หลวงพ่อพุธ ฐานิโย)

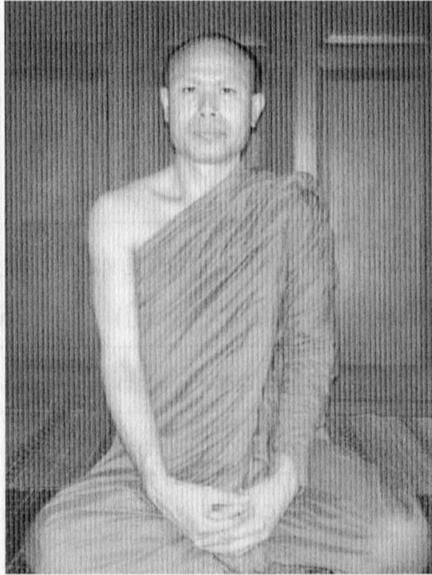
ตารางบัญชีสำรวจเวลาของชีวิต

มาตรฐานอายุเฉลี่ย ๗๕ ปี เท่ากับ ๒๗,๓๗๕ วัน

ถ้าอายุท่าน (ปี)	ใช้ไปแล้ว (วัน)	คงเหลือ (วัน)	ถ้าอายุท่าน (ปี)	ใช้ไปแล้ว (วัน)	คงเหลือ (วัน)
๒๕	๙,๑๒๕	๑๘,๒๕๐	๕๑	๑๘,๖๑๕	๘,๗๖๐
๒๖	๙,๔๙๐	๑๗,๘๘๕	๕๒	๑๘,๙๘๐	๘,๓๙๕
๒๗	๙,๘๕๕	๑๗,๕๒๐	๕๓	๑๙,๓๔๕	๘,๐๓๐
๒๘	๑๐,๒๒๐	๑๗,๑๕๕	๕๔	๑๙,๗๑๐	๗,๖๖๕
๒๙	๑๐,๕๘๕	๑๖,๗๙๐	๕๕	๒๐,๐๗๕	๗,๓๐๐
๓๐	๑๐,๕๙๐	๑๖,๔๒๕	๕๖	๒๐,๔๔๐	๖,๙๓๕
๓๑	๑๑,๓๑๕	๑๖,๐๖๐	๕๗	๒๐,๘๐๕	๖,๕๗๐
๓๒	๑๑,๖๘๐	๑๕,๖๙๕	๕๘	๒๑,๑๗๐	๖,๒๐๕
๓๓	๑๒,๐๔๕	๑๕,๓๓๐	๕๙	๒๑,๕๓๕	๕,๘๔๐
๓๔	๑๒,๔๑๐	๑๔,๙๖๕	๖๐	๒๑,๙๐๐	๕,๔๗๕
๓๕	๑๒,๗๗๕	๑๔,๖๐๐	๖๑	๒๒,๒๖๕	๕,๑๑๐
๓๖	๑๓,๑๔๐	๑๔,๒๓๕	๖๒	๒๒,๖๓๐	๔,๗๔๕
๓๗	๑๓,๕๐๕	๑๓,๘๗๐	๖๓	๒๒,๙๙๕	๔,๓๘๐
๓๘	๑๓,๘๗๐	๑๓,๕๐๕	๖๔	๒๓,๓๖๐	๔,๐๑๕
๓๙	๑๔,๒๓๕	๑๓,๑๔๐	๖๕	๒๓,๗๒๕	๓,๖๕๐

ถ้าอายุท่าน (ปี)	ใช้ไปแล้ว (วัน)	คงเหลือ (วัน)	ถ้าอายุท่าน (ปี)	ใช้ไปแล้ว (วัน)	คงเหลือ (วัน)
๔๐	๑๔,๖๐๐	๑๒,๗๕๕	๖๖	๒๔,๐๙๐	๓,๒๘๕
๔๑	๑๔,๙๖๕	๑๒,๔๑๐	๖๗	๒๔,๔๕๕	๒,๙๒๐
๔๒	๑๕,๓๓๐	๑๒,๐๔๕	๖๘	๒๔,๘๒๐	๒,๕๕๕
๔๓	๑๕,๖๙๕	๑๑,๖๘๐	๖๙	๒๕,๑๘๕	๒,๑๙๐
๔๔	๑๖,๐๖๐	๑๑,๓๑๕	๗๐	๒๕,๕๕๐	๑,๘๒๕
๔๕	๑๖,๔๒๕	๑๐,๙๕๐	๗๑	๒๕,๙๑๕	๑,๔๖๐
๔๖	๑๖,๗๙๐	๑๐,๕๘๕	๗๒	๒๖,๒๘๐	๑,๐๙๕
๔๗	๑๗,๑๕๕	๑๐,๒๒๐	๗๓	๒๖,๖๔๕	๗๓๐
๔๘	๑๗,๒๕๐	๙,๘๕๕	๗๔	๒๗,๐๑๐	๓๖๕
๔๙	๑๗,๘๘๕	๙,๔๙๐	๗๕	๒๗,๓๗๕	๐
๕๐	๑๘,๒๕๐	๙,๑๒๕			

อย่าอยู่อย่างประมาท

ประวัติส่วนตัวผู้เรียบเรียง

พระมหาวัฒนา ฌายา สุรจิตฺต นามสกุล ขันทะชา

มาตุภูมิ ต.บ้านข่า อ.ศรีสงคราม จ.นครพนม

บรรพชาสามเณร

ณ วัดโพธิ์ชัย ต.สามผง อ.ศรีสงคราม จ.นครพนม ปีพ.ศ. ๒๕๒๗ พระอุปัชฌาย์ พระครูอดุลยธรรมภาณ (ปัจจุบันเป็นพระจันโทปมาจารย์) ปี พ.ศ. ๒๕๒๗

อุปสมบท ณ วัดนรนาถสุนทริการาม กรุงเทพ พ.ศ. ๒๕๔๓

พระอุปัชฌาย์ สมเด็จพระมหามุนีวงศ์ (สนั่น ป.ธ.๙)

วุฒิการศึกษาทางธรรม

- สอบได้นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดนรนาถสุนทริการาม กรุงเทพฯ ๒๕๒๙

- สอบได้เปรียญธรรม ๕ ประโยค สำนักเรียนวัดนรนาถฯ กรุงเทพฯ ๒๕๓๒

วุฒิการศึกษาทางโลก

- จบประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนบ้านข่า อ.ศรีสงคราม จ.นครพนม ปี ๒๕๑๕
- จบบุรพศึกษา (ม.๓) สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย ปี ๒๕๓๑
- จบมัธยมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนวชิรมกุฏ ปี ๒๕๓๑
- จบมัธยมศึกษาปีที่ ๖ (กศน.จังหวัดนนทบุรี) ปี ๒๕๓๒
- จบปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ปี ๒๕๓๗
- จบปริญญาโท (พัฒนาชุมชน) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปี ๒๕๔๒

ผลงานทางวิชาการ / ตำรา / วิจัย

- ตายแล้วไปไหน
- มงคลชีวิต
- คู่มือมนต์พิธี
- พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ฯลฯ

งานกำลังเขียนหนังสือ

- หยาดน้ำค้างแห่งชีวิต

การทำงานอดีต-ปัจจุบัน

- เป็นครูสอนประจำนักเรียนวัดนรนาถสุนทริการาม กรุงเทพฯ
- เป็นครูสอนประจำนักเรียนวัดนาควัชรโสภณ จ.กำแพงเพชร
- เป็นครูสอนศีลธรรมโรงเรียนโยธินบูรณะ กรุงเทพฯ
- เป็นครูสอนศีลธรรมโรงเรียนวัลยา กรุงเทพฯ
- เป็นอาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จ.เลย
- เป็นผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีล้านช้าง จ.เลย

บันทึกธรรม

บันทึกธรรม

บันทึกธรรม

ชีวิตของสัตว์ทั้งหลายต้องแตกดับไปเป็นธรรมดา

เปรียบเหมือนภาชนะดินทุกชนิด

ที่ช่างปั้นหม้อแล้ว ในที่สุดก็ต้องแตกต่างไป

พุทธวจนะ

ตายแล้วไปไหน

สุรจิตโต ภิกขุ